

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ
СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН
ТАЙЛАН 2019

Улаанбаатар хот
2020 он

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН ХЯНАСАН

Ч.Баянчимэг	ҮСХ-ны дэд дарга
А.Амарбал	ҮСХ-ны ХАНСГ-ын дарга
Э.Гантуяа	ҮСХ-ны ХАНСГ-ын ахлах статистикч

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН БИЧСЭН

Э.Гантуяа	ҮСХ-ны ХАНСГ-ын ахлах статистикч
Н.Болорчимэг	ҮСХ-ны ХАНСГ-ын статистикч
М.Доржпагам	ҮСХ-ны ХАНСГ-ын статистикч
Х.Анударь	ҮСХ-ны ХАНСГ-ын мэргэжилтэн
Э.Билгүүн	ҮСХ-ны ХАНСГ-ын мэргэжилтэн

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

- Монгол Улс, Улаанбаатар хот
Сүхбаатар дүүрэг, Бага тойруу
Засгийн газрын III байр
- 976-11-326414
- www.nso.mn, www.1212.mn
- information@nso.mn

АГУУЛГА

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	4
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	5
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	8
УДИРТГАЛ	9
ЕРӨНХИЙ ТОЙМ	11
ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ	13
1.1. ӨРХ, ХҮН АМ ЗҮЙ	14
1.2. ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ	15
1.3. БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ	16
1.4. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БАЙДАЛ	17
ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО	19
2.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧ	20
2.1.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН	21
2.1.2. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН ТҮВШИН	24
2.2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ	27
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	31
3.1. АЖИЛЛАГЧИД	32
3.2. АЖИЛЛАГЧДЫН БҮТЭЦ	34
3.3. АЖЛЫН ЦАГ	41
3.4. ЦАЛИН, ОРЛОГО	43
ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ	47
4.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ХЭМЖЭЭ, БҮТЭЦ	48
4.2. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ТҮВШИН	57
АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	61
5.1. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	62
5.2. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БҮТЭЦ	64
ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ЗАЛУУЧУУДЫН ОРОЛЦОО	71
6.1. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ	72
6.2. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ	78
АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ	83
7.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО	84
7.2 АЖИЛЛАГЧИД	85
7.3. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ.....	86
ЭДИЙН ЗАСГИЙН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	87
8.1. ӨӨРИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ	88
8.2. ӨРХИЙН ГИШҮҮДИЙН ЦАЛИН ХӨЛСГҮЙ АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНД ЗАРЦУУЛСАН ЦАГ	89
ХАВСРАЛТ А. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ СУДАЛГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА	91
ХАВСРАЛТ Б. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТИСТИК ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ ТООЦОХ АРГАЧЛАЛ	96
ХАВСРАЛТ В. ХӨДӨЛМӨРИЙН СТАТИСТИКИЙН СТАНДАРТ АЛДАА, ИТГЭМЖЛЭЛТ ИНТЕРВАЛУУД...	118
ХАВСРАЛТ Г. НЭМЭЛТ СТАТИСТИК ҮР ДҮНГҮҮД	131

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.1. 15, түүнээс дээш насны хүн амын боловсролын түвшин, байршил, хүйсээр	16
Хүснэгт 2.1. 15, түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхэлтийн байдал, байршлаар	20
Хүснэгт 3.1. Ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр.....	32
Хүснэгт 3.2. Ажиллагчид, гэрлэлтийн байдал, хүйс, байршлаар	33
Хүснэгт 3.3. Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, байршлаар.....	39
Хүснэгт 3.4. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар.....	40
Хүснэгт 3.5. Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар	41
Хүснэгт 3.6. Үндсэн ажилдаа бага болон үрт цагаар ажиллагчид, хүйс, салбар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, нийт дүнд эзлэх хувиар	42
Хүснэгт 3.7. Цалинтай ажиллагчдын нэг цагийн дундаж цалин, хүйсээр	43
Хүснэгт 4.1. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, бүс, хүйсээр	48
Хүснэгт 4.2. Ажилгүй хүн, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	50
Хүснэгт 4.3. Боломжит ажиллах хүч, сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил олох болон бизнес эрхлэх гэж оролдоогүй шалтгаан, байршил, дүнд эзлэх хувиар	53
Хүснэгт 5.1. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгжээр, хүйс, хувиар	62
Хүснэгт 5.2. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгж, хүйс, байршлаар	64
Хүснэгт 5.3. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, ажил мэргэжлийн ангиллаар.....	69
Хүснэгт 5.4. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, боловсролын түвшнээр.....	70
Хүснэгт 6. 1. Залуу ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр.....	72
Хүснэгт 6.2. Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр.....	74
Хүснэгт 6.3. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, хүйс, байршил, бүсээр.....	78
Хүснэгт 6.4. 15-24 насны ажилгүй хүн, нийт ажилгүй хүнд эзлэх хувь, ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр	79
Хүснэгт 6.5. 15-24 насны боломжит ажиллах хүч, хүйс, байршил, бүсээр.....	80
Хүснэгт 7.1. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, улирлаар	84
Хүснэгт 7.2. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, хүйс, улирлаар.....	86
Хүснэгт 8.1. Хөдөлмөрийн насны хүн амын цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээнд зарцуулсан дундаж цаг, хүйс, байршлаар	90

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1.1. Хөдөлмөр эрхэлж байгаа гишүүдтэй өрх, өрхийн ам бүл, өрхөд хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүнээр	14
Зураг 1.2. Ажилгүй гишүүдтэй өрх, өрхийн ам бүл, өрхөд ажилгүй байгаа хүнээр	15
Зураг 1.3. 18, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, хувиар	15
Зураг 1.4. 15, түүнээс дээш насны хүн амын боловсролын түвшин, байршлаар	16
Зураг 1.5. 15, түүнээс дээш насны хүн, хүйс, насны бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлийн байдлаар	17
Зураг 2.1. Ажиллах хүчний оролцооны болон хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, аймгаар	21
Зураг 2.2. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, байршил, хүйсээр	22
Зураг 2.3. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр	22
Зураг 2.4. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршлаар	23
Зураг 2.5. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар	23
Зураг 2.6. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, гэрлэлтийн байдлаар	24
Зураг 2.7. Хөдөлмөр эрхлэлийн түвшин, байршил, хүйсээр	24
Зураг 2.8. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хүйс, насны бүлгээр	25
Зураг 2.9. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, насны бүлэг, байршлаар	25
Зураг 2.10. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар	26
Зураг 2.11. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, гэрлэлтийн байдлаар	26
Зураг 2.12. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, аймаг, мянган хүнээр	27
Зураг 2.13. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, насны бүлэг, дүнд эзлэх хувиар	28
Зураг 2.14. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, сүүлийн ажлаас гарсан шалтгаанаар, хувиар ..	28
Зураг 2.15. Сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил олох болон бизнес эрхлэх гэж оролдоогүй ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар	29
Зураг 2.16. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, ажилгүй байх үеийн орлогын гол эх үүсвэр, дүнд эзлэх хувиар	29
Зураг 3.1. Ажиллагчид, аймаг, хүйсээр	32
Зураг 3.2. Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	33
Зураг 3.3. Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, хувиар	34
Зураг 3.4. Ажиллагчид, насны бүлэг, салбараар	34
Зураг 3.5. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувиар	35
Зураг 3.6. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, хувиар ...	36
Зураг 3.7. ХАА-н бус салбарт цалинтай ажиллагч эмэгтэйчүүд, салбар, дүнд эзлэх хувиар...	37
Зураг 3.8. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар	38
Зураг 3.9. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр	38
Зураг 3.10. Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, бүсээр	39

Зураг 3.11. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, аймгаар.....	41
Зураг 3.12. Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар	42
Зураг 3.13. Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин, хүйс, бүсээр.....	43
Зураг 3.14. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын орлого, хүйс, бүсээр	44
Зураг 3.15. Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, байршил, хүйсээр.....	44
Зураг 3.16. Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, салбар, хүйс, мянган төгрөг.	45
Зураг 4.1. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, аймаг, нийслэл, хүнээр	48
Зураг 4.2. Ажилгүй хүн, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	49
Зураг 4.3. Ажилгүй хүн, ажил хайсан/эхлүүлэхийг оролдсон хугацаа, хүйсээр	50
Зураг 4.4. Ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар	51
Зураг 4.5. Боломжит ажиллах хүч, бүс, дүнд эзлэх хувиар	51
Зураг 4.6. Боломжит ажиллах хүч, хүйс, аймаг, дүнд эзлэх хувиар	52
Зураг 4.7. Боломжит ажиллах хүч, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар.....	52
Зураг 4.8. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, бүс, мянган хүнээр ..	54
Зураг 4.9. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, аймгаар.....	54
Зураг 4.10. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр	55
Зураг 4.11. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар.....	55
Зураг 4.12. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар.....	56
Зураг 4.13. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	56
Зураг 4.14. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	57
Зураг 4.15. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин болон ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр	58
Зураг 4.16. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар	58
Зураг 4.17. Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр.....	59
Зураг 5.1. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, байршлаар	63
Зураг 5.2. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршлаар.....	63
Зураг 5.3. ХАА-н бус салбар дахь албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, аймгаар	64
Зураг 5.4. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлгээр	65
Зураг 5.5. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, насны бүлгээр.....	65
Зураг 5.6. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар	66
Зураг 5.7. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар	66
Зураг 5.8. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, салбараар, дүнд эзлэх хувиар.....	67

Зураг 5.9. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, салбараар	68
Зураг 5.10. ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	69
Зураг 6.1. Залуу ажиллагчид, аймаг, хүйсээр	72
Зураг 6.2. Залуу ажиллагчид, аймаг, нийт ажиллагчдад эзлэх хувиар	73
Зураг 6.3. Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	74
Зураг 6.4. Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар	75
Зураг 6.5. Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, боловсролын түвшин, дүнд эзлэх хувиар	75
Зураг 6.6. Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар	76
Зураг 6.7. Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	77
Зураг 6.8. 15-24 насны ажил хийгээгүй болон суралцаагүй залуучууд, бүс, дүнд эзлэх хувиар	78
Зураг 6.9. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар	79
Зураг 6.10. 15-24 насны ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар	80
Зураг 6.11. 15-24 насны цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, бүс, дүнд эзлэх хувиар	81
Зураг 7.1. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр	84
Зураг 7.2. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, улирлаар	85
Зураг 7. 3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршил, хүйс, улирлаар	85
Зураг 7. 4. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, хувиар	86
Зураг 8. 1. Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэгчид насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр	88
Зураг 8. 2. Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, бүс, хүйс, нийт дүнд эзлэх хувиар	88
Зураг 8. 3. Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр	89
Зураг 8. 4. Өөрийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	89
Зураг 8. 5. Хөдөлмөрийн насны эмэгтэйчүүдийн гэрийн үндсэн ажилд зарцуулсан дундаж цаг, насны бүлгээр	90

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ААНБ - Аж ахуй нэгж байгууллага

АХОТ - Ажиллах хүчний оролцооны түвшин

АХС - Ажиллах хүчний судалгаа

БАХ- Боломжит ажиллах хүч

ОУХБ - Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллага

ОУХС- Олон улсын хөдөлмөрийн статистикчид

ТАШН - Түүврийн анхан шатны нэгж

ТАХН - Түүврийн хоёр дахь шатны нэгж

ТХЗ- Тогтвортой хөгжлийн зорилт

ҮСХ - Үндэсний статистикийн хороо

ХАА - Хөдөө аж ахуй

ХХК - Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани

ХЭТ- Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин

ЦХХББХЭ-Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт

УДИРТГАЛ

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий ассамблей нь 2015 онд бүх нийтийн, хүртээмжтэй, хуваагдал ялгаварлалгүй байх мөн чанарыг агуулсан 2030 он хүртэлх Тогтвортой хөгжлийн хөтөлбөрийг баталж, хүн бүрийн амьдралыг сайжруулж, хөгжлийн гадна нэг ч хүнийг үлдээхгүйгээр томоохон өөрчлөлт хийхийг бүх улс орнуудад хандан уриалсан юм.

Тогтвортой хөгжлийн зорилгын наймдугаарт “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй хөдөлмөр эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг дэмжих”, тавдугаарт “Жендэрийн тэгш байдлыг хангаж, бүх эмэгтэйчүүд, охидыг чадавхжуулах” гэж тодорхойлсон.

Энэхүү зорилтыг хэрэгжилтийг хянаж, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, цаашдын бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулахад хөдөлмөрийн статистикийн талаарх бодитой тоо мэдээллийг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн аргачлалын дагуу бий болгох, тооцох ажлыг Үндэсний Статистикийн хороо (ҮСХ) нь хуулиар хүлээсэн үүргийнхээ дагуу амжилттай хэрэгжүүлж байна.

ҮСХ-оос 2006 оноос эхлэн хөдөлмөрийн зах зээлийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг богино хугацаанд тодорхойлох зорилгоор Ажиллах хүчний судалгаа (АХС)-г олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн аргачлалын дагуу тогтмол явуулж байна.

Хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцоо, ажиллах хүч, ажиллагчид, зохистой хөдөлмөр эрхлэлт, албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг нийгэм, эдийн засгийн бусад хүчин зүйлтэй уялдуулан судалж, нарийвчлан үнэлэх болон гүнзгийрүүлсэн судалгаа, шинжилгээ хийхэд АХС-гаар цуглуулсан баялаг мэдээлэл нь бүх шатны хэрэглэгчдэд чухал мэдээллийн эх үүсвэр болно гэдэгт найдаж байна.

ЕРӨНХИЙ ТОЙМ

Улсын хэмжээнд нийт хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт 201.6 мянга байгаа нь ажилгүй хүнээс 1.6 дахин их байна.

Хөдөлмөрийн зах зээлд ашиглагдахгүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүн амыг “хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлт”-ээр илүү нарийвчлалтай, өргөн хүрээнд хэмжих нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх эрэлт, нийлүүлэлтийн зөрүүг бүрэн илтгэнэ.

Улсын хэмжээнд хөдөлмөр эрхэлдэггүй, ажил хайсан болон ажил хийхэд бэлэн байгаа 127.7 мянган “ажилгүй хүн” байна. Мөн ажиллагч боловч нэмэлт цалин, орлого олох ажил хайж, илүү цагаар ажиллахыг хүсэж байгаа “цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч”-д 15.1 мянга байна. Цаашилбал, 58.8 мянган хүн ажиллагч болон ажилгүй гэж ангилагдаагүй, ажил хайж байгаа боловч одоогоор ажилд орох боломжгүй байгаа эсвэл ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой байгаа “боломжит ажиллах хүч” байна.

Өөрөөр хэлбэл, улсын хэмжээнд 201.6 мянган хүнд ажлын байр хүртээмжгүй, эсвэл хангалттай ажлын цаг болон цалин, орлого байхгүй байна.

ХАА-н бус салбарт 195.2 мянган ажиллагч албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Цалин, хөлстэй ажил нь зохистой хөдөлмөр эрхлэх баталгаа биш юм. Хүний орлого, санхүүгийн болон ажлын байрны хомсдол нь бага цалинтай, нийгмийн хамгаалалгүй гэх мэт хөдөлмөр эрхлэлт нь хүртээмжгүй буюу албан бус хөдөлмөр эрхлэхэд хүргэдэг. Иймд ТХЗ-ын “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих” бүхий 8-р Зорилгын нэг шалгуур үзүүлэлтэд “8.3.1. Хөдөө аж ахуйн бус салбарын нийт ажиллагсдад албан бус ажил эрхлэгчдийн эзлэх хувь” гэсэн үзүүлэлтийг тусгасан.

Улсын хэмжээнд хөдөө аж ахуйн бус салбарт ажиллагчдын 195.2 мянга буюу 22.8 хувь нь албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид байна. Өөрөөр хэлбэл, ХАА-н бус салбарт хөдөлмөр эрхэлж буй таван хүн тутмын нэг нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. ХАА-н бус салбарт цалин хөлстэй ажилтангүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаа эрхлэгч, гүйцэтгэгч гэрээлэгч, цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч болон цалин хөлстэй тохиолдлын буюу 3 сар хүртэлх хугацаагаар ажиллагч хоёр хүн тутмын нэг нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Эдгээр ажиллагчид нь эмзэг нөхцөлд ажиллаж, албан хөдөлмөр эрхэлж буй цалин хөлстэй байнгын ажиллагчдаас хамаагүй бага орлого олдог.

Удирдах албан тушаалд ажиллагчдын 43.0 хувь эмэгтэйчүүд байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин нь тухайн эдийн засаг хэр хэмжээний хөдөлмөр эрхлэлтийг бий болгож байгаа талаарх мэдээллийг өгдөг бол ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь хөдөлмөрийн зах зээлд оролцож буй түвшнийг тодорхойлно. Энэ хоёр үзүүлэлтээс харахад эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэх боломж эрэгтэйчүүдийнхтэй харьцуулахад хязгаарлагдмал байна. Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хөдөлмөр эрхлэлт дэх тэгш байдлыг хэмжих нэг үзүүлэлт

бол ТХЗ-ын 5 дугаар Зорилгын үзүүлэлт болох “5.5.2. Удирдах албан тушаалд ажиллагчдад эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь” шалгуур үзүүлэлт юм.

Улсын хэмжээнд нийт 60.2 мянган ажиллагчид удирдах албан тушаалд ажиллаж байгаа бөгөөд тэдгээрийн 25.9 мянга (43.0%) нь эмэгтэйчүүд, 34.3 мянга (57.0%) нь эрэгтэйчүүд байна. Өөрөөр хэлбэл, удирдах албан тушаалд ажиллагчдын 43.0 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Жендэрт суурилсан цалингийн ялгаа 6.7 хувь байна.

Эрэгтэй, эмэгтэй ажиллагчдын цалин хөлс адил тэгш байгаа эсэхийг хянах нэг үзүүлэлт бол жендэрт суурилсан цалингийн ялгааг илэрхийлэх үзүүлэлт юм. Өөрөөр хэлбэл, цалинтай ажиллагчдын хувьд эрэгтэйчүүдийн цагийн дундаж цалин эмэгтэйчүүдийнхээс ялгаатай байгаа эсэхийг илэрхийлдэг үзүүлэлт юм. Иймд ТХЗ-ын “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих” бүхий 8-р Зорилгын нэг шалгуур үзүүлэлтэд “8.5.1. Ажиллагчдын цагийн дундаж хөлс, төгрөгөөр, хүйсээр” гэсэн үзүүлэлтийг тусгасан.

Улсын хэмжээнд эрэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалин 4.7 мянга, эмэгтэйчүүдийнх 4.5 мянган төгрөг байна.

Залуучууд (15-24 нас)-ын 19.6 хувь нь хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаагүй байна.

Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин нь залуучуудын хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлын талаарх зарим мэдээллийг л илэрхийлнэ. Өөрөөр хэлбэл залуучуудад тулгарч буй асуудлыг бүрэн илэрхийлж чадахгүй. Үүнийг бүрэн илэрхийлэхийн тулд ТХЗ-ын “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих” бүхий 8-р Зорилгод “8.6.1. хөдөлмөр эрхлээгүй болон суралцаагүй байгаа 15-24 насны залуучуудын тухайн насны хүн амд эзлэх хувь” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг тусгасан. Эдгээр залуучууд нь хөдөлмөрийн зах зээлд үнэлэгдэх үр чадвар эзэмшээгүй байдаг тул энэ нь тэдний цаашид ажилд орох боломжийг бууруулдаг. Урт хугацаанд энэ үзүүлэлт нь их байх нь тогтвортой эдийн засгийн өсөлтийг улам хүндрүүлдэг гэж үздэг.

Улсын хэмжээнд тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаагүй 15-24 насны 73.6 мянган залуучууд байна.

Хөдөлмөр эрхэлж буй хоёр хүн тутмын нэг нь хэт их цагаар ажиллаж байна.

Нийт ажиллагчдын 538.7 мянга (47.0%) нь илүү цагаар ажиллаж байгаа бөгөөд (долоо хоногт 48 цагаас илүү) энэ үзүүлэлт нь эрэгтэйчүүдийнх (54.3%) эмэгтэйчүүдийнхээс (38.8%) 15.5 хувиар их байна.

Илүү цагаар ажиллах нь ажиллагчдын бие, сэтгэцийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй бөгөөд ажил, амьдралын тэнцвэрийг алдагдуулдаг. Цаашлаад, гэр бүл төлөвлөлт, хүүхдийн хүмүүжил болон ажлын бүтээмжид нөлөөлдөг.

БҮЛЭГ I

ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

18, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал

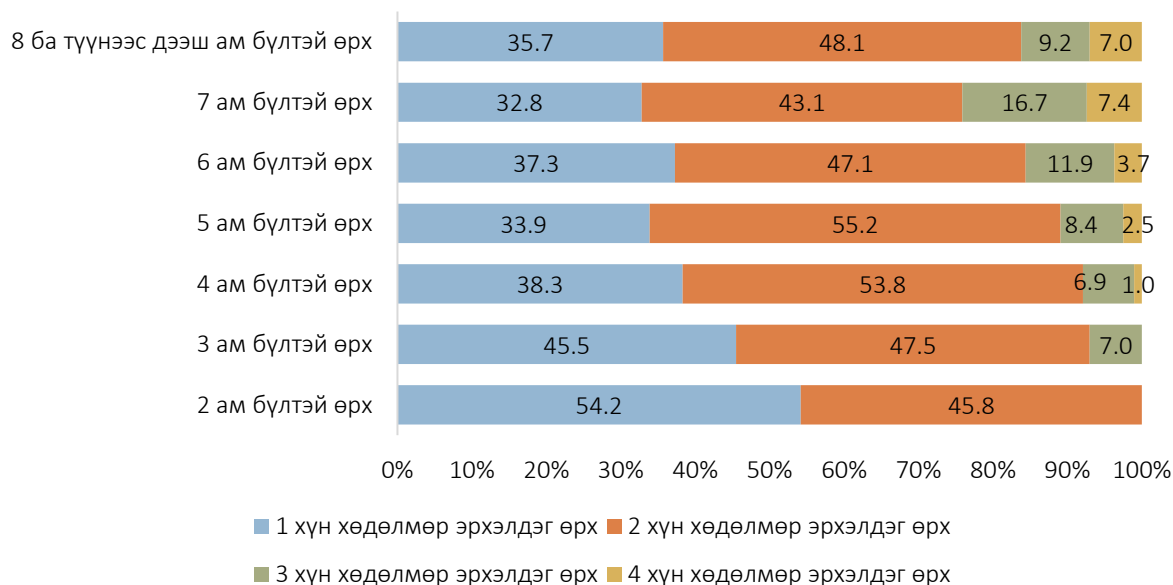
1.1. ӨРХ, ХҮН АМ ЗҮЙ

Манай улсын нийт хүн ам 2019 оны байдлаар 3193.7 мянга, нийт өрх 897.8 мянга байна. Нийт хүн амын 214.4 (6.7%) мянга нь 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур амьдарч байна. Судалгааны дүнгээр 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөсөө гадуур амьдарч байгаа өрхийн гишүүнтэй 140.3 мянган өрх байгаа бөгөөд дунджаар нэг өрхөөс бараг 2 хүн нь 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөсөө гадуур амьдарч байна.

Улсын хэмжээнд нийт өрхийн 699.1 (77.9%) мянган өрхөд цалин хөлс орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхэлж байгаа гишүүд байна. Хөдөлмөр эрхэлж байгаа гишүүдтэй өрхийн хувьд хэдэн гишүүн нь хөдөлмөр эрхэлж байгааг авч үзэхэд, тухайн өрхөд 1 хүн хөдөлмөр эрхэлж байгаа өрх 27.6 хувь, 2 хүн хөдөлмөр эрхэлж байгаа өрх 57.6 хувь, 3 хүн хөдөлмөр эрхэлж байгаа өрх 11.6 хувь байгаа бол 4 гишүүн нь ажилладаг өрх 3.2 хувийг эзэлж байна.

Дараах зургаар 2 ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрхийн хувьд, ам бүлийн тоо болон ажиллагчдын тооны бүтцийг харуулав.

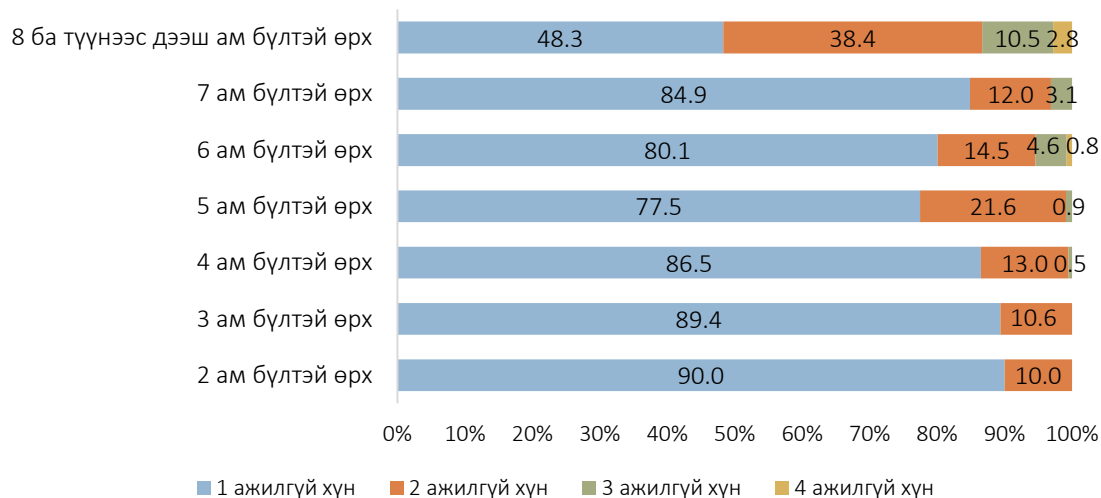
Зураг 1.1. Хөдөлмөр эрхэлж байгаа гишүүдтэй өрх, өрхийн ам бүл, өрхөд хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүнээр

Улсын хэмжээнд нийт өрхийн 108.8 (12.1%) мянгад ажилгүй, ажил хийхэд бэлэн болон ажил хайж байгаа хүн буюу ажилгүй хүн байна. Эдгээр өрхийн 71.9 хувьд нь тухайн өрхийн нэг хүн ажилгүй, 24.1 хувьд нь 2 хүн ажилгүй, 3.4 хувьд нь 3 хүн нь ажилгүй, 0.6 хувьд нь 4 болон түүнээс дээш хүн ажилгүй, ажил хийхэд бэлэн эсвэл хайж байна.

Дараах зургаар 2 ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрхийн хувьд, ам бүлийн тоо болон ажилгүй хүний тооны бүтцийг харуулав.

Зураг 1.2. Ажилгүй гишүүдтэй өрх, өрхийн ам бүл, өрхөд ажилгүй байгаа хүнээр

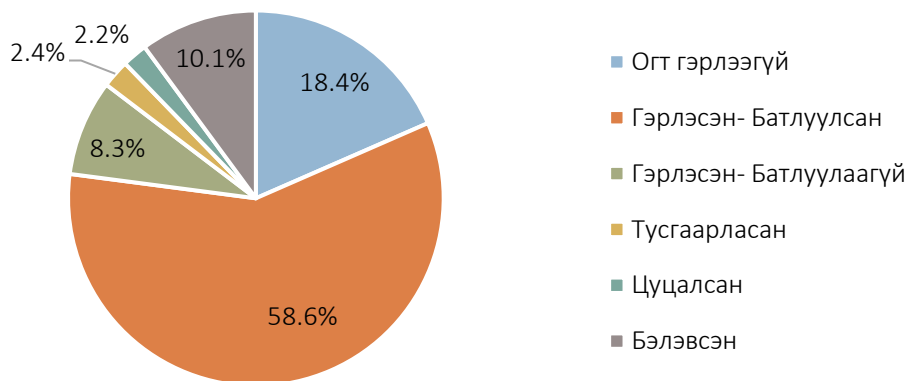

1.2. ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Судалгаагаар олон улсын аргачлалын дагуу 15, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг авч үздэг ч манай улсын хуульд нийцүүлэн 18, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг гэрлэсэн /батлуулсан, батлуулаагүй/, огт гэрлээгүй, тусгаарласан, цуцалсан, бэлэвсэн гэсэн 6 бүлгээр авч үзсэн.

Судалгаагаар 18, түүнээс дээш насны нийт хүн амын 66.9 хувь нь гэрлэсэн, 18.4 хувь нь огт гэрлээгүй, 10.1 хувь нь бэлэвсэн хүмүүс байна.

Зураг 1.3. 18, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, хувиар

1.3. БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Судалгаагаар 15, түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин улсын хэмжээнд 98.6 хувь, хөдөөд 96.9 хувь, хотод 99.2 хувь байна.

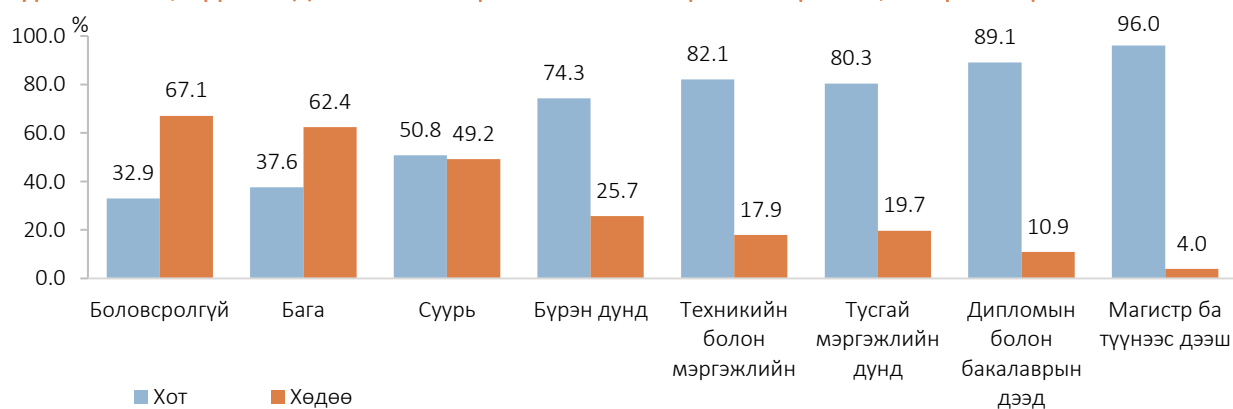
Хөдөлмөрийн насны хүн амын боловсролын түвшнийг хүйсээр авч үзэхэд, эрэгтэйчүүдийн ихэнх нь буюу 27.6 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн боловсрол эзэмшсэн байхад эмэгтэйчүүдийн 29.3 хувь нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсрол эзэмшсэн байна. Харин эрэгтэйчүүдийн 2.7 хувь, эмэгтэйчүүдийн 1.8 хувь нь боловсролгүй байна.

Хүснэгт 1.1. 15, түүнээс дээш насны хүн амын боловсролын түвшин, байршил, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Боловсролын түвшин	Нийт			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	2.2	2.7	1.8	1.0	1.2	0.8	5.7	6.7	4.8
Бага	6.3	7.2	5.6	3.2	3.2	3.2	15.3	17.6	13.0
Суурь	14.6	15.6	13.7	10.0	10.4	9.6	27.8	29.2	26.4
Бүрэн дунд	18.3	17.6	18.9	18.3	18.3	18.3	18.2	15.8	20.7
Техникийн болон мэргэжлийн	23.3	27.6	19.4	25.7	31.1	21.1	16.2	18.4	13.9
Тусгай мэргэжлийн дунд	6.9	4.9	8.8	7.5	5.3	9.5	5.3	3.9	6.7
Дипломын болон бакалаврын дээд	26.2	22.5	29.3	31.4	28.0	34.3	11.2	8.2	14.0
Магистр ба түүнээс дээш	2.2	1.9	2.5	2.9	2.5	3.2	0.3	0.2	0.5
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
15, түүнээс дээш насны хүн ам	2 081.7	984.0	1 097.7	1 544.4	714.5	829.9	537.3	269.5	267.8

15 ба түүнээс дээш насны хүн амын боловсролын түвшнийг, байршлаар харвал боловсролгүй, бага болон суурь боловсролтой хүн амын тоо хөдөөд хотынхоос их байхад бусад боловсролын хувьд хотод хөдөөгийнхөөс их байна.

Зураг 1.4. 15, түүнээс дээш насны хүн амын боловсролын түвшин, байршлаар

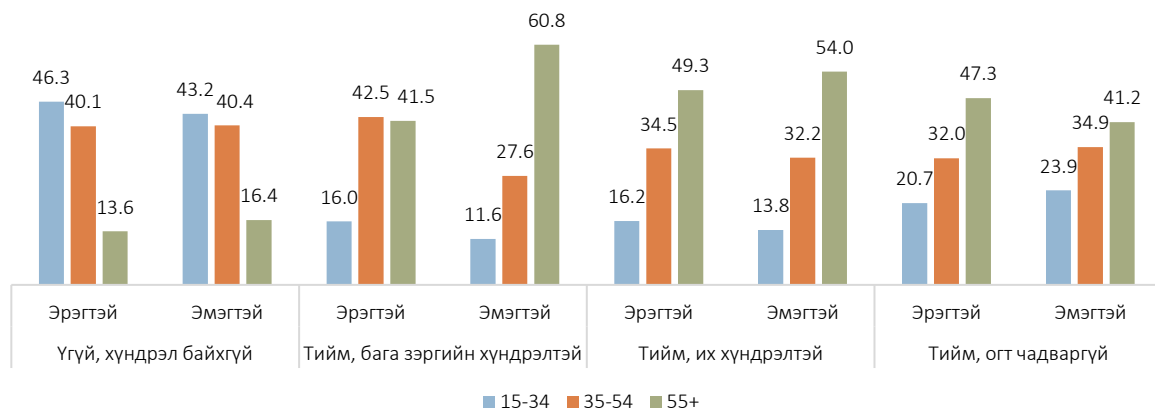

1.4. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БАЙДАЛ

Судалгаагаар нийт хөдөлмөрийн нас (15 ба түүнээс дээш)-ны хүн амын 83.3 хувь нь хөгжлийн бэрхшээлийн ямар нэгэн хүндрэл байхгүй, 9.8 хувь нь бага зэргийн хүндрэлтэй, 6.3 хувь нь их хүндрэлтэй, 0.6 хувь нь хөгжлийн бэрхшээлийн улмаас огт хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй гэж хариулсан байна.

Зураг 1.5. 15, түүнээс дээш насны хүн, хүйс, насны бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлийн байдлаар

БҮЛЭГ II

ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО

2.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧ

Судалгааны дүнгээр хөдөлмөрийн нас (15, түүнээс дээш)-ны 2106.1 мянган хүн байгаагийн 998.1 (47.4%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 1108.0 (52.6%) мянга нь эмэгтэйчүүд мөн 1273.9 (60.5%) мянга нь ажиллах хүч, 832.2 (39.5%) мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн хүн ам байна.

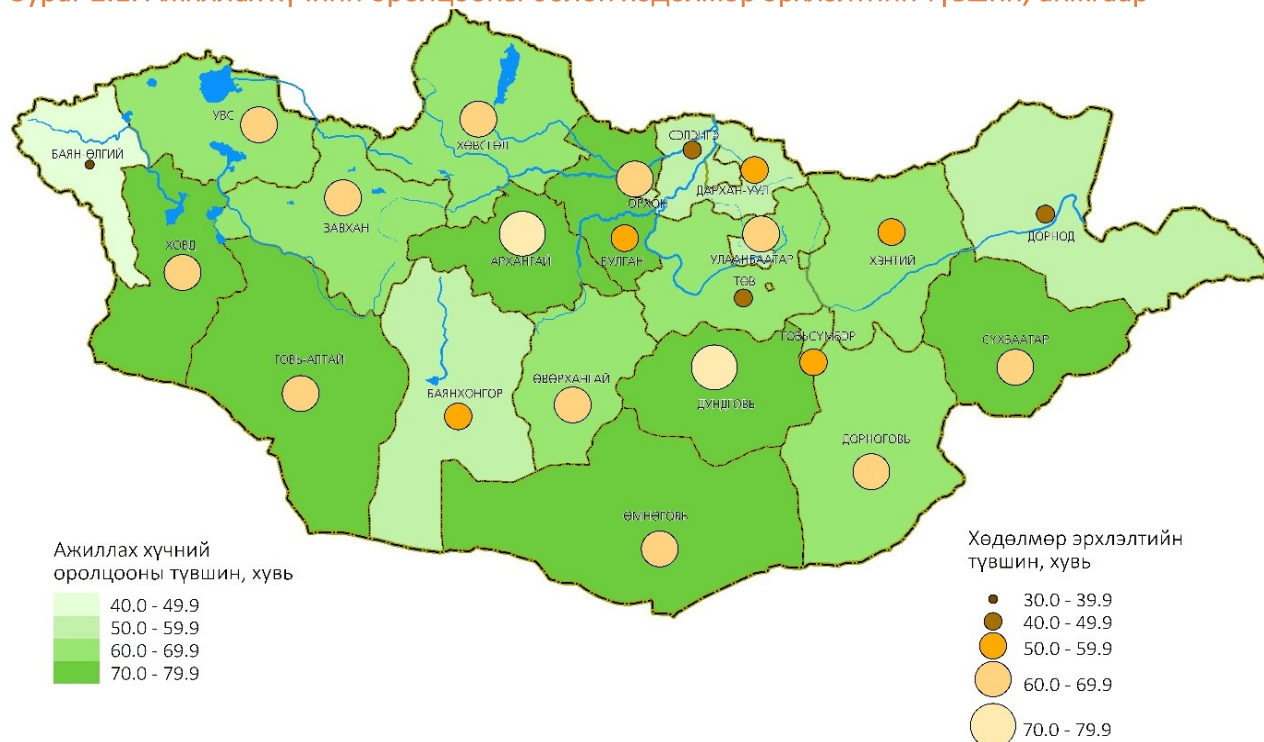
Хүснэгт 2.1. 15, түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, байршил, хүйсээр

Үндсэн үзүүлэлтүүд	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
<u>Улсын хэмжээнд</u>						
Ажиллах хүч	1 273 896	100	682 042	53.5	591 854	46.5
Ажиллагчид	1 146 160	100	606 814	52.9	539 346	47.1
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр	15 098	100	6 845	45.3	8 253	54.7
Ажилгүй хүн	127 736	100	75 228	58.9	52 508	41.1
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	832 183	100	316 035	38.0	516 148	62.0
Боломжит ажиллах хүч	58 800	100	27 613	47.0	31 187	53.0
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	773 383	100	288 422	37.3	484 961	62.7
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, %		60.5		68.3		53.4
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, %		54.4		60.8		48.7
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин, %		15.1		15.5		14.8
Ажилгүйдлийн түвшин, %		10.0		11.0		8.9
ЦХХББХЭ болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин, %		11.2		12.0		10.3
Ажилгүй хүн болон БАХ-ний нэгдсэн түвшин, %		14.0		14.5		13.4
<u>Хот</u>						
Ажиллах хүч	882 688	100	470 735	53.3	411 953	46.7
Ажиллагчид	774 968	100	405 984	52.4	368 984	47.6
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр	9 232	100	3 992	43.2	5 240	56.8
Ажилгүй хүн	107 720	100	64 751	60.1	42 969	39.9
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	672 292	100	250 514	37.3	421 778	62.7
Боломжит ажиллах хүч	43 905	100	20 401	46.5	23 504	53.5
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	628 387	100	230 113	36.6	398 274	63.4
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, %		56.8		65.3		49.4
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, %		49.8		56.3		44.3
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин, %		17.4		18.2		16.5
Ажилгүйдлийн түвшин, %		12.2		13.8		10.4
ЦХХББХЭ болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин, %		13.2		14.6		11.7
Ажилгүй хүн болон БАХ-ний нэгдсэн түвшин, %		16.4		17.3		15.3
<u>Хөдөө</u>						
Ажиллах хүч	391 208	100	211 307	54.0	179 901	46.0
Ажиллагчид	371 192	100	200 830	54.1	170 362	45.9
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр	5 866	100	2 853	48.6	3 013	51.4
Ажилгүй хүн	20 016	100	10 477	52.3	9 539	47.7
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	159 891	100	65 521	41.0	94 370	59.0
Боломжит ажиллах хүч	14 895	100	7 212	48.4	7 683	51.6
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	144 996	100	58 309	40.2	86 687	59.8
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, %		71.0		76.3		65.6
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, %		67.4		72.5		62.1
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин, %		10.0		9.4		10.8
Ажилгүйдлийн түвшин, %		5.1		5.0		5.3
ЦХХББХЭ болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин, %		6.6		6.3		7.0
Ажилгүй хүн болон БАХ-ний нэгдсэн түвшин, %		8.6		8.1		9.2

Ажиллах хүч (1273.9 мянга)-ний 1146.2 (90.0%) мянга нь ажиллагчид, 127.7 (10.0%) мянга нь ажилгүй хүн байна. Нийт ажиллах хүчний 69.3 хувь нь хот, суурин газарт, 30.7 хувь нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг аймгаар авч үзэхэд, хамгийн өндөр байгаа нь Ховд аймаг (77.1%), хамгийн бага байгаа нь Баян-Өлгий аймаг (43.7%) байна. Харин хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хамгийн өндөр байгаа нь Архангай аймаг (73.1%), хамгийн бага байгаа нь Баян-Өлгий аймаг (33.2%) байна.

Зураг 2.1. Ажиллах хүчний оролцооны болон хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, аймгаар

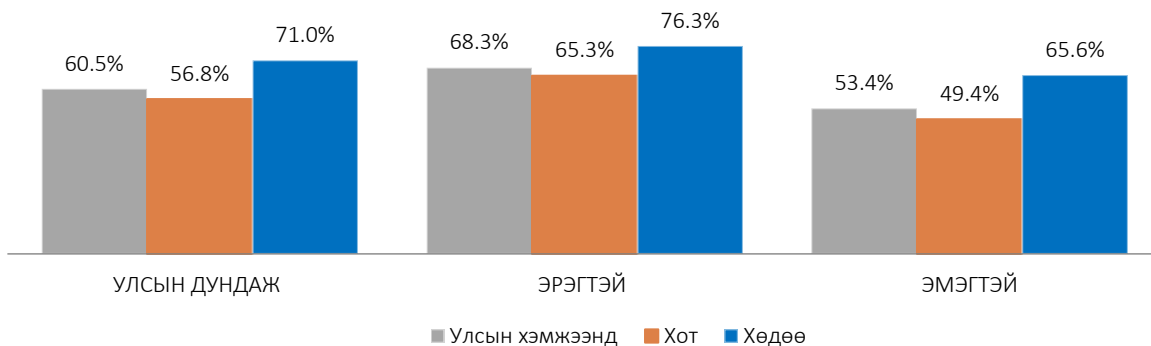

2.1.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН

Ажиллах хүчний 2019 оны судалгаагаар АХОТ улсын хэмжээнд 60.5 хувь, хот, суурин газарт 56.8 хувь, хөдөө орон нутагт 71.0 хувьтай байна. Хот, суурин газарт АХОТ нь хөдөө, орон нутгийнхаас 14.2 пунктээр доогуур (эрэгтэйчүүдийнх 11.0 пунктээр, эмэгтэйчүүдийнх 16.2 пунктээр) байна.

Харин улсын хэмжээнд хүйсээрх АХОТ-ний ялгаатай байдлыг авч үзэхэд эмэгтэйчүүдийнх эрэгтэйчүүдийнхээс 14.9 пунктээр бага (хотод 15.9 пунктээр, хөдөөд 10.7 пунктээр) байна.

Зураг 2.2. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, байршил, хүйсээр

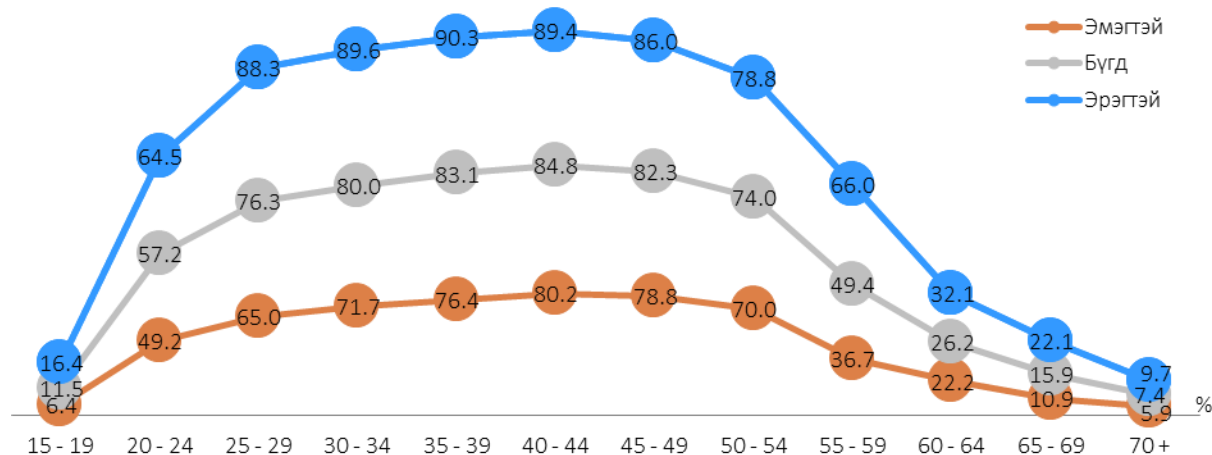

НАСНЫ БҮЛГЭЭР

АХОТ-г тооцсоноор хүн амын хөдөлмөрийн зах зээлд оролцох оролцооны өөрчлөлт, хөдөлгөөн насны бүлгээр хэрхэн өөрчлөгдөж буйг харах боломжтой. АХОТ-г насны бүлгээр нь авч үзэхэд хамгийн өндөр нь 40-44 насанд 84.8 хувь, хамгийн бага нь 70 ба түүнээс дээш насанд 7.4 хувь байна.

АХОТ-г хүйсээр авч үзэхэд эрэгтэйчүүдийнх эмэгтэйчүүдийнхээс 15-19, 40-49 болон 60-аас дээш насанд харьцангуй ойролцоо буюу 5.3-10.5 пунктын зөрүүтэй, 25-39 насанд 16.0-25.6 пунктээр илүү байна. Эмэгтэйчүүд энэ насанд хүүхэд төрүүлэх, асрах зорилгоор ажиллах хүчний эгнээнээс гардаг бөгөөд хүүхдүүд нь өсөж томрохын хирээр ажиллах хүчний эгнээнд эргэн ордог байна. Харин 55-59 насанд хамгийн өндөр буюу 30.8 пунктын зөрүүтэй байна.

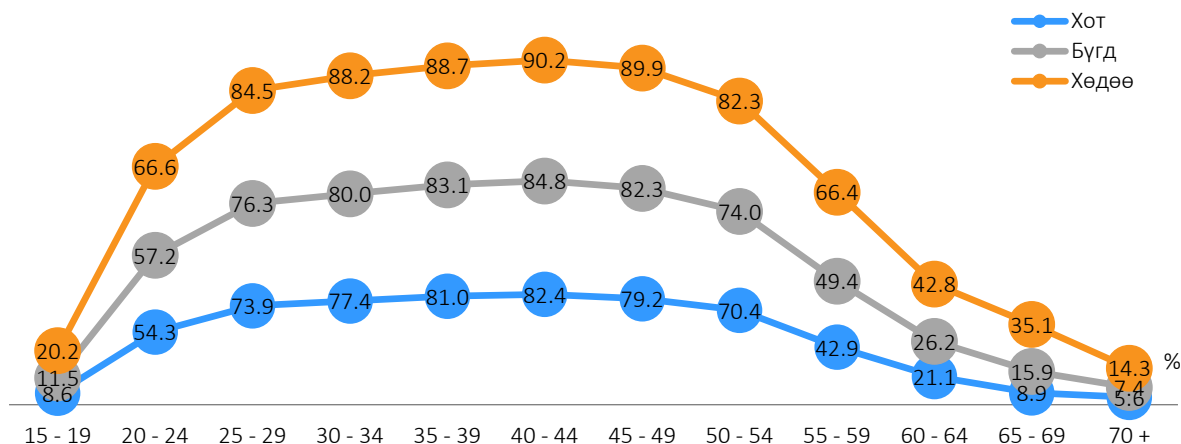
Зураг 2.3. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

Байршил болон насны бүлгээр нь авч үзэхэд хөдөө орон нутаг болон хот суурин газарт 35-44 насанд хамгийн ойр буюу 7.7 пунктын зөрүүтэй, 55-59 насанд хамгийн их буюу 23.5 пунктын зөрүүтэй байна. Хөдөө орон нутагт өрхийн аж ахуйд суурилсан нүүдлийн мал аж ахуй эрхлэлт

давамгайлж, мөн сургууль, боловсролын үйлчилгээний хүртээмж харьцангуй бага байдгаас хөдөө орон нутгийн ажиллах хүчний түвшин өндөр гарч байна.

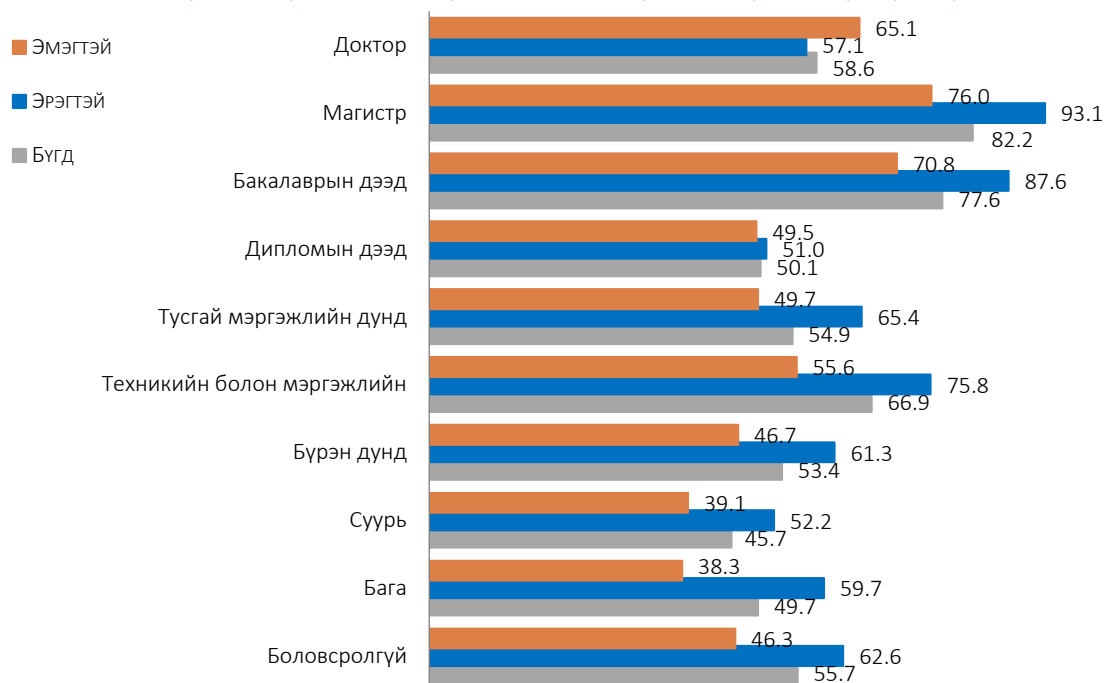
Зураг 2.4. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршлаар

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

Ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг боловсролын түвшнээр авч үзэхэд магистр түвшинд АХОТ 82.2 хувь, суурь боловсролын түвшинд 45.7 хувь байна. Хүйсээр авч үзэхэд доктороос бусад бүх шатны боловсролын түвшин бүрд эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс илүү байна. Мөн ажиллах хүчний оролцооны түвшинд тухайн хүний эзэмшсэн боловсролын түвшин нөлөөлдөг болох нь харагдаж байна.

Зураг 2.5. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар

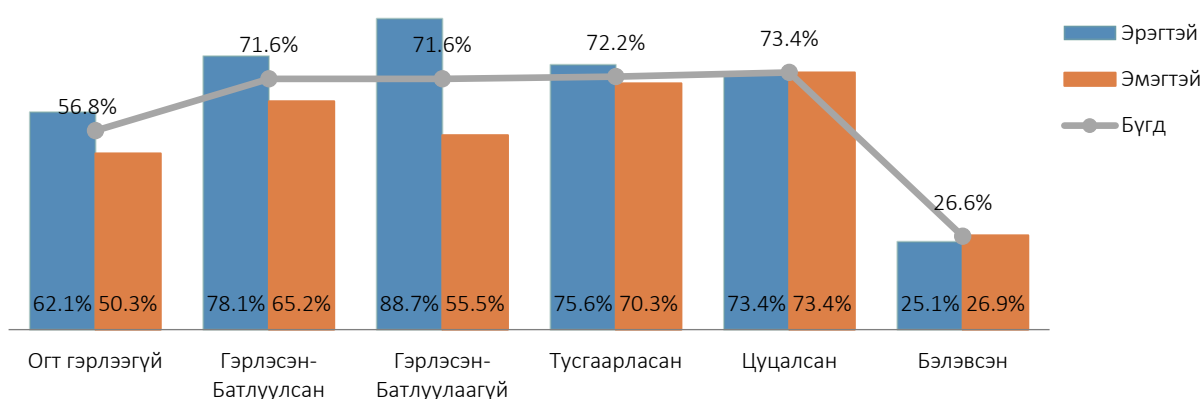

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР

Ажиллах хүч (15 ба түүнээс дээш нас)-ний 1264.4 (99.2%) мянга нь 18 ба түүнээс дээш насныхан байна. Эдгээр хүн амын хувьд АХОТ нь гэрлэлтийн байдлаас хэрхэн хамаарч байгааг авч үзвэл бэлэвсэн хүмүүсийн хувьд 26.6 хувь, гэр бүлээ цуцлуулсан хүмүүсийн хувьд 73.4 хувь байна.

Гэр бүл цуцалсан эмэгтэйчүүдийн АХОТ бусад бүлгийн эмэгтэйчүүдээс илүү өндөр байгаа бол бэлэвсэн хүмүүсийн АХОТ бага байгаа нь тэдний настай холбоотой ба нас ахих тусам ажиллах хүчний оролцооны түвшин багасах хандлагатай байна.

Зураг 2.6. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, гэрлэлтийн байдлаар

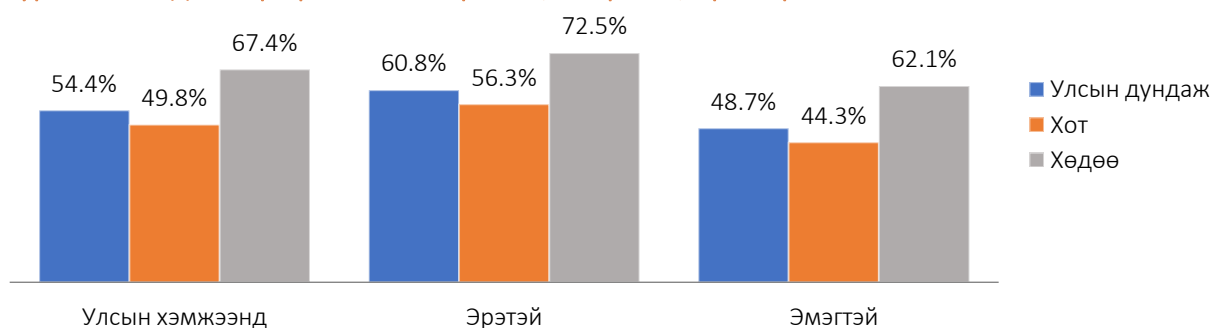

2.1.2. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН ТҮВШИН

Ажиллах хүчний 2019 оны судалгаагаар ХЭТ улсын хэмжээнд 54.4 хувь, хот суурин газарт 49.8 хувь, хөдөөд харьцангуй өндөр 67.4 хувьтай байна. Хот, суурин газарт ХЭТ нь хөдөө, орон нутгийнхаас 17.6 пунктээр доогуур (эрэгтэйчүүдийнх 16.2 пунктээр, эмэгтэйчүүдийнх 17.8 пунктээр) байна.

Харин улсын хэмжээнд хүйсээрх ХЭТ- ний ялгаатай байдлыг авч үзэхэд эмэгтэйчүүдийнх эрэгтэйчүүдийнхээс 12.1 пунктээр бага байна.

Зураг 2.7. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршил, хүйсээр

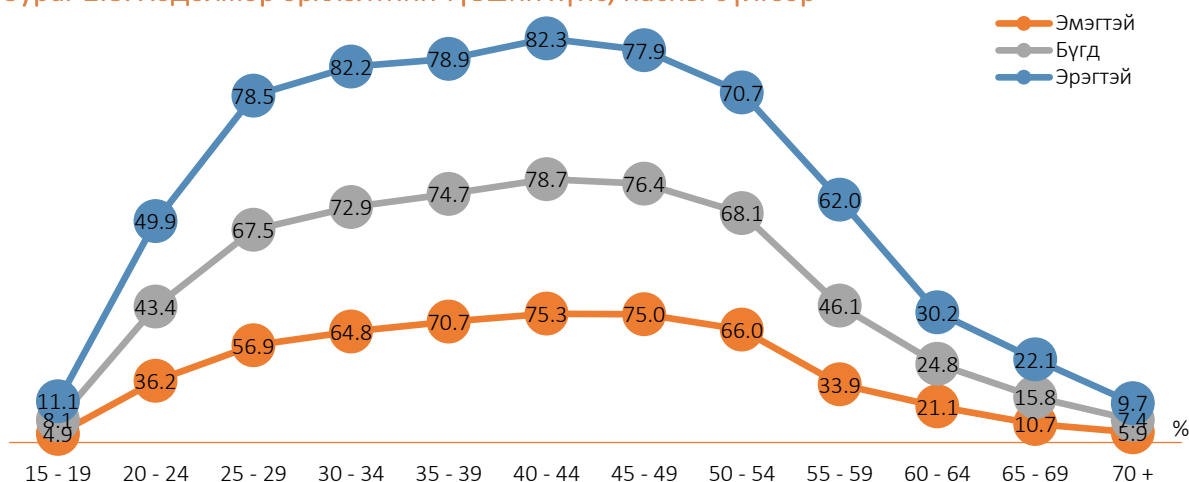

НАСНЫ БҮЛГЭЭР

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшнийг насны бүлгээр нь авч үзэхэд 70 ба түүнээс дээш насанд хамгийн бага буюу 7.4 хувь, 40-44 насанд хамгийн их буюу 78.7 хувь байна.

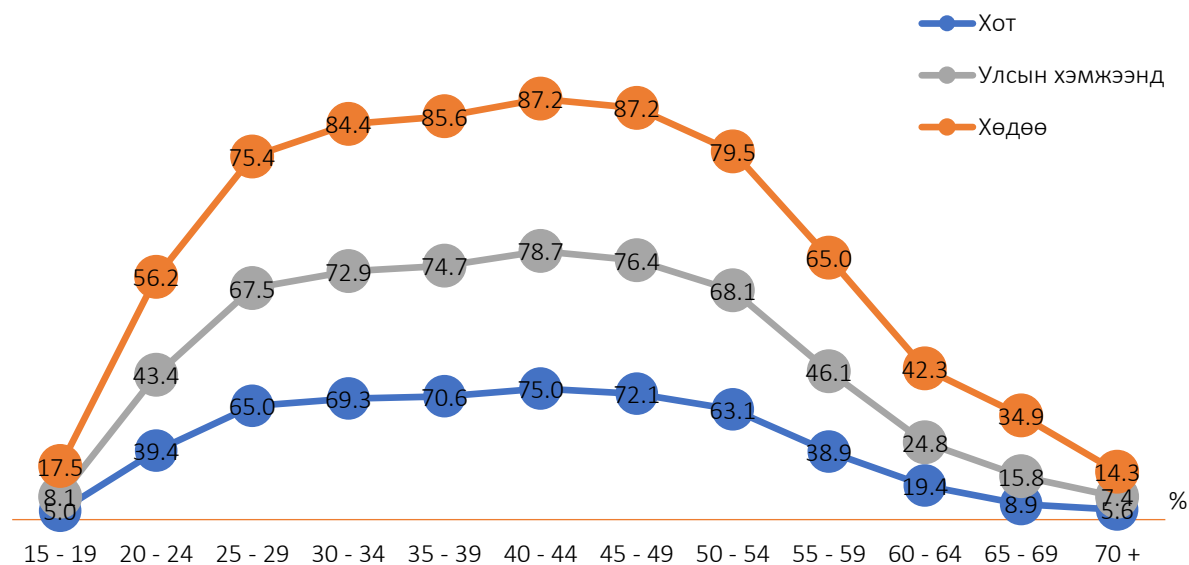
ХЭТ-г хүйсээр авч үзэхэд эрэгтэйчүүдийнх эмэгтэйчүүдийнхтэй 15-19, 40-49 болон 60-аас дээш насанд харьцангуй ойролцоо буюу 2.5-11.1 пунктын зөрүүтэй, 25-34 насанд 17.4-21.6 пунктээр илүү байна. Харин 55-59 насанд хамгийн өндөр буюу 28.1 пунктын зөрүүтэй байна.

Зураг 2.8. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хүйс, насны бүлгээр

Байршил болон насны бүлгээр авч үзэхэд хөдөө орон нутаг болон хот суурин газарт 40-44 насан хамгийн өдөр буюу 87.2-75.0 хувьтай, 25-29 насанд хоорондын зөрүү хамгийн ойр буюу 10.4 пунктын зөрүүтэй, 55-59 насанд хамгийн их буюу 26.1 пунктын зөрүүтэй байна.

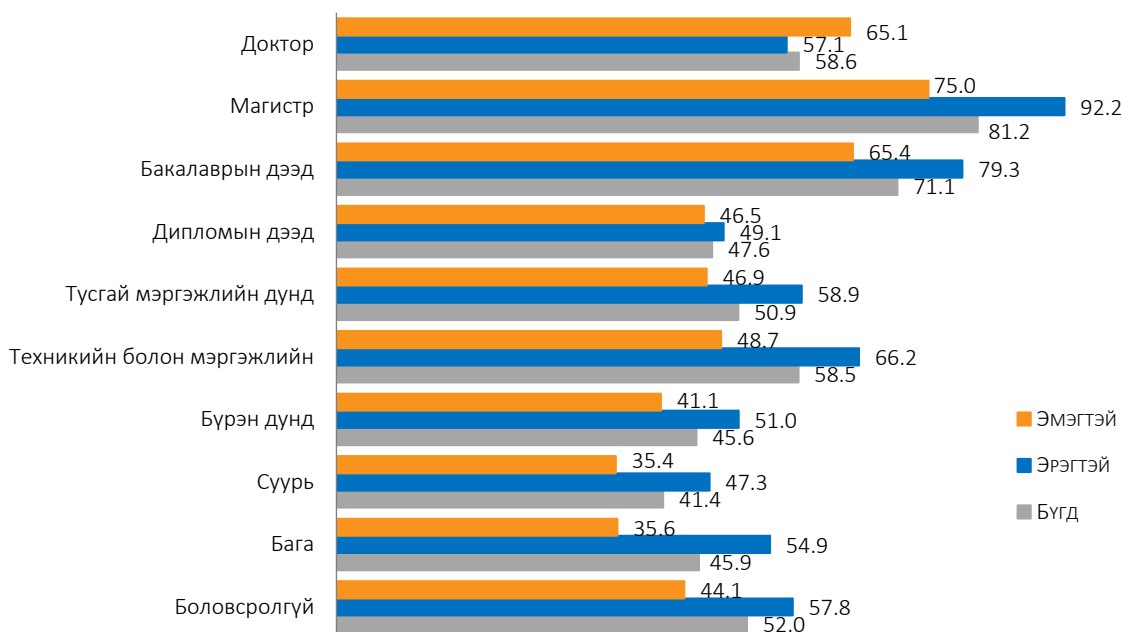
Зураг 2.9. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, насны бүлэг, байршлаар

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

Боловсролын түвшнээр авч үзэхэд магистрын түвшний боловсролтой хүн амын ХЭТ хамгийн өндөр буюу 81.2 хувь байна. Энэ нь хүйсийн хувьд ч хадгалагдсан (эрэгтэй 92.2 хувь, эмэгтэй 75.0 хувь) байна. ХЭТ-г докторын түвшин болон хүйсээр авч үзэхэд эмэгтэйчүүдийнх эрэгтэйчүүдийнхээс 8.0 пунктээр их, бусад түшинд эрэгтэйчүүдийнх эмэгтэйчүүдийнхээс 2.5-19.3 пунктээр их байна.

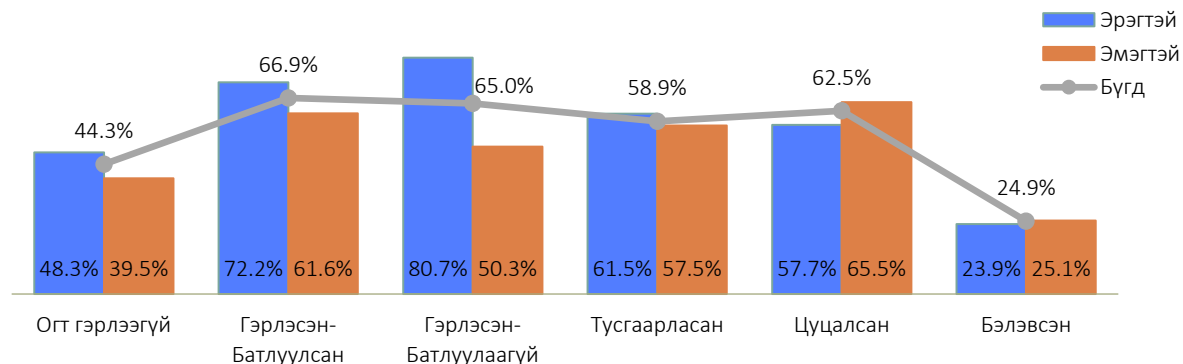
Зураг 2.10. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР

Нийт ажиллагчид (15 ба түүнээс дээш нас)-ын 1139.3 (99.4%) мянга нь 18 ба түүнээс дээш насныхан байна. Эдгээр хүн амын ХЭТ нь гэрлэлтийн байдлаас хэрхэн хамаарч байгааг дараах зургаар харууллаа.

Зураг 2.11. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, гэрлэлтийн байдлаар

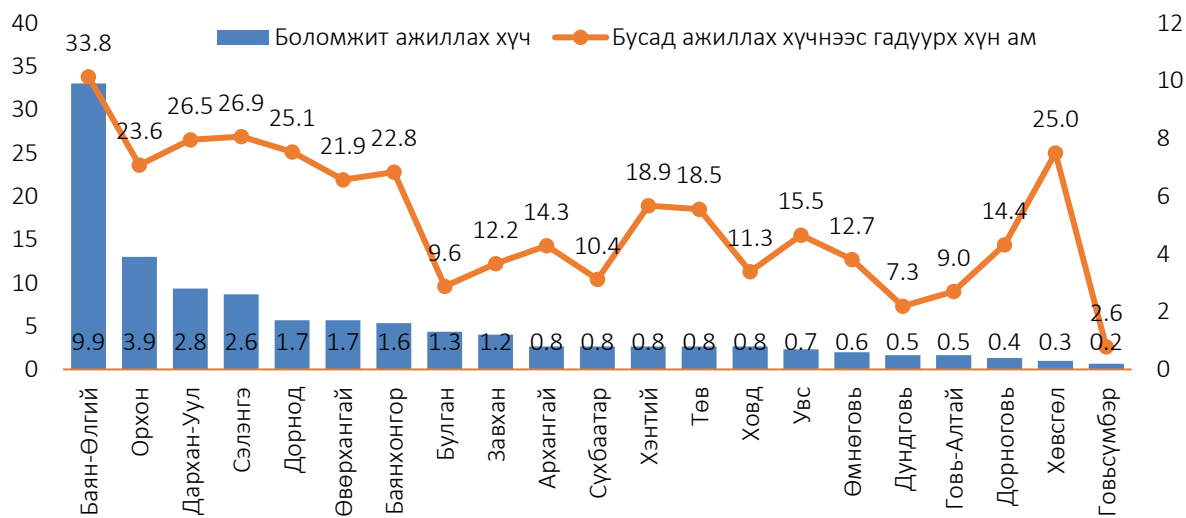

2.2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ

Улсын хэмжээнд хөдөлмөрийн нас (15, түүнээс дээш нас)-ны хүн амын 832.2 (39.5%) мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, тэдгээрийн 58.8 (7.1%) мянга нь цалин хөлс, орлого олох ажил хайх эсвэл хийх нөхцөл нь бүрдвэл ажилгүй хүний эгнээнд шилжихэд бэлэн байгаа боломжит ажиллах хүчинд багтаж байна. Харин 773.4 (92.9%) мянга нь бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам (өргөтгөсөн ажиллах хүчнээс гадуурх) байна.

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 436.1 (52.4%) мянга нь Улаанбаатар хотод, тэдгээрийн 24.9 (5.7%) мянга нь боломжит ажиллах хүч, 411.2 (94.3%) мянга нь бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна. Харин аймгуудын хувьд нийт ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 43.7 (5.2%) мянга нь Баян-Өлгий аймагт байгаа нь хамгийн өндөр, 2.7 (0.3%) мянган нь Говьсүмбэр аймагт байгаа нь хамгийн бага хувьтай байна.

Зураг 2.12. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, аймаг, мянган хүнээр

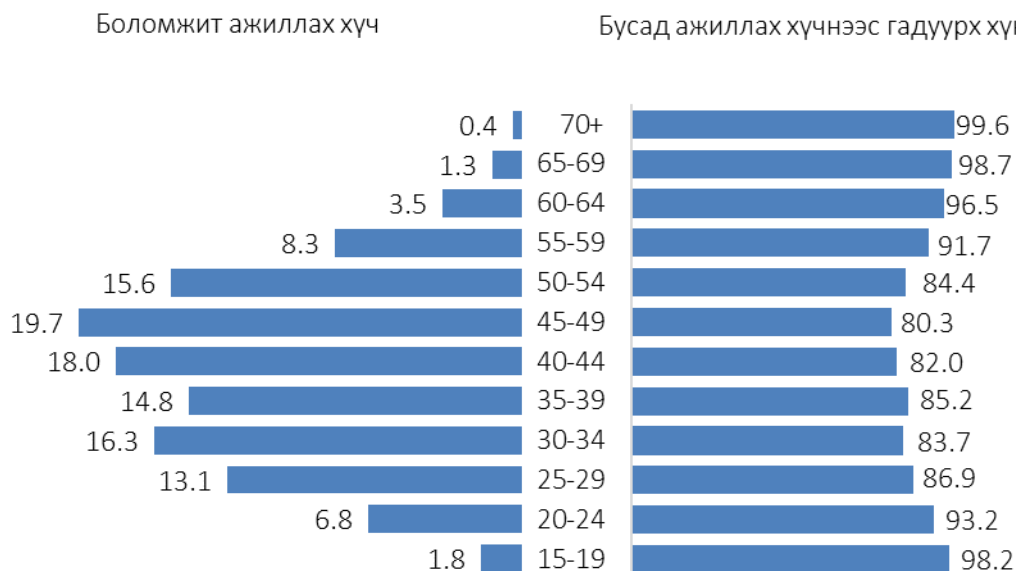

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амыг насны бүлгээр авч үзвэл 15-19 (22.5 %) насны залуучууд хамгийн өндөр хувийг эзэлж байгаа нь тэдний сургуульд хамрагдалттай холбоотой юм. Харин ажил, хөдөлмөр эрхлэх боломжтой буюу 25-49 насныхан нийт ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 25.1 хувийг эзэлж байна.

Нийт ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амыг бүтцийн хувьд задлан харахад боломжит ажиллах хүчний 57.2 хувь нь 25-49 насныхан, 22.4 хувь нь 50-59 насныхан байсан бол бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 23.8 хувь нь 15-19 насныхан, 31.3 хувь нь 60-аас дээш насныхан байна.

Дараах зургаар ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амыг насны бүлэг болон бүтцийн хувьд авч үзлээ.

Зураг 2.13. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, насны бүлэг, дүнд эзлэх хувиар

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 471.6 (56.7%) мянга нь өмнө нь ямар нэгэн хөдөлмөр эрхэлж байсан ба тэдгээрийн ихэнх нь (43.3%) хамгийн сүүлд хийж байсан ажлаас шилжин суурьшихаар болсон тул гарсан гэж хариулсан байна.

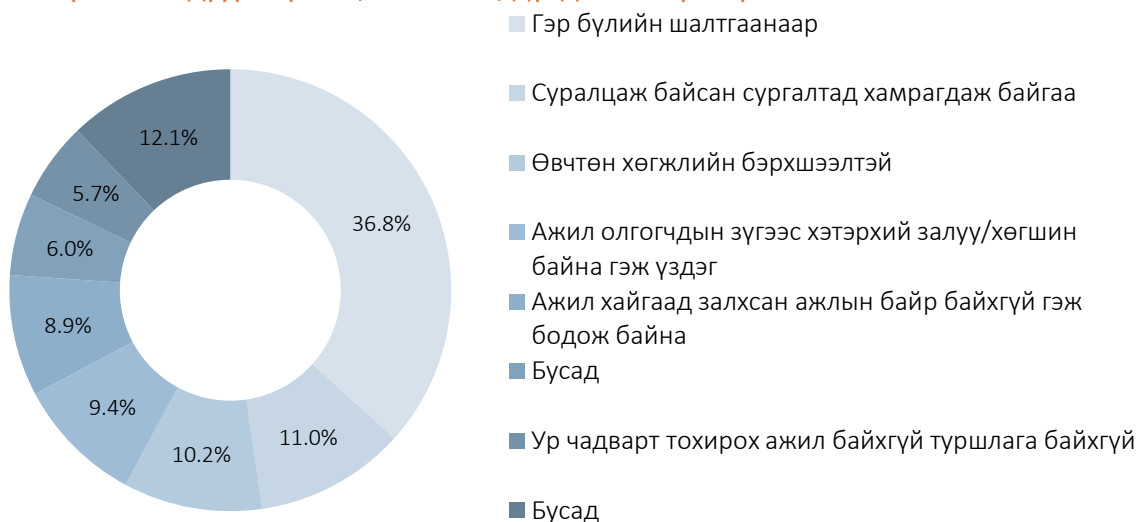
Зураг 2.14. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, сүүлийн ажлаас гарсан шалтгаанаар, хувиар

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 711.8 (85.5%) мянга сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил хайх, бизнес эрхлэх оролдлого хийгээгүй, ирээдүйд ямар нэгэн хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн биш

болон ажил хийхийг хүсээгүй байна. Харин 8.9 (1.1%) мянга нь сүүлийн 30 хоногт хөдөлмөр эрхлэх ямар нэгэн оролдлого хийсэн бол 111.5 (13.4%) мянга нь ямар нэгэн оролдлого хийгээгүй ч хөдөлмөр эрхлэхийг хүсэж байна. Эдгээр ажил хийхийг хүсэж байгаа хүн амын цалинтай ажил хайх эсвэл бизнес эрхлэх ямар нэгэн оролдлого хийгээгүй шалтгааныг дараах зургаар харууллаа.

Зураг 2.15. Сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил олох болон бизнес эрхлэх гэж оролдоогүй ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын ажилгүй байх үеийн орлогын гол эх үүсвэрийг судалж үзэхэд ихэвчлэн эцэг, эх, нөхөр, эхнэр, хүүхэд, ах дүүгийн цалин болон тэтгэврийн орлогоор гэж хариулсан байна.

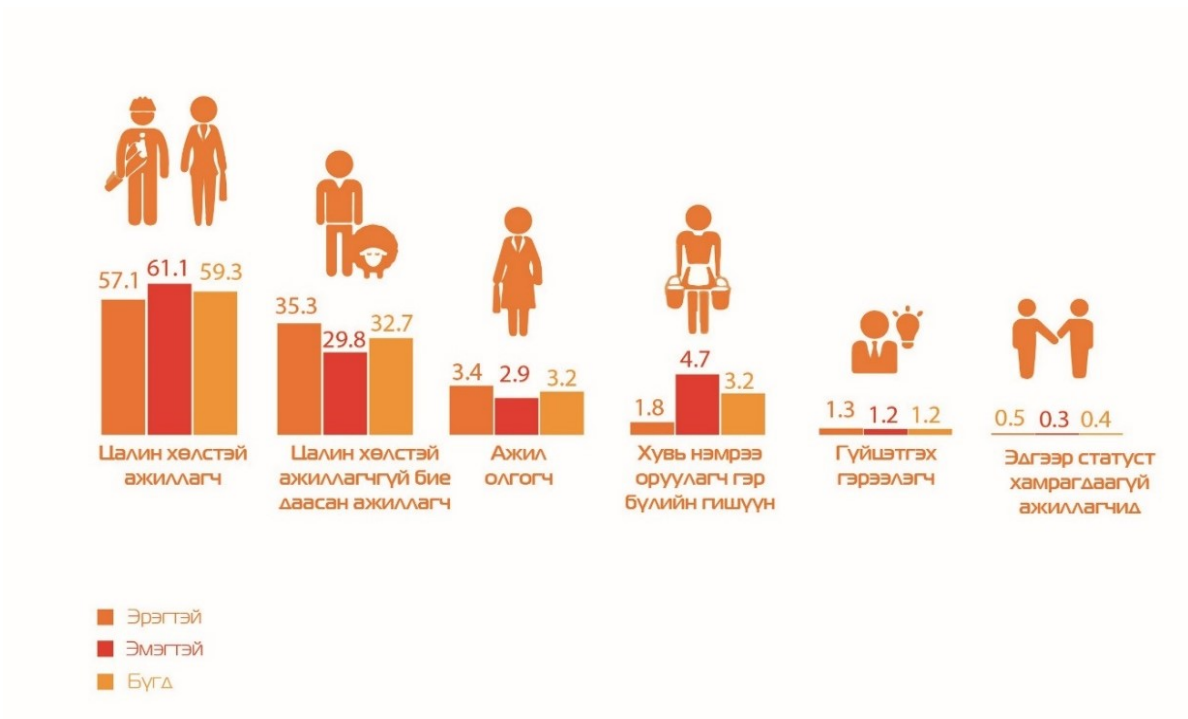
Зураг 2.16. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, ажилгүй байх үеийн орлогын гол эх үүсвэр, дүнд эзлэх хувиар

БҮЛЭГ III

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

3.1. АЖИЛЛАГЧИД

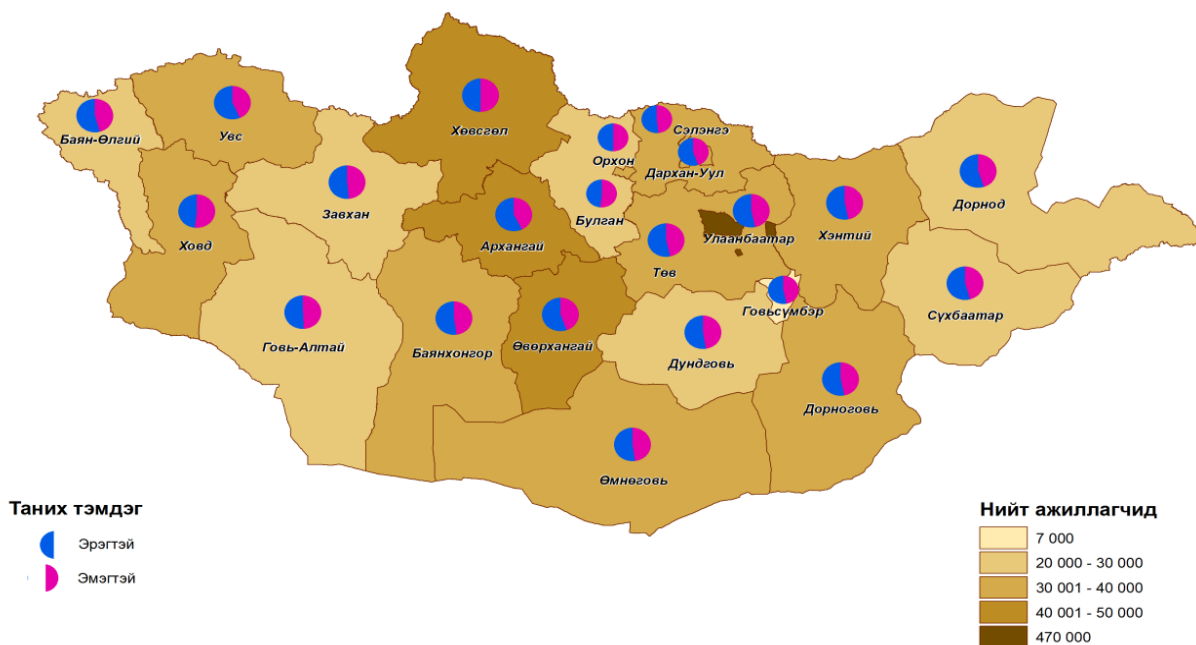
Судалгааны дүнгээр улсын хэмжээнд ажиллах хүчний 1146.2 мянга (90.0%) нь ажиллагчид байгаагийн 606.8 мянга (52.9%) нь эрэгтэйчүүд, 539.4 мянга (47.1%) нь эмэгтэйчүүд байна. Ажиллагчдын 775.0 мянга (67.6%) нь хот суурин газар, 371.2 мянга (32.4%) нь хөдөө орон нутагт оршин суугаа бөгөөд ажиллагчдын тоо бүс нутгаар нэлээд ялгаатай байна.

Хүснэгт 3.1. Ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил/Бүс	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Улсын дүн	1 146 160	100.0	606 814	100.0	539 346	100.0
Хот	774 968	67.6	405 984	66.9	368 984	68.4
Хөдөө	371 192	32.4	200 830	33.1	170 362	31.6
Баруун бүс	147 618	12.9	76 893	12.7	70 725	13.1
Хангайн бүс	239 417	20.9	125 973	20.8	113 444	21.0
Төвийн бүс	201 345	17.5	107 024	17.6	94 321	17.5
Зүүн бүс	86 782	7.5	46 822	7.7	39 960	7.4
Улаанбаатар	470 998	41.1	250 102	41.2	220 896	41.0

Ажиллагчдын 471.0 мянга (41.1%) нь Улаанбаатар хотод амьдарч байгаа бөгөөд аймгийн хувьд авч үзэхэд Хөвсгөл аймагт 50.2 (4.4%), Өвөрхангай аймагт 48.4 (4.2%), Архангай аймагт 47.5 (4.1%), Төв аймагт 39.1 (3.4%), Сэлэнгэ аймагт 36.0 (3.1%), Ховд аймагт 35.8 (3.1%), Дархан-Уул аймагт 34.8 (3.0%) мянга байна.

Зураг 3.1. Ажиллагчид, аймаг, хүйсээр

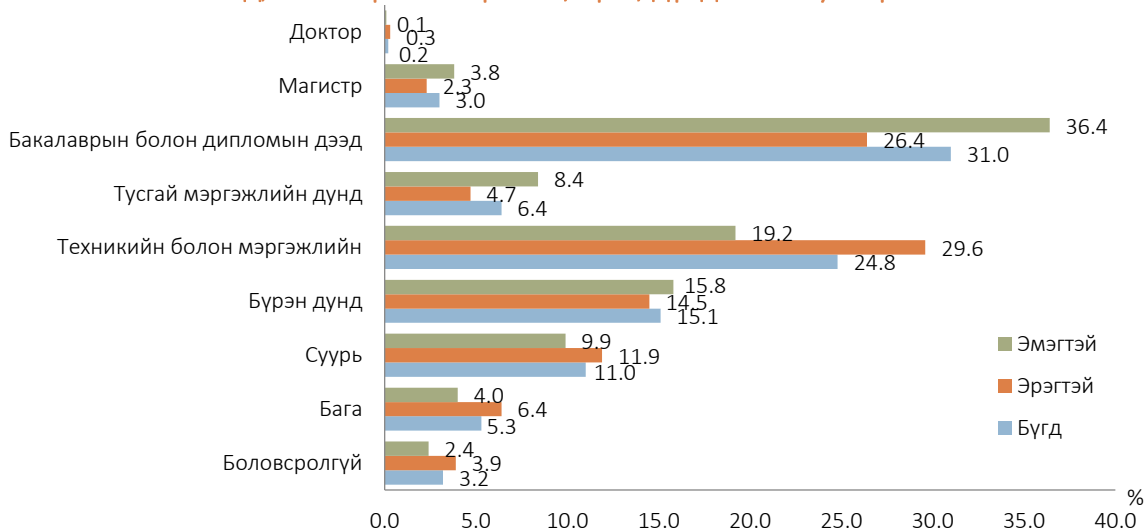
Судалгаагаар нийт ажиллагчдын 1139.4 мянга (99.4%) нь 18¹ ба түүнээс дээш насныхан байна. Эдгээр ажиллагчдын 76.9 хувь нь гэрлэсэн, 14.1 хувь нь огт гэрлээгүй, 4.3 хувь нь бэлэвсэн хүмүүс байна. Энэ хандлага байршлын хувьд ижилхэн байсан ба харин хүйсийн хувьд ялгаатай байсан. Тухайлбал, эрэгтэй ажиллагчдын хувьд бэлэвсэн хүмүүсийн эзлэх хувь харьцангуй бага буюу 1.5 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 3.2. Ажиллагчид, гэрлэлтийн байдал, хүйс, байршлаар

Гэрлэлтийн байдал	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хот	Хөдөө
Огт гэрлээгүй	14.1	15.9	12.1	14.9	12.4
Гэрлэсэн					
- Батлуулсан	67.6	68.8	66.2	64.3	74.4
- Батлуулаагүй	9.3	10.5	7.8	10.7	6.2
Тусгаарласан	2.4	1.7	3.3	2.9	1.4
Цуцалсан	2.3	1.6	3.2	3.0	1.0
Бэлэвсэн	4.3	1.5	7.4	4.2	4.6
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
18, түүнээс дээш насны ажиллагчид	1 139 398	601 813	537 585	772 921	366 477
Нийт ажиллагчид	1 146 160	606 814	539 346	574 062	572 099

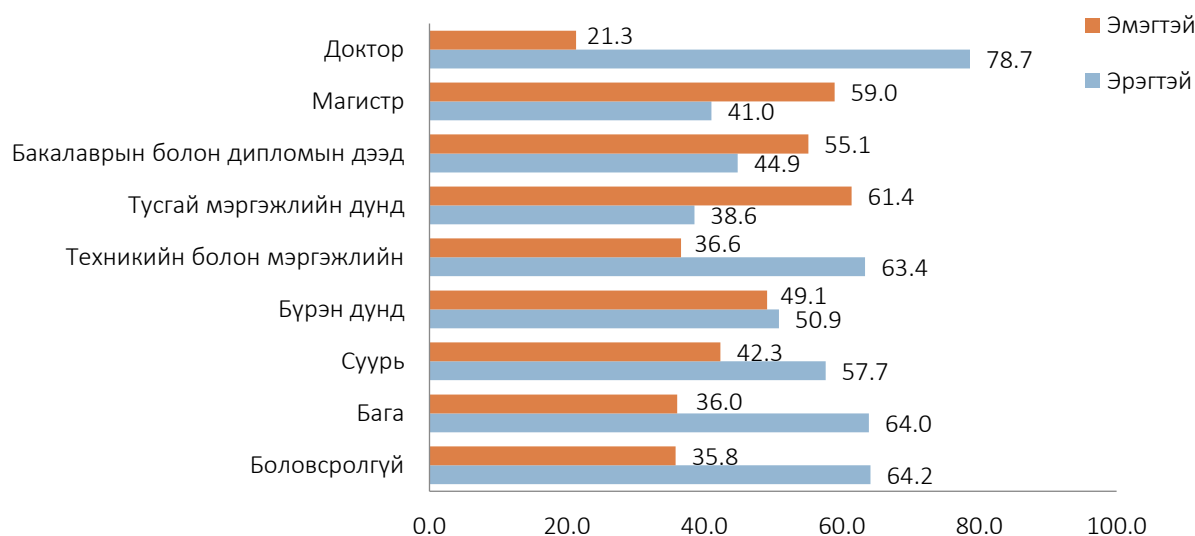
Ажиллагч арван хүн тутмын гурав нь бакалаврын болон дипломын дээд мэргэжилтэй байна. Энэ хандлага эмэгтэй ажиллагчдын хувьд хадгалагдаж байсан бол эрэгтэйчүүдийн хувьд арван ажиллагч тутмын гурав нь техникийн болон мэргэжлийн түвшний боловсролтой байна.

Зураг 3.2. Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

¹ Манай улсын хувьд хуульд нийцүүлэн 18, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг авч үздэг тухай өмнөх Бүлэг I-т дэлгэрэнгүй дурдсан.

Зураг 3.3. Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, хувиар

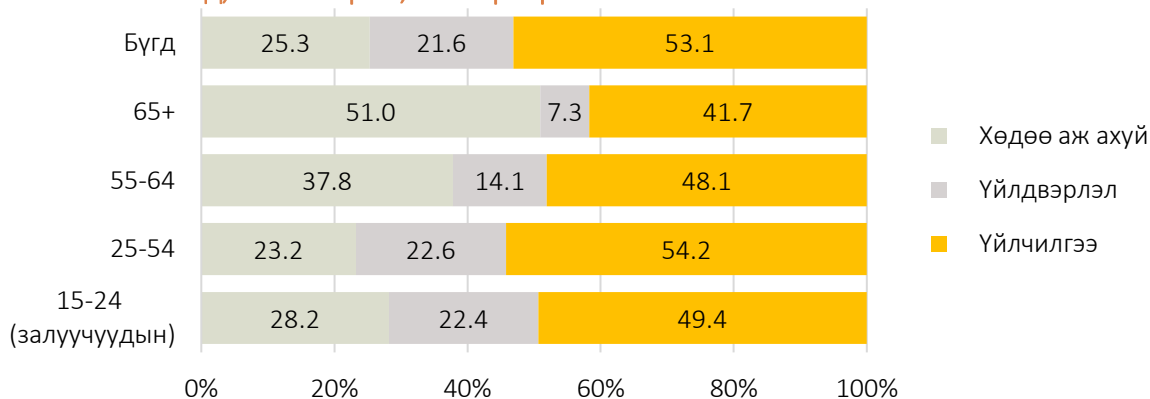
Ажиллагчдын боловсролын түвшин хүйсээр доктор, техникийн болон мэргэжлийн, боловсролгүй, бага боловсролтой ажиллагчдын хувьд эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өндөр байгаа бол тусгай мэргэжлийн дунд, магистр, дипломын дээд, бакалаврын дээд болон бүрэн дунд боловсролтой эмэгтэйчүүд ихэнх хувийг эзэлж байна.

3.2. АЖИЛЛАГЧДЫН БҮТЭЦ

НАСНЫ БҮТЦЭЭР

Ажиллагчдын 88.3 мянга (7.7%) нь 15-24 насныхан (боловсрол, сургалтын дараах хөдөлмөрийн зах зээлд шинээр орж байгаа залуус), 941.4 мянга (82.1%) нь 25-54 насныхан (ерөнхий ажиллах хүчний нас), 96.8 мянга (8.5%) нь 55-64 насныхан (тэтгэвэрт гарахад ойрхон байгаа) болон 19.6 мянга (1.7%) нь 65 ба түүнээс дээш насныхан байна.

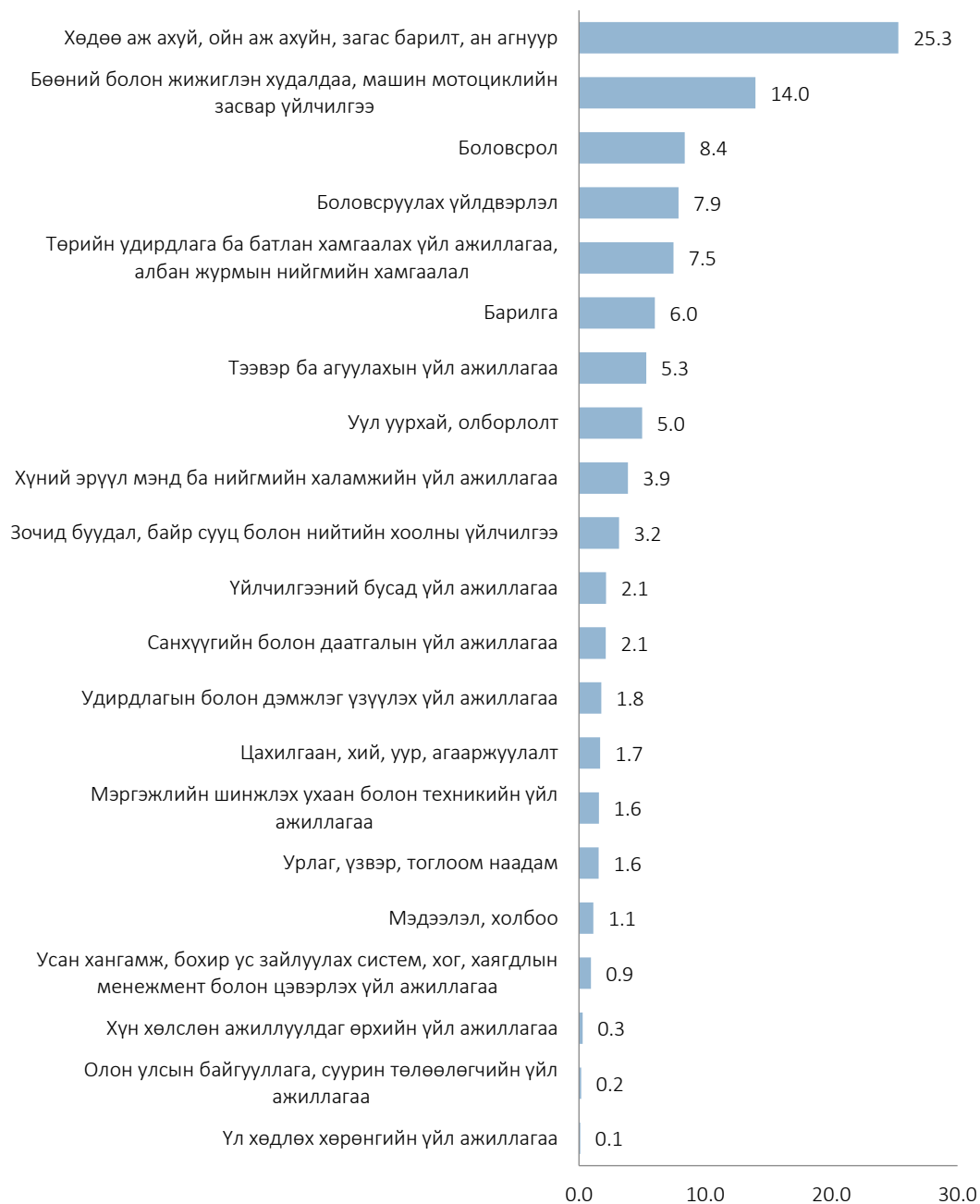
Зураг 3.4. Ажиллагчид, насны бүлэг, салбараар

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

Ажиллагчдын 680.7 мянга (53.1%) нь үйлчилгээний, 290.2 мянга (25.3%) нь хөдөө аж ахуйн, 247.3 мянга (21.6%) нь үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллаж байна.

Зураг 3.5. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувиар

Ажиллагчдын салбарын ялгааг хүйсээр харуулахад, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа, барилга, уул уурхай олборлолт, төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт ажиллагчдын ихэнх нь (56.5-86.5

хувь) эрэгтэйчүүд, бусад салбарт буюу хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа, боловсрол, боловсруулах, бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт ажиллагчдын 50 хувиас илүү (52.3-84.3 хувь) эмэгтэйчүүд байна.

Ажиллагчдыг бусад салбараасаа илүү өндөр хувь эзэлж байгаа 9 салбараар, хүйсээр харууллаа.

Зураг 3.6. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, хувиар

Нийт ажиллагчдын 667.1 мянга (58.2%) нь хөдөө аж ахуйн бус салбарт цалин хөлтэй ажиллаж байгаа бөгөөд тэдгээрийн 340.8 мянга (58.2%) нь эрэгтэйчүүд, 667.1 мянга (58.2%) нь эмэгтэйчүүд байна.

Харин нийт ажиллагчдын 539.3 мянга (47.1%) нь эмэгтэй ажиллагчид байгаа бөгөөд 326.5 мянга (60.5%) нь хөдөө аж ахуйн бус салбарт цалинтай хөдөлмөр эрхэлж байна. ХАА-н бус салбарт цалинтай ажиллаж буй 5 эмэгтэй тутмын нэг нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт ажиллаж байна.

Зураг 3.7. ХАА-н бус салбарт цалинтай ажиллагч эмэгтэйчүүд, салбар, дүнд эзлэх хувиар

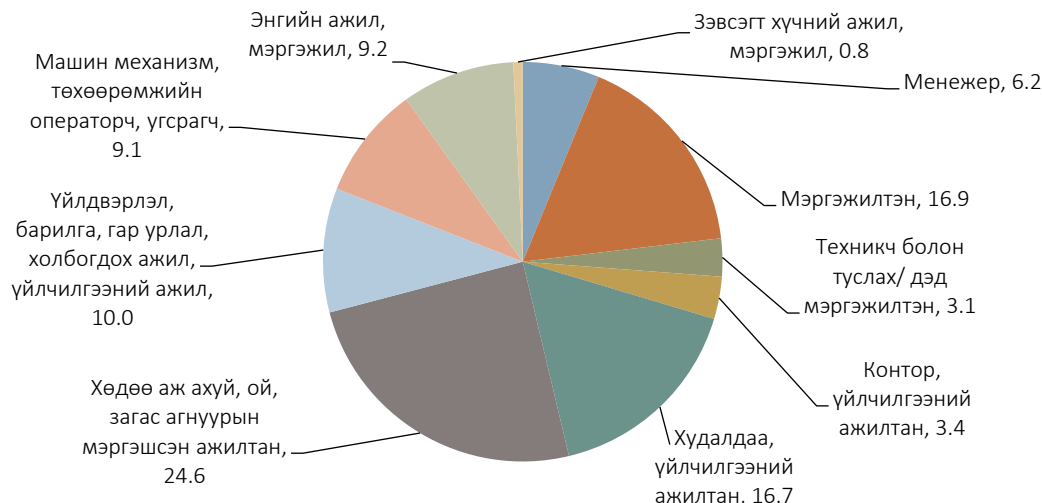

АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР

Ажиллагчдын 282.2(24.6%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан, 193.8(16.9%) мянга нь мэргэжилтэн, 190.8 (16.7%) мянга нь худалдаа, үйлчилгээний ажилтан, 115.1 (10.0%) мянга нь үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан, 104.9 (9.2%) мянга нь энгийн ажил, мэргэжил, 104.7(9.1%) мянга нь машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч зэрэг мэргэжлээр ажиллаж байна. Харин 35.3

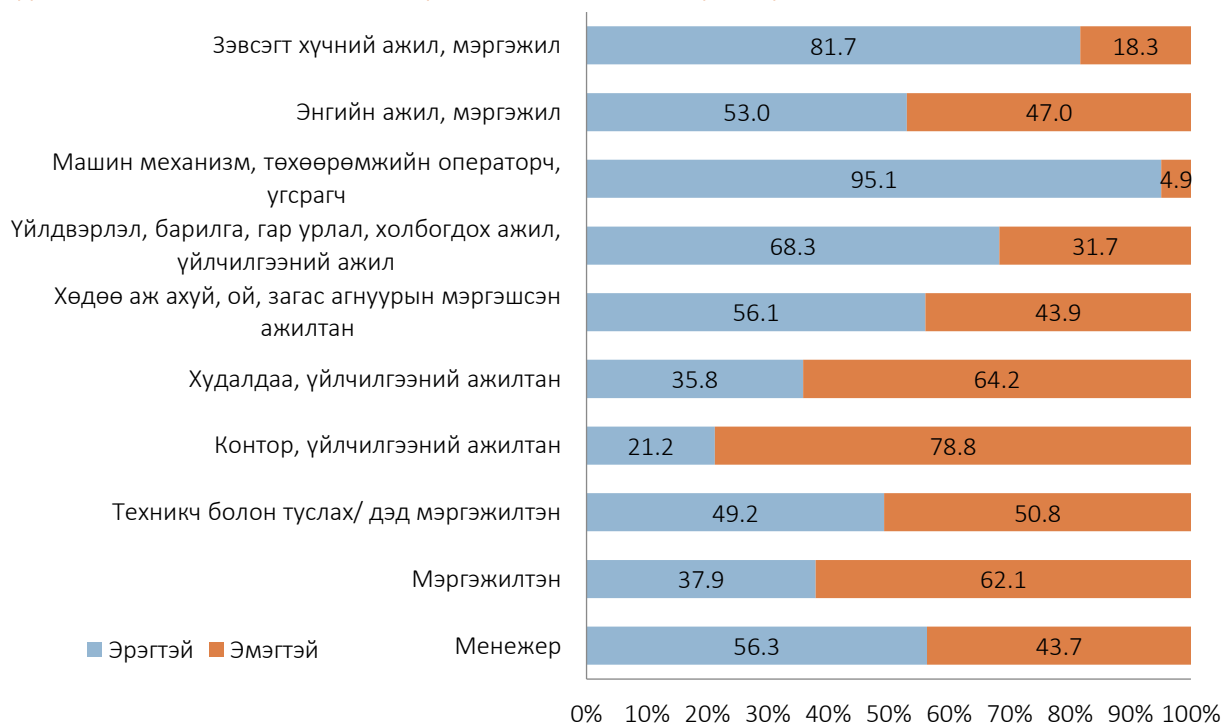
(3.1%) мянга нь техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн, 8.6 (0.8%) мянга нь зэвсэгт хүчний мэргэжлээр ажиллаж байна.

Зураг 3.8. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар

Ажиллагчдыг ажил мэргэжил, хүйсээр ялган харвал машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагчаар ажиллагчдын хувьд эрэгтэйчүүд өндөр хувьтай, контор, үйлчилгээний ажилтнаар ажиллагч эмэгтэйчүүд илүү өндөр хувьтай байна.

Зураг 3.9. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр

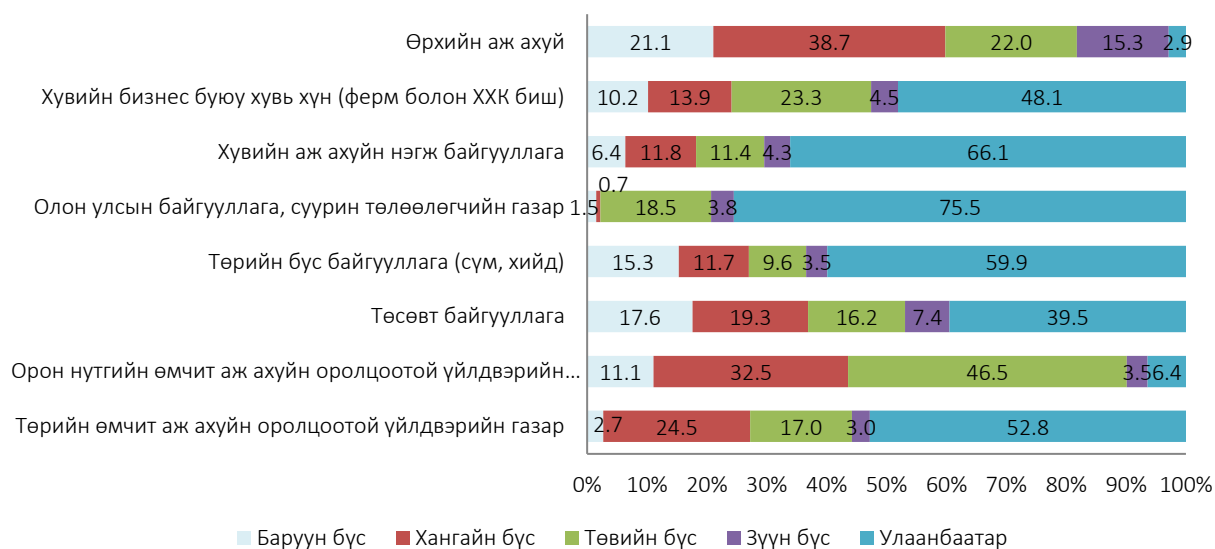
АЖ АХУЙН НЭГЖ БАЙГУУЛЛАГЫН ХАРИУЦЛАГЫН ХЭЛБЭРЭЭР

Нийт ажиллагчдын 287.0 мянга (25.0%) нь төрийн байгууллага (төсөвт, төрийн болон орон нутгийн өмчийн)-д, 859.2 мянга (75.0%) нь хувийн хэвшилд ажиллаж байна. Тухайлбал, нийт ажиллагчдын 367.3 (32.0%) мянга нь хувийн аж ахуйн нэгж байгууллага, 278.1 (24.3%) мянга нь өрхийн аж ахуй, 231.2 (20.2%) мянга нь төсөвт байгууллагад ажиллаж байна.

Хүснэгт 3.3. Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, байршлаар

Хариуцлагын хэлбэр	Бүгд		Байршил			
			Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Төрийн өмчит аж ахуйн оролцоотой үйлдвэрийн газар	43 341	3.8	37 429	4.8	5 912	1.6
Орон нутгийн өмчит аж ахуйн оролцоотой үйлдвэрийн газар	12 355	1.1	9 144	1.2	3 211	0.9
Төсөвт байгууллага	231 281	20.2	185 117	23.9	46 164	12.4
Төрийн бус байгууллага (сүм, хийд)	13 232	1.2	11 876	1.5	1 356	0.4
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн газар	3 311	0.3	2 968	0.4	0 343	0.1
Хувийн аж ахуйн нэгж байгууллага	367 308	32.0	334 882	43.2	32 426	8.7
Хувийн бизнес буюу хувь хүн (ферм болон ХХК биш)	197 222	17.2	158 291	20.4	38 931	10.5
Өрхийн аж ахуй	278 110	24.2	35 261	4.6	242 849	65.4
Нийт	1 146 160	100.0	774 968	100.0	371 192	100.0

Зураг 3.10. Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, бүсээр

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР

Ажиллагчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар авч үзэхэд арван хүн тутмын гурав нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч, дөрвөн хүн тутмын нэг нь цалин хөлстэй байнгын ажиллагч, мөн нэг нь цалин хөлстэй түр ажиллагч байна. Мөн энэ харьцаа хүйсийн хувьд хадгалагдаж байна.

Хүснэгт 3.4. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

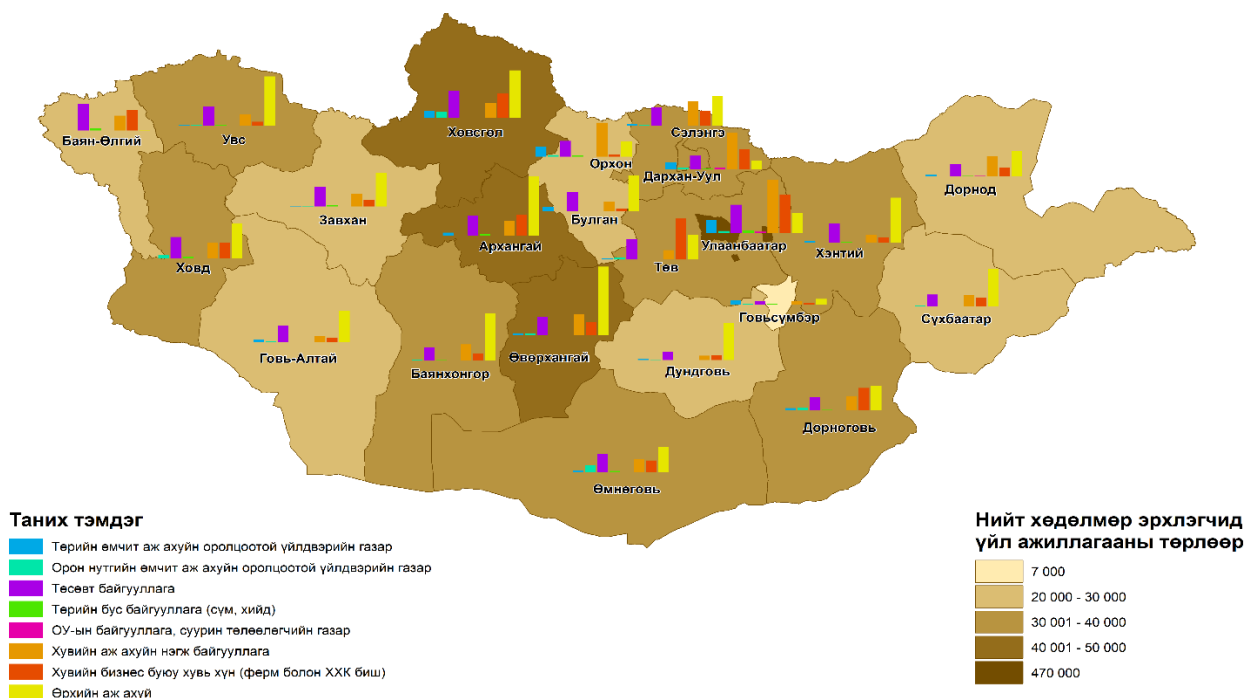
Статус	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Нийт ажиллагчид	1 146 160	100	606 814	100	539 346	100
Ажил олгогч:						
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	14 155	1.2	8 252	1.4	5 903	1.1
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	21 982	1.9	12 397	2.0	9 585	1.8
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй бие даасан ажиллагч:						
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	15 966	1.4	8 091	1.3	7 875	1.5
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	359 209	31.3	206 364	34	152 845	28.3
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	14 147	1.2	7 645	1.3	6 502	1.2
Цалин хөлстэй ажиллагч:						
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	307 592	26.9	158 957	26.2	148 635	27.6
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	292 662	25.6	147 633	24.3	145 029	26.9
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	76 983	6.7	42 498	7	34 485	6.4
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид	2 476	0.2	1 153	0.2	1 323	0.2
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	36 259	3.2	10 846	1.8	25 413	4.7
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	4 729	0.4	2 978	0.5	1 751	0.3

Ажиллагчдын 277.2 мянга (24.2%) нь хөдөө аж ахуйн салбарт зах зээлд чиглэсэн хөдөө аж ахуйн мэргэшсэн ажилтан болон өрхийн хэрэгцээт амь зуулгын фермийн ажил мэргэжлээр (малчид) ажиллаж байна. Харин статусын хувьд цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч 359.2 мянган ажиллагчдын 218.7 мянга (60.9%) нь хөдөө аж ахуйн салбарт зах зээлд чиглэсэн хөдөө аж ахуйн мэргэшсэн ажилтан болон өрхийн хэрэгцээт амь зуулгын фермийн ажил мэргэжлээр (малчид) ажиллаж байна.

Нийт ажиллагчдын 16.7 мянга (1.5%) нь давхар хөдөлмөр эрхэлж байна. Тэдгээрийн 9.9 мянга (59.3%) нь эрэгтэйчүүд, 6.8 мянга (40.7%) нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 3.11. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, аймгаар

3.3. АЖЛЫН ЦАГ

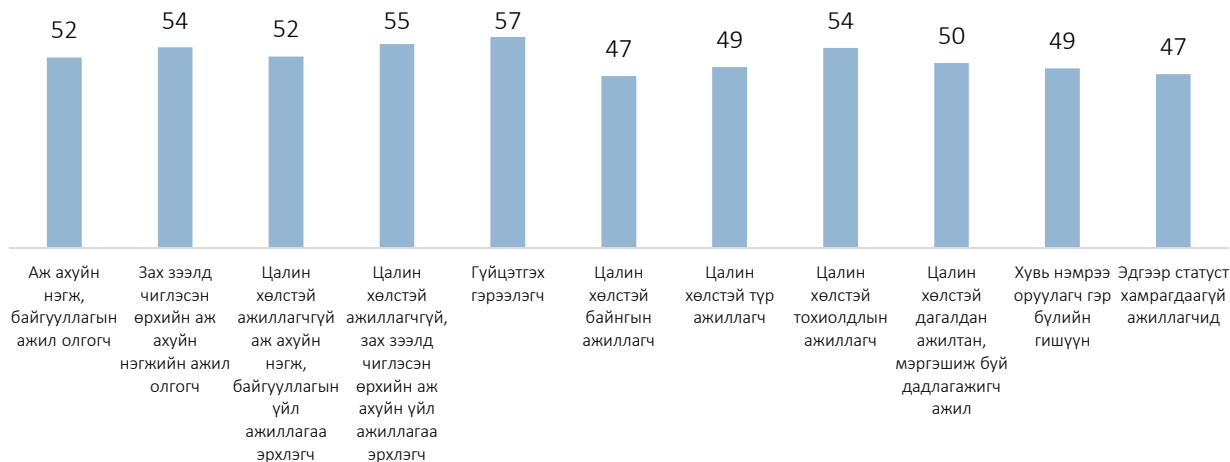
Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг дундаж цагийн үндсэн ажлынх нь хувьд, улсын хэмжээнд авч үзэхэд 51 цаг байгаа бөгөөд хүйсийн хувьд эрэгтэйчүүд 54 цаг, эмэгтэйчүүд 48 цаг байна. Нийт ажиллагчдын 538.7 мянга (47.0%) нь 7 хоногт тогтмол 48 цагаас дээш цагаар ажиллаж байна.

Хүснэгт 3.5. Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар

Ажлын цаг	Нийт		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Нийт	1146 160	100.0	606 814	100.0	539 346	100.0
0 цаг	2 570	0.2	1 152	0.1	1 418	0.3
1-14 цаг	17 591	1.5	8 896	1.5	8 695	1.6
15-29 цаг	24 960	2.2	8 905	1.5	16 055	3.0
30-34 цаг	15 837	1.4	6 914	1.1	8 923	1.7
35-39 цаг	36 032	3.1	15 944	2.6	20 088	3.7
40-48 цаг	510 456	44.6	235 748	38.9	274 708	50.9
48-аас дээш цаг	538 714	47.0	329 255	54.3	209 459	38.8

Ажиллагчдын үндсэн ажилдаа 7 хоногт тогтмол ажилладаг дундаж цагийг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусын хувьд авч үзэхэд гүйцэтгэгч гэрээлэгчдийнх 57 цаг, цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч болон зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогчийнх 54 цаг байхад цалин хөлстэй байнгын ажиллагчдынх 47 цаг байна.

Зураг 3.12. Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар

Хүснэгт 3.6. Үндсэн ажилдаа бага болон урт цагаар ажиллагчид, хүйс, салбар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, нийт дүнд эзлэх хувиар

	Нийт ажиллагчид	Бага цагаар ажиллагчид (долоо хоногт 25 хүртэл цаг)		Урт цагаар ажиллагчид (долоо хоногт 60-аас дээш цаг)	
		Тоо	%	Тоо	%
Бүгд	1 146 160	33 965	3.0	261 184	22.8
Эрэгтэй	606 814	15 578	2.6	175 652	28.9
Эмэгтэй	539 346	18 387	3.4	85 532	15.9
Хот	774 968	15 997	2.1	150 761	19.5
Хөдөө	371 192	17 968	4.8	110 423	29.7
Үндсэн салбараар:					
Хөдөө аж ахуйн	290 160	14 638	5.0	99 285	34.2
Үйлдвэрлэлийн	247 283	4 417	1.8	70 918	28.7
Үйлчилгээний салбар	608 717	14 910	2.4	90 981	14.9
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар:					
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	14 155	24	0.2	3 325	23.5
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	21 982	377	1.7	7 710	35.1
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	15 966	2 012	12.6	4 405	27.6
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	359 209	14 610	4.1	121 338	33.8
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	14 147	535	3.8	4 910	34.7
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	307 592	4 753	1.5	38 311	12.5
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	292 662	3 443	1.2	45 418	15.5
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	76 983	3 303	4.3	25 423	33.0
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажил	2 476	23	0.9	481	19.4
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	36 259	4 326	11.9	8 849	24.4
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	4 729	559	11.8	1 014	21.4

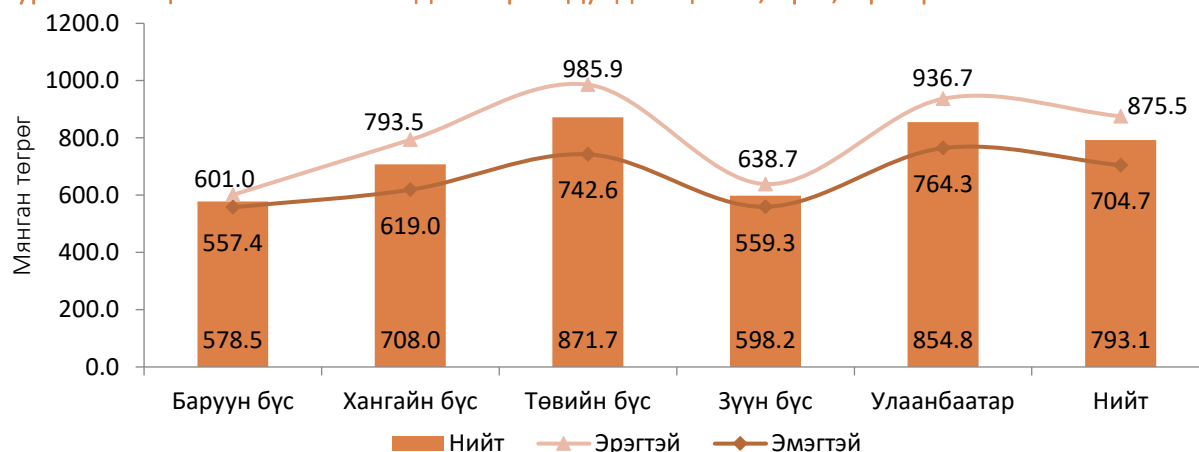
Нийт ажиллагчдын 34.0 мянга (3.0%) нь долоо хоногт тогтмол бага цагаар (долоо хоногт 25-аас бага цаг) ажиллаж байгаагийн байршлын хувьд хөдөөд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд хөдөө аж ахуйн салбарт, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгчид дийлэнх нь байна.

Харин нийт ажиллагчдын 261.2 мянга (22.8%) нь долоо хоногт тогтмол урт цагаар (долоо хоногт 60-аас дээш цаг) ажиллаж байгаагийн байршлын хувьд хөдөөд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд үйлчилгээний салбарт, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогчид дийлэнх нь байна.

3.4. ЦАЛИН, ОРЛОГО

Судалгаагаар албан болон албан бус салбарт, өрхийн нэгжид ажиллаж байгаа бүх цалин хөлстэй ажиллагчдын цалингийн мэдээллийг гарт олгогдсон дүнгээр авсан болно. Эдийн засгийн бүх нэгжид ажиллаж буй цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин улсын хэмжээнд 793.1 мянган, Улаанбаатар хотод хамгийн өндөр буюу 854.8 мянга, хамгийн бага Баруун бүсэд 598.2 мянган төгрөг байна.

Зураг 3.13. Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин, хүйс, бүсээр

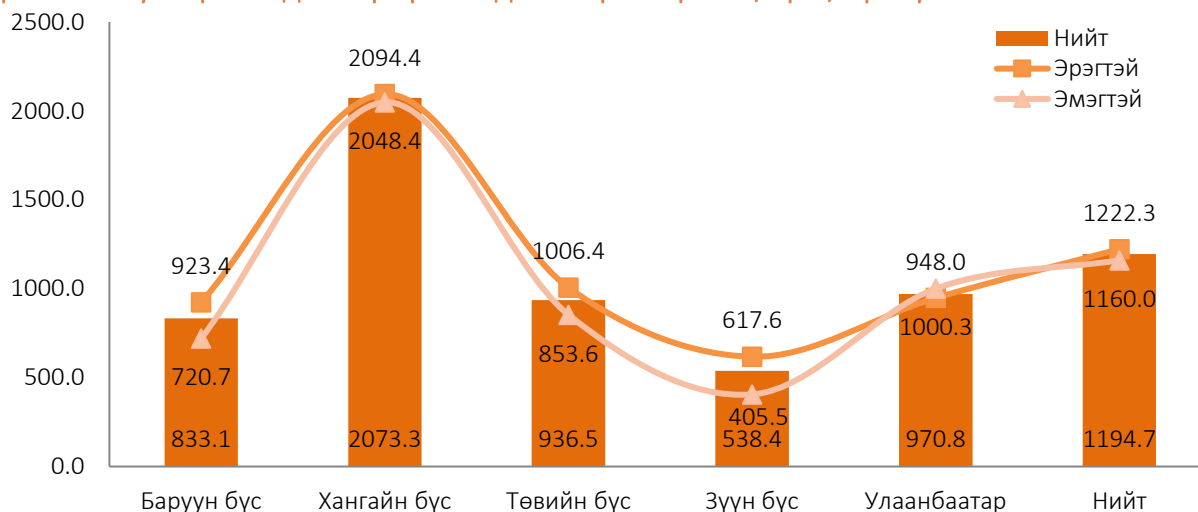
Хүснэгт 3.7. Цалинтай ажиллагчдын нэг цагийн дундаж цалин, хүйсээр

	Нэг цагийн дундаж цалин		
	Бүгд	Хот	Хөдөө
Улсын дундаж, мянган төгрөг	4.5	4.6	4.1
Эрэгтэй	4.7	4.7	4.6
Эмэгтэй	4.4	4.5	3.6
Жендэрт суурилсан цалингийн ялгаа (%)	6.7	4.3	21.7

Цалинтай ажиллагчдын цагийн дундаж цалин улсын хэмжээнд 4.5 мянган, эрэгтэйчүүдийнх 4.7 мянга, эмэгтэйчүүдийнх 4.4 мянган төгрөг байна. Жендэрт суурилсан цалингийн ялгаа улсын хэмжээнд 6.7 хувь байна. Энэ үзүүлэлт нь байршлын хувьд ихээхэн ялгаатай байна.

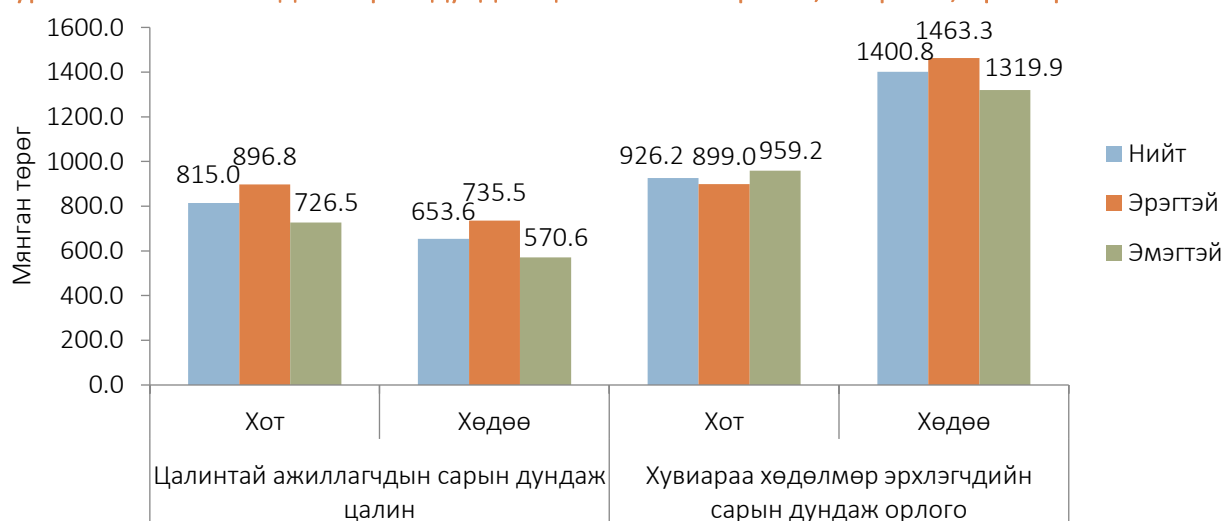
Судалгаагаар мөн хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн орлогын мэдээллийг асуусан ба тэдгээр ажиллагчдын сарын дундаж орлого улсын хэмжээнд 793.1 мянга байна. Бүсээр авч үзэхэд хамгийн өндөр Төвийн бүсэд бүсэд 2.1 сая төгрөг, хамгийн бага Зүүн бүс 538.4 мянган төгрөг байна.

Зураг 3.14. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын орлого, хүйс, бүсээр

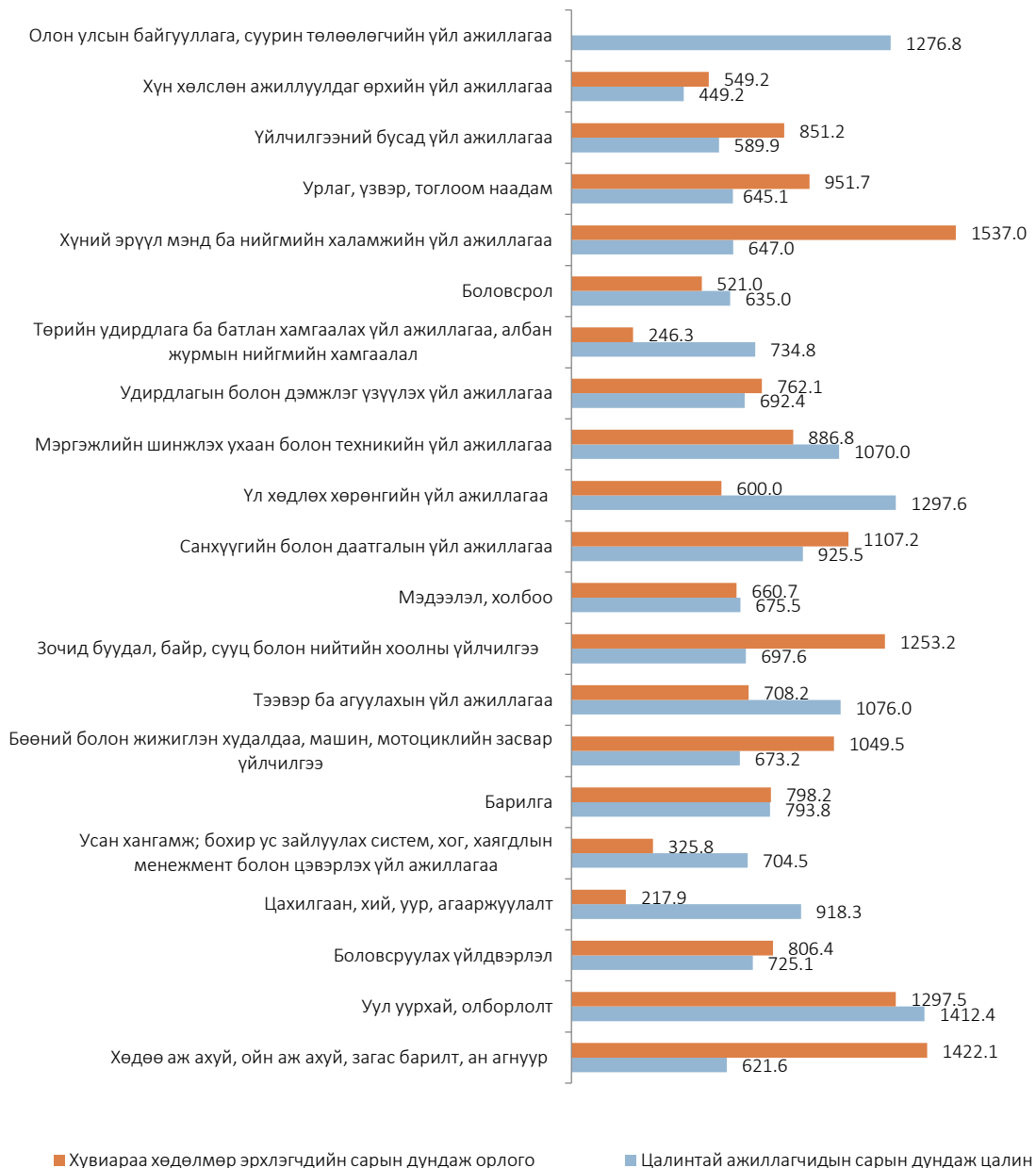
Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин хот суурин газарт 815.0 мянган төгрөг, хөдөө орон нутагт 653.6 мянган төгрөг байна. Харин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувьд сарын дундаж орлого нь хот суурин газарт 926.2 мянган төгрөг, хөдөө орон нутагт 1400.8 мянган төгрөг байна. Хөдөө орон нутагт хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн орлого их байгаа нь салбарын хувьд хөдөө ахуйн салбарт өндөр орлоготой байгаа нь нөлөөлсөн байна.

Зураг 3.15. Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, байршил, хүйсээр

Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалинг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд хамгийн өндөр буюу уул уурхай, олборлолтын салбарт 1.4 сая төгрөг, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарт 1.2 сая төгрөг байна. Харин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлогыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарт 1.5 сая төгрөг, хөдөө аж ахуйн салбарт 1.4 сая төгрөг байгаа нь өндөр үзүүлэлттэй байна.

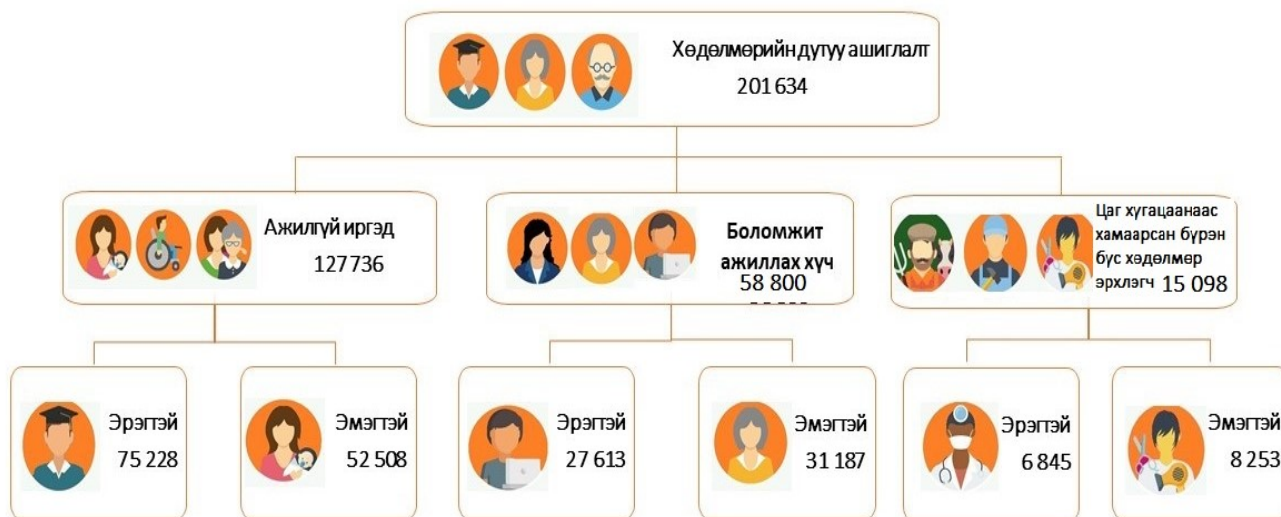
Зураг 3.16. Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, салбар, хүйс, мянган төгрөг

БҮЛЭГ IV

ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

4.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ХЭМЖЭЭ, БҮТЭЦ

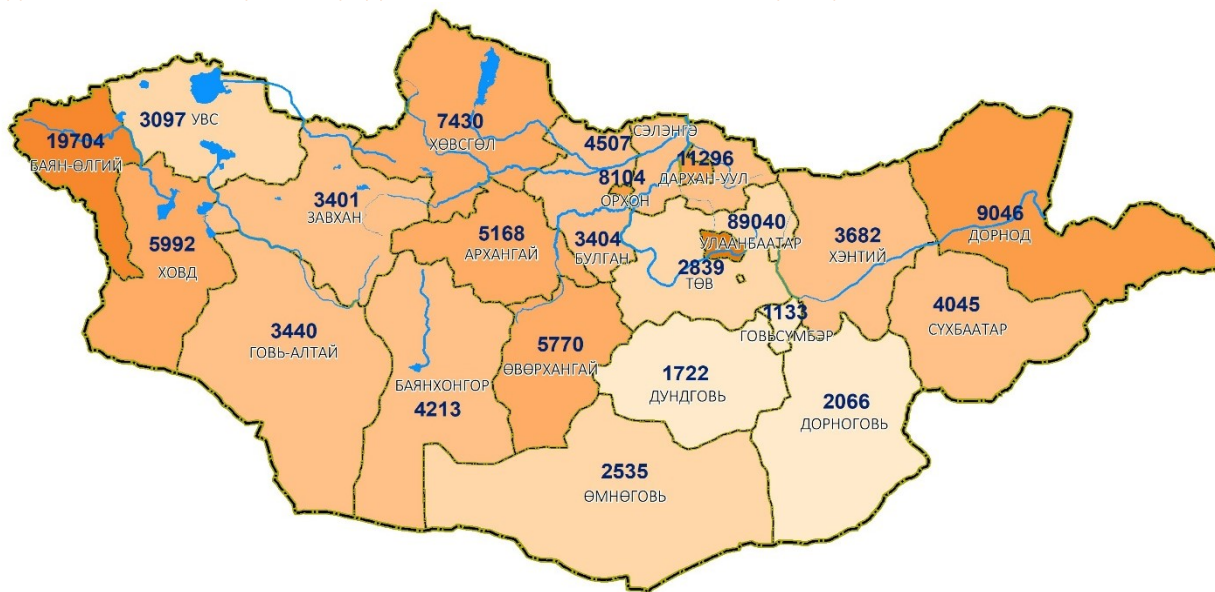
Судалгаагаар хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ хангагдахгүй байгаа хүн ам буюу хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт 2019 онд улсын хэмжээнд 201.6 мянга байгаагийн 127.7 (63.3%) мянга нь ажилгүй хүн, 58.8 (29.2%) мянган нь боломжит ажиллах хүч, 15.1 (7.5%) мянга нь цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бүс хөдөлмөр эрхлэгчид байна.

Хүснэгт 4.1. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил / Бүс	Бүгд		Ажилгүй хүн		Боломжит ажиллах хүч		Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бүс хөдөлмөр эрхлэлт	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	160 857	79.8	107 720	84.3	43 905	74.7	9 232	61.1
Хөдөө	40 777	20.2	20 016	15.7	14 895	25.3	5 866	38.9
Эрэгтэй	109 686	54.4	75 228	58.9	27 613	47.0	6 845	45.3
Эмэгтэй	91 948	45.6	52 508	41.1	31 187	53.0	8 253	54.7
Баруун	35 634	17.7	19 542	15.3	13 091	22.3	3 001	19.9
Хангайн	34 089	16.9	21 327	16.7	9 597	16.3	3 165	21.0
Төвийн	26 098	12.9	16 625	13.0	7 802	13.3	1 671	11.0
Зүүн	16 773	8.3	11 773	9.2	3 396	5.8	1 604	10.6
Улаанбаатар	89 040	44.2	58 469	45.8	24 914	42.4	5 657	37.5
Дүн, %		100.0		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	201 634		127 736		58 800		15 098	

Аймаг, нийслэлээр авч үзэхэд нийт хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын 89.0 (44.2%) мянга нь Улаанбаатар хотод, үлдсэн 112.6 (55.8%) мянга нь 21 аймагт байна.

Зураг 4.1. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, аймаг, нийслэл, хүнээр

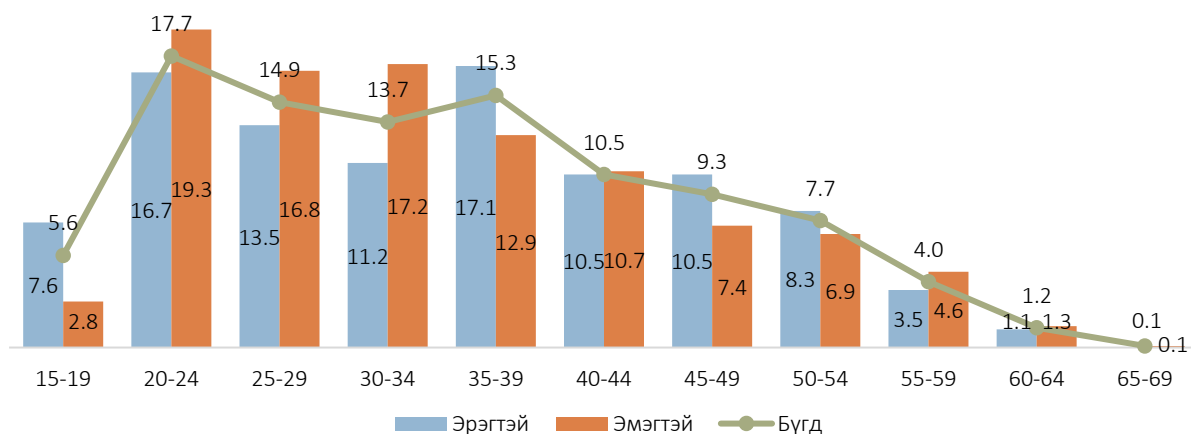
АЖИЛГҮЙ ХҮН

Ажилгүй хүн 127.7 мянга байгаагийн 75.2 (58.9%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 52.5 (41.1%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Ажилгүй хүний 107.7 (84.3%) мянга нь хот, суурин газарт амьдарч байна.

Ажилгүй хүнийг бүс нутгаар авч үзвэл, 58.5 (45.8%) мянга нь Улаанбаатар хотод, 21.3 (16.7%) мянга нь Хангайн бүсэд, 19.5 (15.3%) мянга нь Баруун бүсэд, 16.6 (13.0%) мянга нь Төвийн бүсэд, 11.8 (9.2%) мянга нь Зүүн бүсэд ногдож байна. Аймгуудын хувьд нийт ажилгүй хүний 6.4 хувь нь Баян-Өлгий аймагт байгаа нь хамгийн өндөр, 0.6 хувь нь Говьсүмбэр аймагт байгаа нь хамгийн бага байна.

Ажилгүй хүнийг насны бүлгээр авч үзэхэд нийт ажилгүй хүний 51.9 хувийг 15-34 насны залуус, 35.1 хувийг 35-49 насныхан эзэлж байна. Ажилгүй хүн нас ахих тусам бүүрч, 50-54 насанд 7.7 хувь буюу 9.9 мянга болсон байна. Эндээс харахад залуу хүмүүс, ялангуяа ажиллах хүчний эгнээнд шинээр элсэн орж буй хүмүүс ажилгүйдэлд илүүтэй өртөж байна. Ажилгүй хүнийг хүйсээр авч үзэхэд 20-34 насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь тухайн насны эрэгтэйчүүдийнхээс 2.6-6.0 пунктээр илүү байна. Хүйсийн хувьд хамгийн их ялгаатай байгаа нь 35-54 насны бүлэг байгаа ба эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс 15.0 мянга буюу 75.4 хувиар илүү байна.

Зураг 4.2. Ажилгүй хүн, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Нийт ажилгүй арван хүн тутмын гурав нь техникийн болон мэргэжлийн, бараг хоёр нь дипломын дээд болон бакалаврын боловсролтой, мөн хоёр нь бүрэн дунд боловсролтой хүн байна. Гэтэл ажилгүй хүний дүнд боловсролгүй болон бага боловсролтой хүний эзлэх хувь нэлээд бага буюу 5.9 хувь байна.

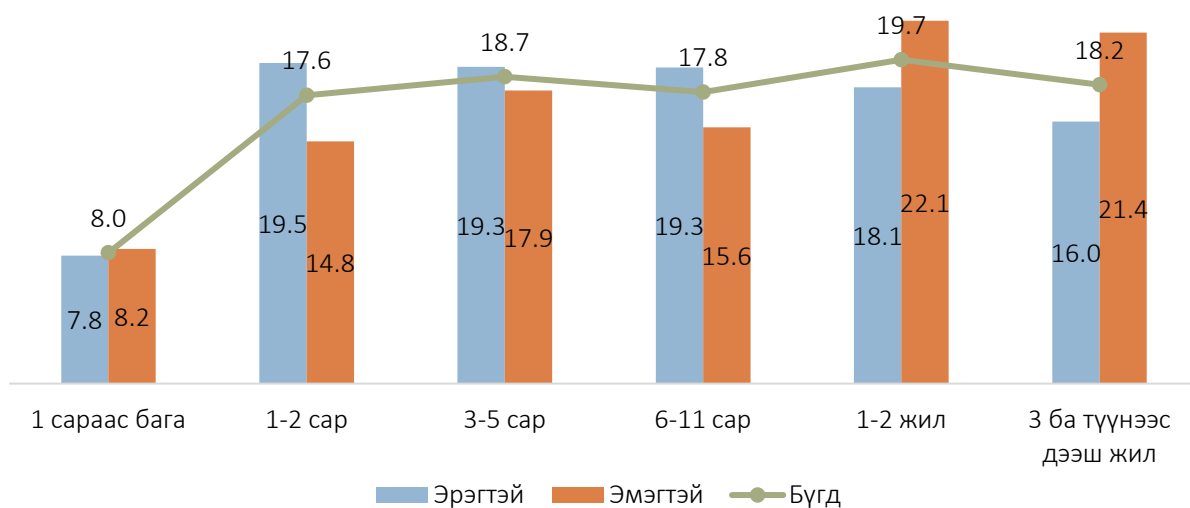
Хүснэгт 4.2. Ажилгүй хүн, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Боловсролын түвшин	Бүгд	Хүйсээр	
		Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	2.0	2.6	1.2
Бага	3.9	4.5	3.1
Суурь	10.3	10.0	10.7
Бүрэн дунд	23.2	23.8	22.2
Техникийн болон мэргэжлийн	31.9	34.8	27.8
Тусгай мэргэжлийн дунд	4.6	4.1	5.2
Дипломын дээд болон бакалавр	23.8	20.0	29.2
Магистр ба түүнээс дээш	0.3	0.2	0.6
Дүн, %	100.0	100.0	100.0
Улсын дүн	127 736	75 228	52 508

Энэхүү судалгаагаар ажилгүйдлийн үргэлжлэх хугацааны талаарх мэдээллийг цуглуулсан бөгөөд ажилгүй хүний 3.0 (2.4%) мянга нь ажил/бизнесээ эхлүүлэхээр хүлээж байгаа бол үлдсэн 124.7 (97.6%) мянга нь цалин хөлстэй ажил хайсан, эсвэл бизнес эхлүүлэхийг оролдсон хүн байна.

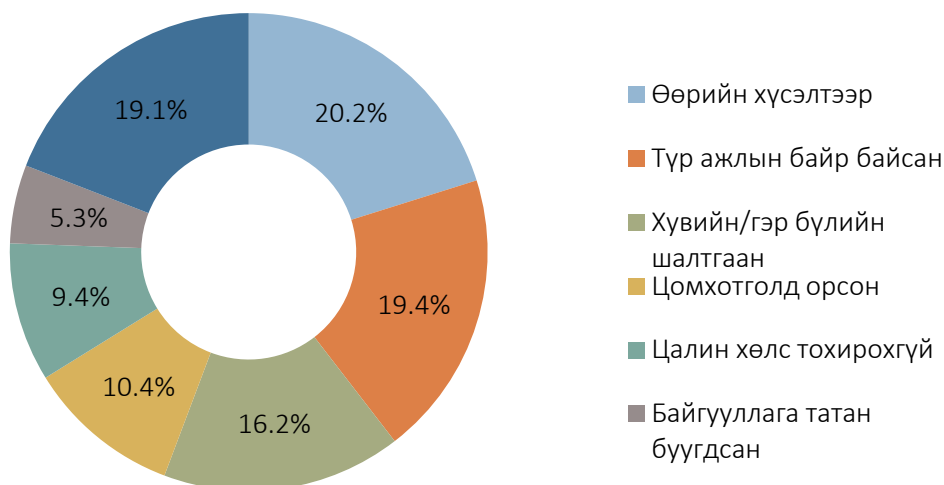
Эдгээр хүнийг цалин хөлстэй ажил хайсан, эсвэл бизнес эхлүүлэхийг оролдсон хугацаагаар, хүйсээр харахад 2019 оны байдлаар нийт ажилгүй хүний 24.6 (19.7%) мянга нь 1-2 жил, 22.7 (18.2%) мянга нь 3 ба түүнээс дээш жилээр ажил хайсан ажилгүй хүн байна.

Зураг 4.3. Ажилгүй хүн, ажил хайсан/эхлүүлэхийг оролдсон хугацаа, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Ажилгүй хүний 86.6 (67.8%) мянга нь өмнө нь хөдөлмөр эрхэлж байсан бөгөөд өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаанаар нь авч үзвэл, 17.5 (20.1%) мянга нь өөрийн хүсэлтээр, 16.8 (19.4%) мянга нь түр ажлын байр байсан, 14.1 (16.2%) мянга нь хувийн/гэр бүлийн шалтгаан, 8.1 (9.4%) мянга нь цалин хөлс тохирохгүй гэсэн шалтгаантай хүмүүс хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна. Нийт ажилгүй хүний 66.3 (51.9%) мянга нь 15-34 насныхан байна.

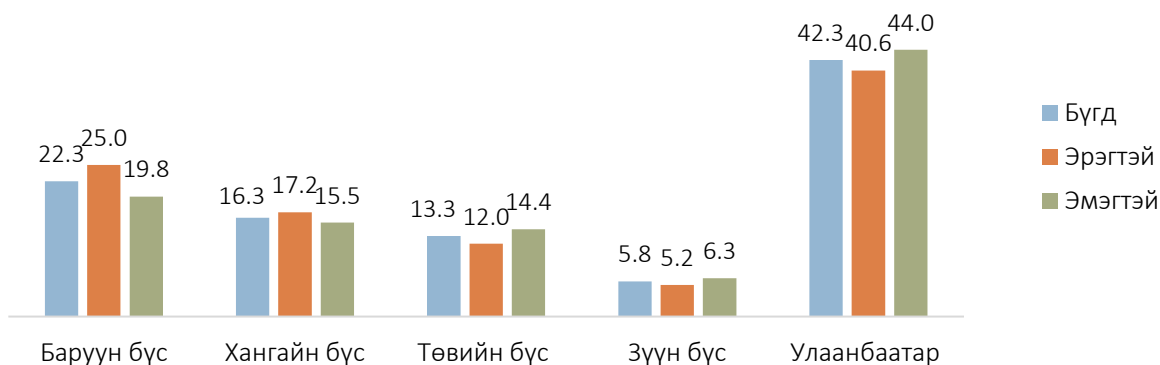
Зураг 4.4. Ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

БОЛОМЖИТ АЖИЛЛАХ ХҮЧ

Улсын хэмжээнд цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ажил хайх эсвэл хийх нөхцөл нь бүрдвэл ажил хийхэд бэлэн байгаа хөдөлмөрийн насны хүн ам буюу боломжит ажиллах хүч 58.8 мянга байгаагийн 27.6 (47.0%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 31.2 (53.0%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Боломжит ажиллах хүчний 43.9 (74.7%) мянга нь хот, суурин газарт, 14.9 (25.3%) мянга нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Боломжит ажиллах хүч бүс нутгаар нэлээд ялгаатай байна. Нийт боломжит ажиллах хүчний 24.9 (42.3%) мянга нь Улаанбаатар хотод, 13.1 (22.3%) мянга нь баруун бүсэд байгаа нь хамгийн өндөр бол Зүүн бүсэд хамгийн бага буюу 3.4 (5.8%) мянга нь ногдож байна (Зураг 4.5).

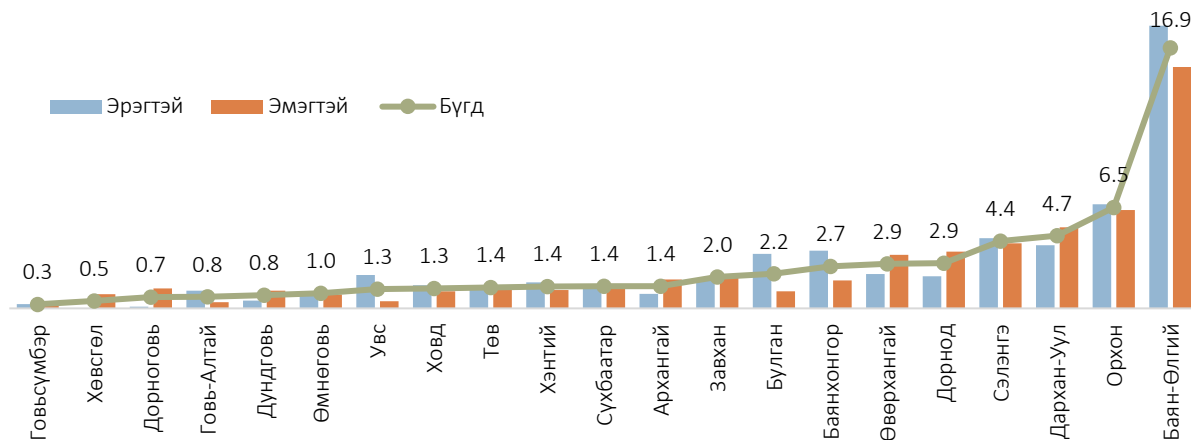
Зураг 4.5. Боломжит ажиллах хүч, бүс, дүнд эзлэх хувиар

Аймгуудын хувьд 33.9 мянган боломжит ажиллах хүч байна. Тэдгээрийн 29.3 хувь нь Баян-Өлгий аймагт байгаа нь хамгийн өндөр, 0.5 хувь нь Говьсүмбэр аймагт байгаа нь хамгийн бага

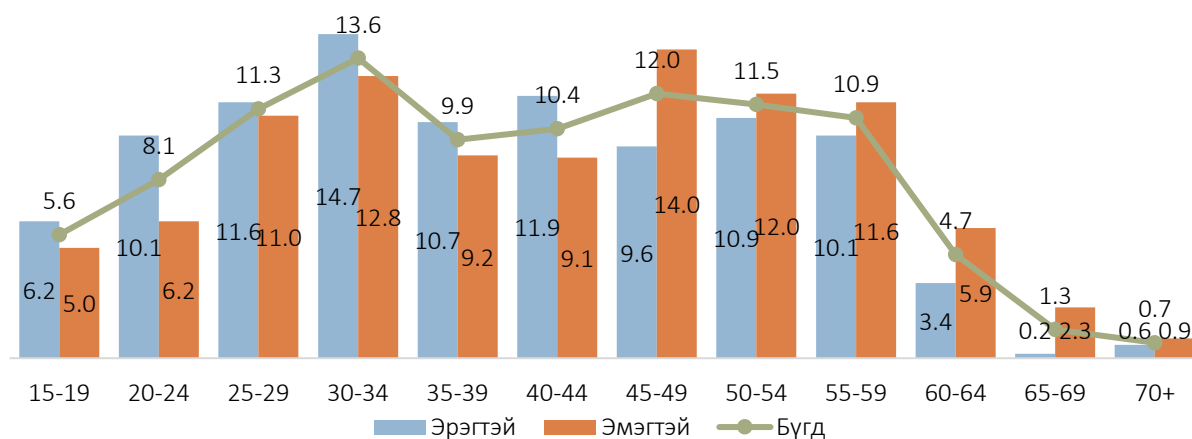
хувьтай байна. Улаанбаатар хотын хувьд боломжит ажиллах хүчний 11.2 (44.9%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 13.7 (55.1%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 4.6. Боломжит ажиллах хүч, хүйс, аймаг, дүнд эзлэх хувиар

Насны бүлэг, хүйсээр авч үзэхэд нийт боломжит ажиллах хүчний 38.6 хувийг 15-34 насны залуус, 54.7 хувийг 35-59 насныхан эзэлж байна. Боломжит ажиллах хүч нас ахих тусам буурч, 60-аас дээш насанд 6.7 хувь болсон байна. Эндээс харахад дунд насныхан илүүтэй ажил хийх нөхцөл нь бүрдвэл ажил хийхэд бэлэн байдаг нь харагдаж байна. Боломжит ажиллах хүчийг хүйсээр авч үзэхэд 15-44 насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь тухайн насны эрэгтэйчүүдийнхээс 0.6-3.9 пунктээр бага байна. Хүйсийн хувьд хамгийн их ялгаатай байгаа нь 65-69 насны бүлэг байгаа ба эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 0.6 мянга буюу 92.1 хувиар илүү байна.

Зураг 4.7. Боломжит ажиллах хүч, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Боломжит ажиллах хүчийг ажил хайгаагүй шалтгаанаар нь авч үзвэл, 12.4 (21.0%) мянга нь гэр бүлийн, 8.8 (14.9%) мянга нь ажил хайгаад залхсан ажлын байр байхгүй гэж бодож байсан, 7.9 (13.4%) мянга нь ажил олгогчдын зүгээс хэтэрхий залуу/хөгшин байна гэж үздэг гэсэн шалтгаантай хүмүүс хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 4.3. Боломжит ажиллах хүч, сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил олох болон бизнес эрхлэх гэж оролдоогүй шалтгаан, байршил, дүнд эзлэх хувиар

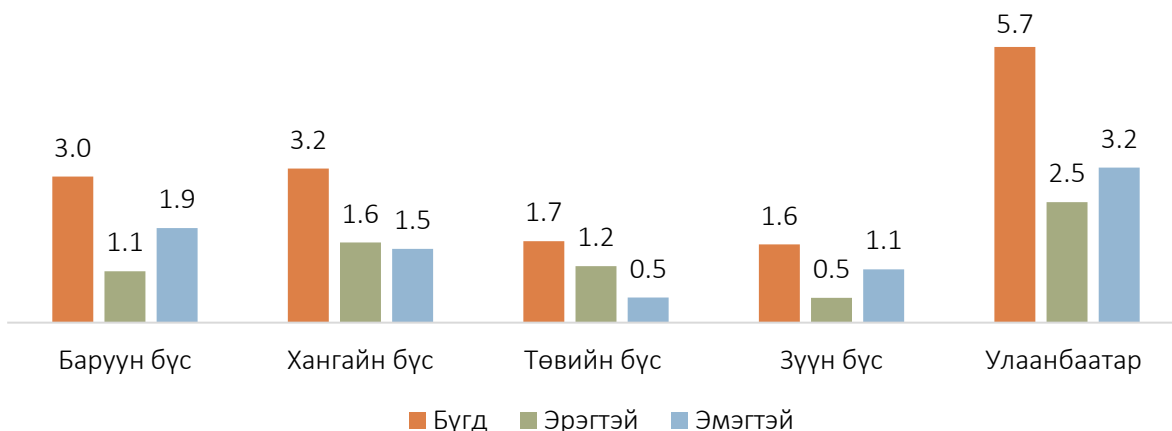
Шалтгаан	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Бүгд	58 800	100.0	43 905	100.0	14 895	100.0
Өмнөх ажил хайлтын үр дүнг хүлээж байна	1 041	1.8	805	1.8	236	1.6
Өмнөх ажлаас утасдахыг хүлээж байгаа	620	1.1	530	1.2	90	0.6
Улирлаас шалтгаалаад эхлэхийг нь хүлээж байгаа	3 429	5.8	2 781	6.4	648	4.3
Ажил хайгаад залхсан ажлын байр байхгүй гэж бодож байна	8 784	14.9	5 574	12.7	3 210	21.5
Ур чадварт тохирох ажил байхгүй туршлага байхгүй	4 801	8.2	2 554	5.8	2 247	15.1
Ажил олгогчдын зүгээс хэтэрхий залуу/хөгшин байна гэж үздэг	7 884	13.4	6 770	15.4	1 114	7.5
Суралцаж байсан/сургалтад хамрагдаж байгаа	3 830	6.5	3 371	7.7	459	3.1
Гэр бүлийн шалтгаанаар	12 352	21.0	9 760	22.2	2 592	17.4
Өрхийн хэрэгцээний ХАА-н болон загас үржүүлгийн ажилд туслахаар	2 427	4.1	366	0.8	2 061	13.8
Өвчтөн хөгжлийн бэрхшээлтэй	3 511	6.0	3 099	7.1	412	2.8
Бусад орлогын эх үүсвэртэй	1 527	2.6	887	2.0	640	4.3
Ажлаа эхлүүлэхээр хүлээж байгаа	1 428	2.4	882	2.0	546	3.7
Ажил хайсан/бизнесийн үйл ажиллагаа эхлүүлэхийг оролдсон	3 312	5.6	2 945	6.7	367	2.5
Бусад	3 854	6.6	3 581	8.2	273	1.8

ЦАГ ХУГАЦААНААС ХАМААРСАН БҮРЭН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧ

Хүмүүсийг хөдөлмөр эрхлэхэд татан оролцуулах, дур сонирхолтой болгоход шаардлагатай ажлын цагийн нөхцөл бүрдээгүй үед цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт байсаар байдаг. Монгол Улсад цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид 2018 онд өмнөх оноос 18.5 хувиар бүүрч 8.1 мянгад хүрсэн бол 2019 онд 1.9 дахин нэмэгдэж 15.1 мянгад хүрсэн байна.

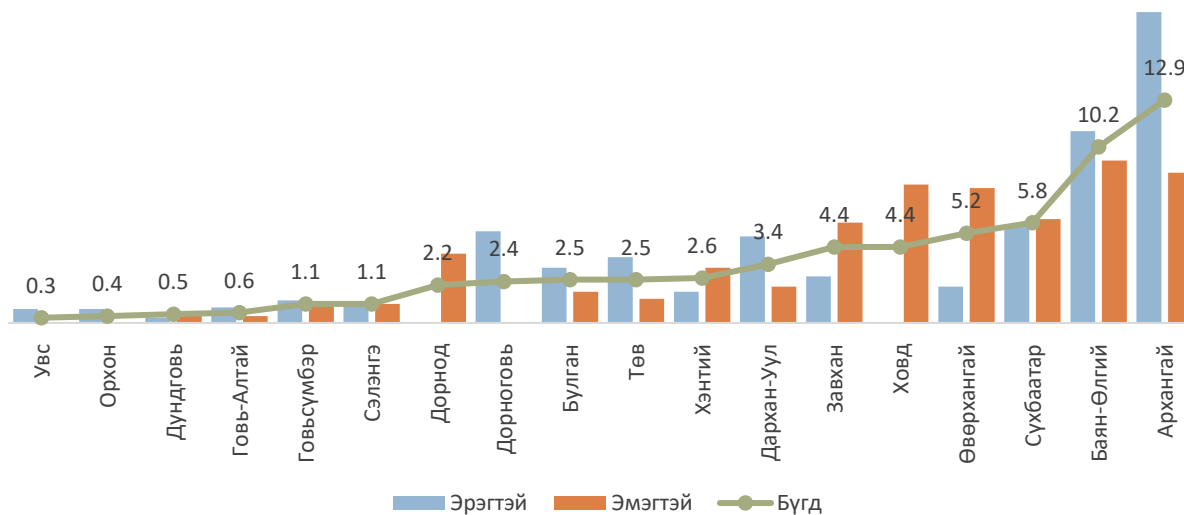
Нийт ажиллагчдад эзлэх цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувь 2019 оны байдлаар 1.3 хувьтай байна. Энэ нь хөдөлмөрийн зах зээл дээр ажиллагчдын нийлүүлэлтийн дутуу ашиглалтыг харуулж байгаа ба ажилгүй хүнээс гадна тэр хэмжээний эрэлт мөн хөдөлмөрийн зах зээлд байгааг харуулж байна.

Зураг 4.8. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, бүс, мянган хүнээр

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 9.2 (61.1%) мянга нь хотод байгаа ба хүйсийн хувьд эмэгтэйчүүд илүү буюу 8.3 (54.7%) мянга байна. Аймагаар харахад Архангай, Баян-Өлгий аймгуудад цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид хамгийн өндөр байна.

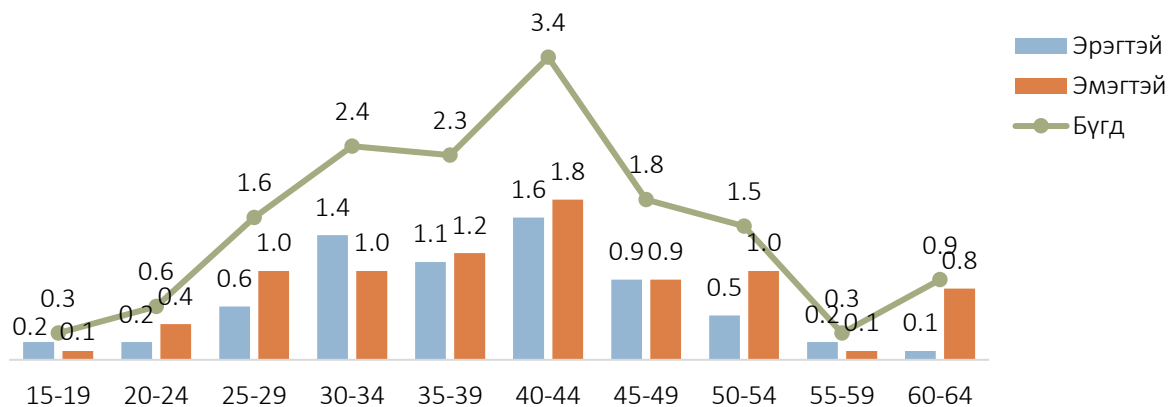
Зураг 4.9. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, аймаг, дүнд эзлэх хувиар

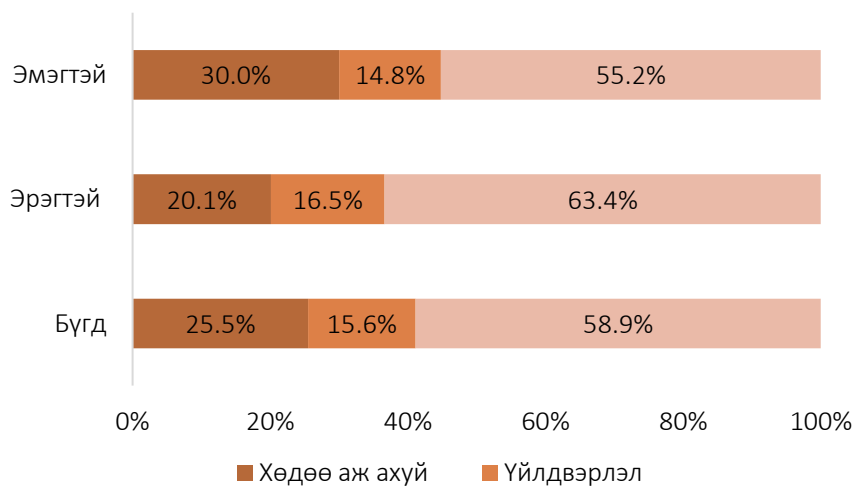
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг насны бүлгээр харахад 25-49 насныхан ихэнх хувийг эзэлж байгаа ба нийт ажиллагчдын 11.6 (1.0%) мянга нь байна.

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг хүйсээр авч үзвэл 60-64 насны эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 10.8 дахин их байгаа бол 55-59 насны эмэгтэйчүүд 2.5 дахин бага байна.

Зураг 4.10. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр

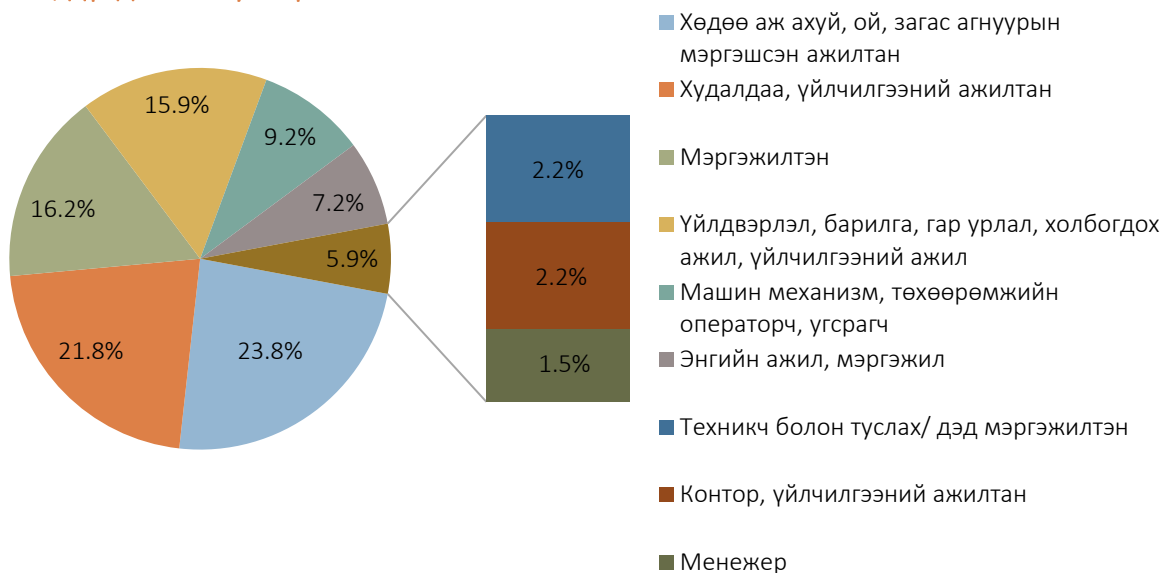
Зураг 4.11. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Нийт цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 8.9 мянга (58.9%) нь үйлчилгээний, 3.8 мянга (25.5%) нь хөдөө аж ахуйн, 2.4 мянга (15.6%) нь үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллаж байна.

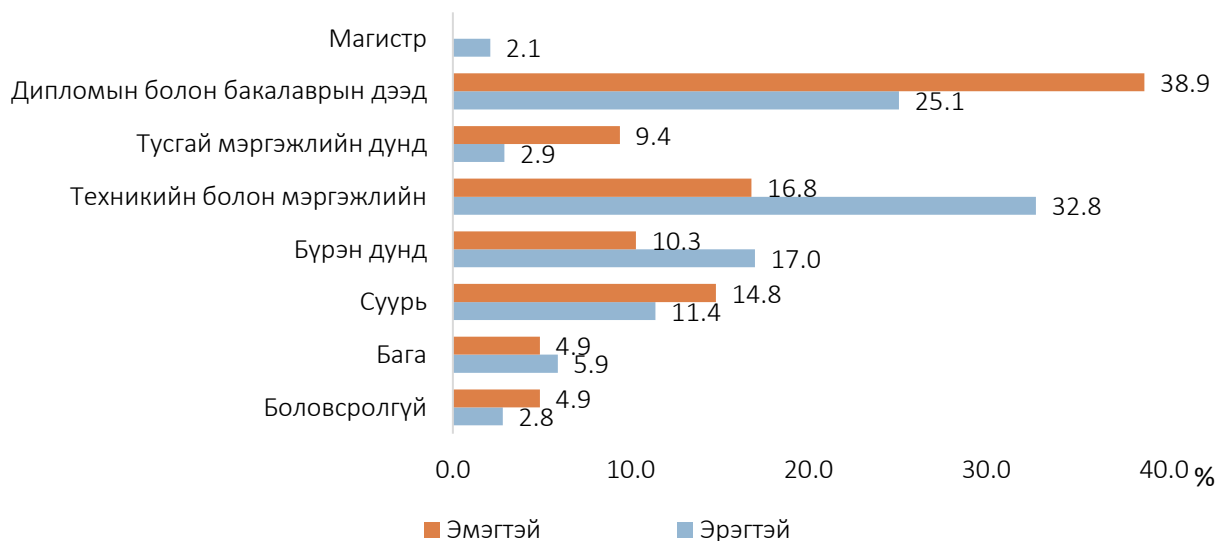
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг ажил мэргэжлийн ангиллаар авч үзэхэд 9.3 (61.8%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан, худалдаа, үйлчилгээний ажилтан, мэргэжлээр ажилласан байна.

Зураг 4.12. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч гурван хүн тутмын нэг нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байгаа бол эрэгтэйчүүдийн хувьд мөн гурван хүн тутмын нэг нь техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой байна.

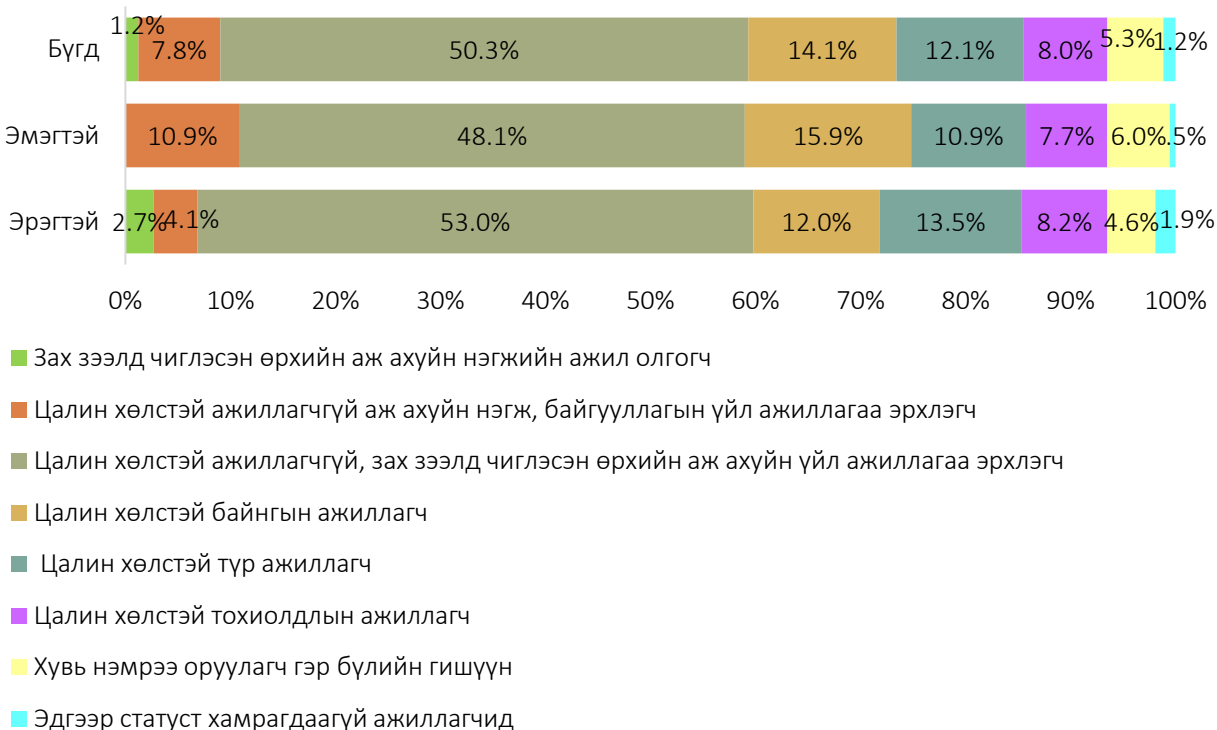
Зураг 4.13. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч хоёр хүн тутмын нэг нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуй эрхлэгч байна.

Зураг 4.14. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

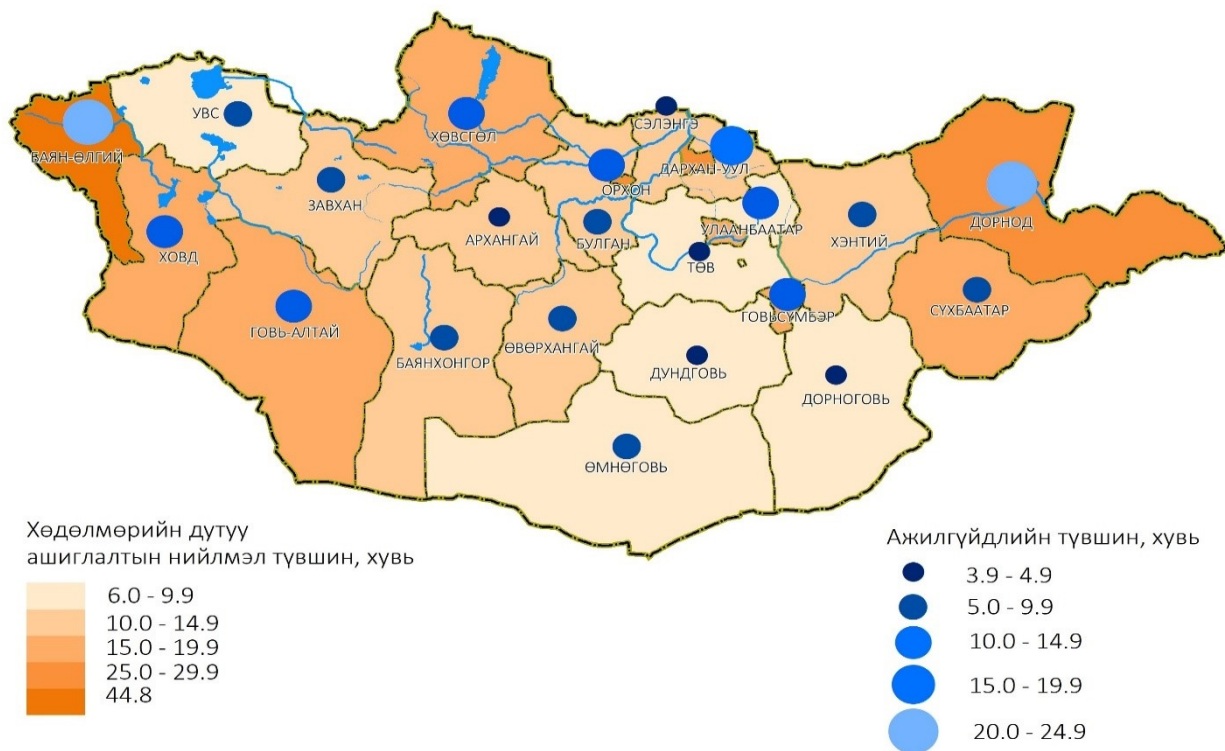

4.2. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ТҮВШИН

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг үнэлэх дөрвөн үзүүлэлтийг 2019 оны байдлаар авч үзэхэд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин 15.1 хувь, ажилгүйдлийн түвшин 10.0 хувь байна. Харин ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин 14.0 хувь, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин 11.2 хувь байна. Харин аймгаар харахад, эдгээр нийлмэл түвшин Баян-Өлгий, Дорнод, Дархан-Уул аймгуудад бусад аймгуудаас хамгийн өндөр байгааг Зураг 4.15-аас харж болно.

Ажилгүйдлийн түвшин улсын хэмжээнд 10.0 хувь байгаа бөгөөд үүнийг хүйсээр авч үзвэл, эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 11.0 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 8.9 хувь байна. Хот, суурин газрын хүн амын ажилгүйдлийн түвшин 12.2 хувь буюу улсын дунджаас 2.2 пунктээр дээгүүр, харин хөдөө орон нутагт ажилгүйдлийн түвшин 5.1 хувь байгаа нь улсын дунджаас 4.9 пунктээр доогуур байна. Ажилгүйдлийн түвшинг бүсээр харахад, Зүүн бүсэд 11.9 хувь, Баруун бүсэд 11.7 хувь, Улаанбаатар хотод 11.0 хувь байгаа нь улсын дунджаас 1.0-1.9 пунктээр дээгүүр байна.

Зураг 4.15. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин болон ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр

Зураг 4.16. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар

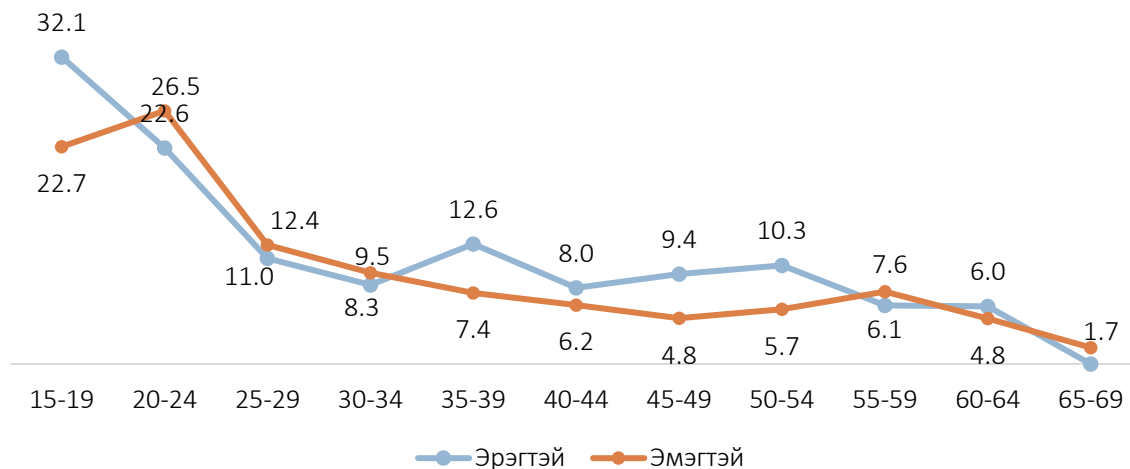

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүдийг 15-24 насныхан (боловсрол, сургалтын дараах хөдөлмөрийн зах зээлд шинээр орж байгаа залуучууд), 25-54 насныхан (ерөнхий ажиллах хүчний насныхан) болон 55-64 насныхан (тэтгэвэрт гарахад ойрхон байгаа), 65 ба түүнээс дээш насны гэсэн насны бүлгээр харуулав.

Ажилгүйдлийн түвшнийг насны бүлгээр авч үзвэл 15-19 (29.6%), 20-24 (24.2%) насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин хамгийн өндөр байгаа ба улсын дунджаас 14.2-19.6 пунктээр дээгүүр байна. Ажил эрхлээгүй, ажил хийхэд

бэлэн, идэвхтэй хайж байгаа 15-24 насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин бусад насны ажилгүй хүмүүсийн түвшнээс өндөр байгаа нь дараах зургаас (Зураг 4.17) харагдаж байна.

Зураг 4.17. Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

БҮЛЭГ V

АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

ХАА-н бус
салбарт
ажиллагчдын
195.2 мянга
22.8%

Нийт
ажиллагчдын
476.1 мянга
41.5%

5.1. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Хөгжиж буй орнуудад хөдөө аж ахуйн салбар дахь албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийг тодорхойлоход бэрхшээлтэй байдаг тул албан бус салбарт зөвхөн хөдөө аж ахуйн /ХАА-н/ бус чиглэлийн үйл ажиллагааг хамруулан тооцож байна. Иймд ОУХБ-аас улс орнуудын харьцуулагдах байдлыг хангах үүднээс эдгээр улсуудыг “ХАА-ын салбарыг оруулан дүнгээрх албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийг хамт зарлах”-ыг зөвлөмж болгосон. Манай улсын хувьд албан бус хөдөлмөр эрхлэлтэд ХАА-н салбарыг оруулаагүй бөгөөд энэхүү бүлэгт албан бус хөдөлмөр эрхлэлттэй холбоотой хэмжээ, бүтцийг илэрхийлсэн статистикийн мэдээллийг улсын болон аймгийн түвшинд харуулав.

Улсын хэмжээнд нийт ажиллагчдын 856.0 мянга (74.7%) нь ХАА-н бус салбарт ажиллаж, тэдгээрийн 195.2 мянга (22.8%) нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Харин нийт 1146.2 мянган ажиллагчдын буюу ХАА-н салбарын ажиллагчдыг оруулсан дүнгээр 476.1 мянга (41.5%) нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Өөрөөр хэлбэл, албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин ХАА-н бус салбарт 22.8 хувь, ХАА-н салбарыг оруулсан дүнгээр 41.5 хувь байна.

Хүснэгт 5.1. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгжээр, хүйс, хувиар

Үзүүлэлт	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Нийт ажиллагч	1 146 160	-	606 814	-	539 346	-
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулсан	476 075	41.5	270 817	44.6	205 258	38.1
Албан салбарт	85 016	17.9	44 895	16.6	40 121	19.5
Албан бус салбарт	383 821	80.6	222 169	82.0	161 652	78.8
Өрхийн нэгжид	7 238	1.5	3 753	1.4	3 485	1.7
Хөдөө аж ахуйн бус салбарт						
Ажиллагч	856 001	74.7	442 951	73.0	413 050	76.6
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулаагүй	195 241	22.8	113 559	25.6	81 682	19.8
Албан салбарт	82 542	42.3	43 004	37.9	39 538	48.4
Албан бус салбарт	110 117	56.4	69 325	61.0	40 792	49.9
Өрхийн нэгжид	2 582	1.3	1 230	1.1	1 352	1.7

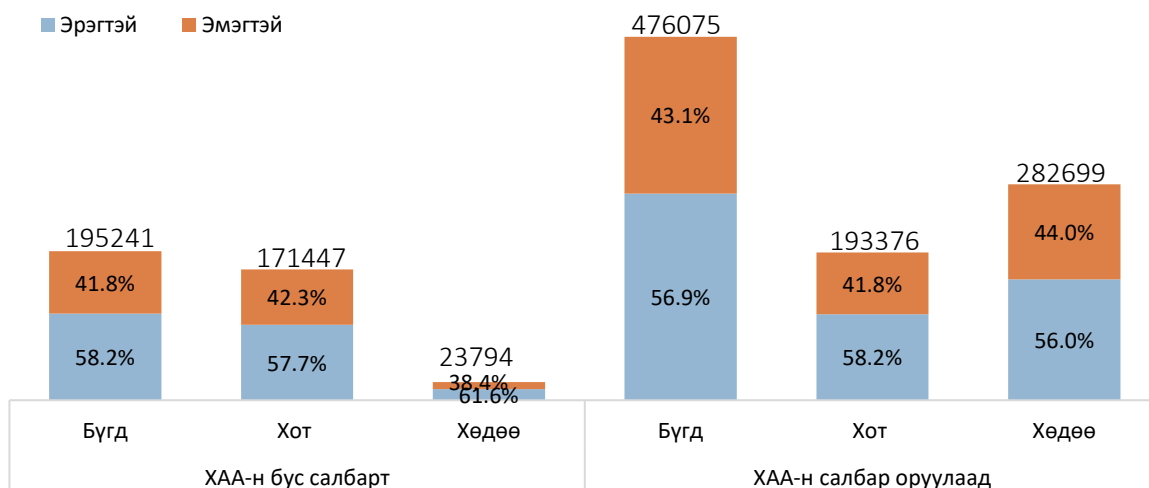
Улсын хэмжээнд ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 113.5 мянга (58.2%) нь эрэгтэйчүүд, 81.7 мянга (41.8%) нь эмэгтэйчүүд байна. Харин албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшнийг хүйсээр авч үзэхэд, эрэгтэйчүүдийнх 25.6 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 19.8 хувь байна.

Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт нь эрэгтэйчүүдэд эмэгтэйчүүдээс илүү их ажлын эх үүсвэр болж байна. Гэсэн хэдий ч эмэгтэйчүүд албан бус эдийн засагт эмзэг буюу далд хэлбэрээр оролцож өрх гэрийн ажлаа хийх, гэрийн үйлчлэгч эсвэл гэр бүлийн ажилд цалин хөлсгүйгээр хувь

нэмэр оруулах нь эрэгтэйчүүдээс илүү их байдаг. Түүнчлэн, хөдөлмөрийн зах зээл дэх эмэгтэйчүүдийн оролцоо бага байх тусам нийт эмэгтэй ажиллагчдын албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн эзлэх хувь бага байна.

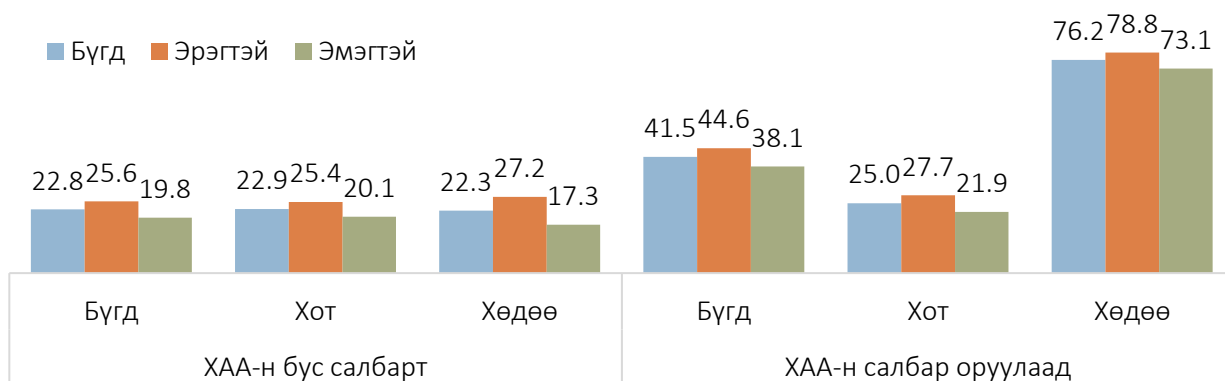
ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 171.4 мянга (87.8%) нь хот, суурин газарт, 23.8 мянга (12.2%) нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Харин ХАА-н салбарын ажиллагчдыг оруулсан дүнгээр буюу нийт ажиллагчдын хувьд, албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 193.4 мянга (40.6%) нь хот, суурин газарт, 282.7 мянга (59.4%) нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Энэ нь манай орны онцлог болох хөдөө орон нутагт өрхийн аж ахуйд суурилсан нүүдлийн мал аж ахуй эрхлэлт давамгайлдагтай холбоотой.

Зураг 5.1. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, байршлаар

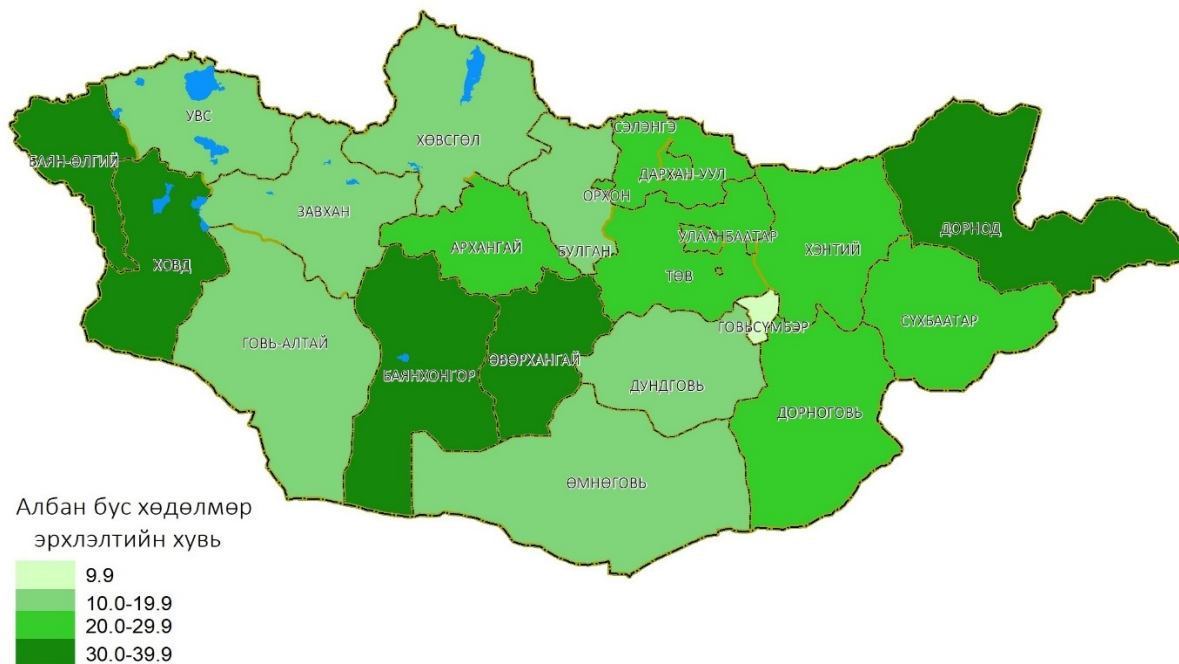
ХАА-н бус салбар дахь албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хот суурин газарт 22.9 хувь байгаа нь хөдөө орон нутгийнхаас 0.6 пунктээр их байна.

Зураг 5.2. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хүйс, байршлаар

Харин аймгаар авч үзэхэд Ховд, Баянхонгор, Баян-Өлгий, Дорнод, Өвөрхангай аймагт ХАА-н бус салбарт ажиллагч арван хүн тутмын гурав нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Зураг 5.3. ХАА-н бус салбарт дахь бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, аймгаар

5.2. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БҮТЭЦ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛЖ БҮЙ НЭГЖЭЭР

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа явуулж буй нэгжийн хувьд албан бус сектор, өрхийн нэгжид төдийгүй албан секторт ч албан бус хөдөлмөр эрхлэлт байсаар байна. ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 56.4 хувь нь албан бус нэгжид, 42.3 хувь нь албан нэгжид, 1.3 хувь нь эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй өрхийн нэгжид ажиллаж байна.

Хүснэгт 5.2. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгж, хүйс, байршлаар

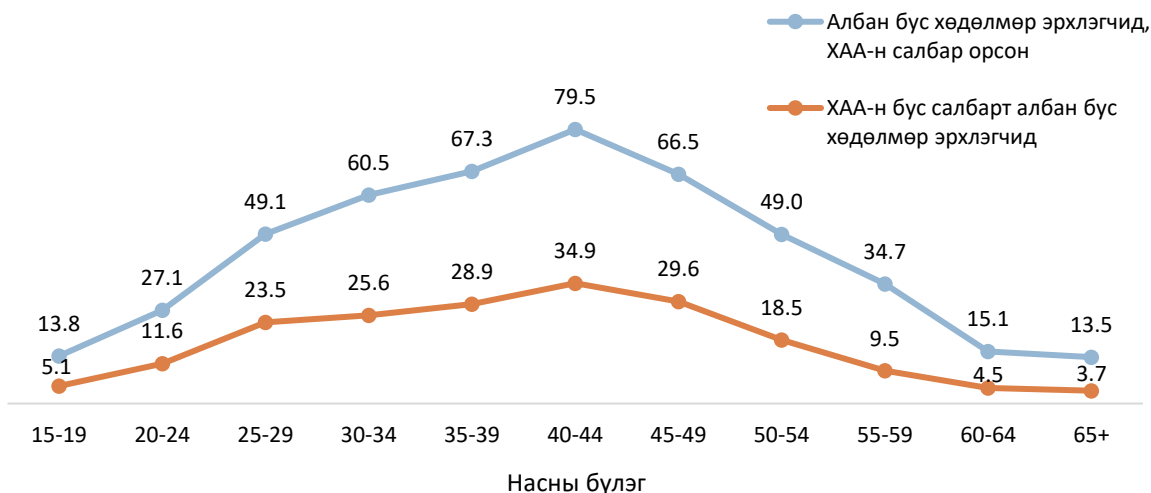
Үйл ажиллагааны нэгж	Нийт			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон									
Бүгд	476.1	270.8	205.3	193.3	112.6	80.7	282.8	158.2	124.6
Албан салбарт	85.0	44.9	40.1	72.8	37.8	35.0	12.2	7.1	5.1
Албан бус салбарт	383.9	222.2	161.7	118.2	73.7	44.5	265.7	148.5	117.2
Өрхийн нэгжид	7.2	3.7	3.5	2.3	1.1	1.2	4.9	2.6	2.3
ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид									
Бүгд	195.2	113.6	81.6	171.4	98.9	72.5	23.8	14.7	9.1
Албан салбарт	82.5	43.0	39.5	72.4	37.7	34.7	10.1	5.3	4.8
Албан бус салбарт	110.2	69.4	40.8	96.8	60.2	36.6	13.4	9.2	4.2
Өрхийн нэгжид	2.5	1.2	1.3	2.2	1.0	1.2	0.3	0.2	0.1

НАСНЫ БҮЛГЭЭР

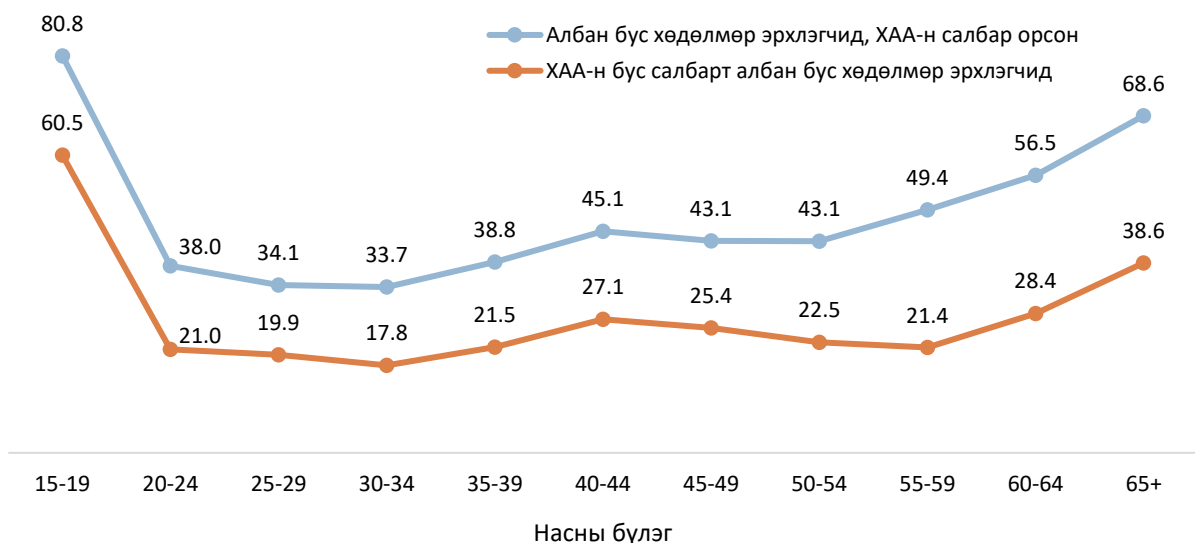
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч (ХАА-н бус салбар болон бүх салбарын хувьд адилхан) таван хүн тутмын дөрөв нь 25-аас 54 насныхан (ерөнхий ажиллах хүчний насныхан) байна.

Зураг 5.4. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлгээр, мянган хүнээр

ХАА-н бус салбарт ажиллагч 65 болон түүнээс дээш насны таван ажиллагч тутмын хоёр нь, 15-24 насны таван ажиллагч тутмын гурав нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Мөн 60-64 насны, 40-44 насны ажиллагч арван хүн тутмын бараг гурав нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Эндээс харахад улсын хэмжээнд ахмад настан (55-аас дээш нас) болон залуучууд (15-24 нас)-ын албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин өндөр байна.

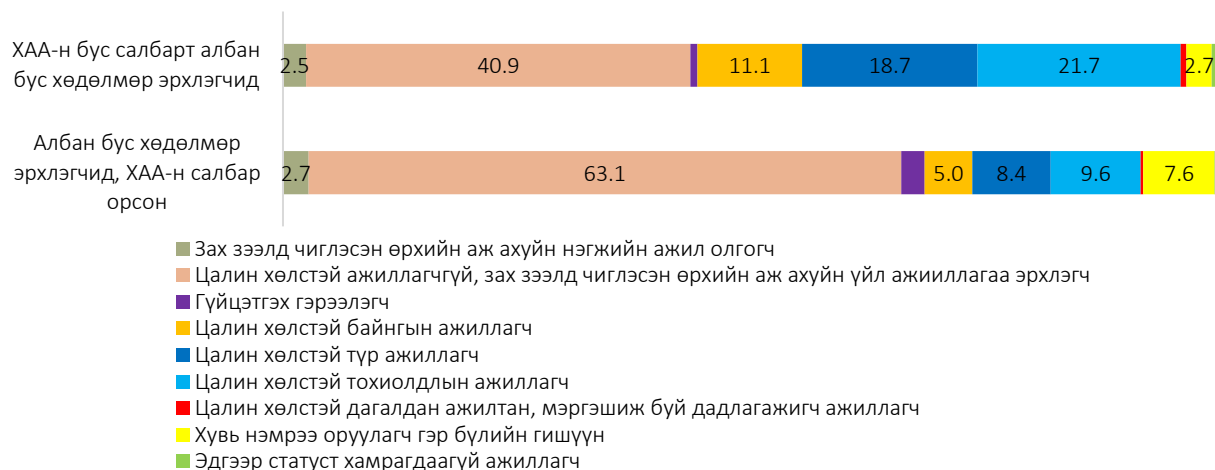
Зураг 5.5. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, насны бүлгээр

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР

Улсын хэмжээнд ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 40.9 хувь нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч, 52.1 хувь нь цалин хөлстэй ажиллагчид байна.

Зураг 5.6. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар

Гэр бүлийн гишүүдэд хувь нэмрээ оруулагчид нь бүгд албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид байна. Харин цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагчдын, цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн, гүйцэтгэх гэрээлэгчдийн болон цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигчдын хувьд албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 50.8-58.4 хувь байна.

Зураг 5.7. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг үндсэн салбараар авч үзэхэд үйлчилгээний салбарт 61.4 хувь, үйлдвэрлэлийн салбарт 38.6 хувь нь ажиллаж байна. Тухайлбал, 49.6 мянга (25.4%) нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээний, 34.9 мянга (17.9%) нь барилгын, 29.6 мянга (15.2%) нь тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны, 28.4 мянга (14.5%) нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллаж байна.

Зураг 5.8. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувиар

Барилгын, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиллагч хоёр ажиллагч тутмын нэг нь, зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний, үйлчилгээний бусад салбарт ажиллагч таван ажиллагч тутмын хоёр нь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн, бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар, үйлчилгээний салбарт ажиллагч арван ажиллагч тутмын гурав нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Зураг 5.9. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, салбараар

АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн хамгийн их нь буюу 56.4 мянга (28.9%) нь худалдаа, үйлчилгээний ажил эрхэлсэн бөгөөд албан бус хөдөлмөр эрхэлж байгаа эмэгтэйчүүдийн дийлэнх буюу 42.6 мянга (52.1%) нь энэ ажил, мэргэжлээр ажилласан байна. Мөн ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 56.4 (28.9%) мянга нь үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил эрхэлсэн бөгөөд албан бус хөдөлмөр эрхэлж байгаа эрэгтэйчүүдийн 34.8 (30.6%) мянга нь энэ ажил мэргэжлээр ажилласан байна. Харин суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагчаар мэргэжлээр 36.3 (18.6%) мянга нь ажилласан бөгөөд албан бус хөдөлмөр эрхэлж байгаа эрэгтэйчүүдийн 35.5 (31.3%) мянга нь энэ ажил мэргэжлээр ажилласан байна.

Хүснэгт 5.3. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, ажил мэргэжлийн ангиллаар

Мэргэжил	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон		ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид	
	Дүнд эзлэх хувийн жин	Түвшин	Дүнд эзлэх хувийн жин	Түвшин
БҮГД	100.0	41.5	100.0	22.8
Менежер	0.5	3.2	1.1	3.3
Мэргэжилтэн	1.5	3.6	3.6	3.6
Техникч болон туслах/ дэд мэргэжилтэн	0.7	10.1	1.8	10.2
Контор, үйлчилгээний ажилтан	0.8	9.8	2.0	9.9
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	12.0	29.9	28.9	29.7
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	58.4	98.4	0.1	22.8
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	12.0	49.8	28.9	49.5
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	7.8	35.4	18.6	35.3
Энгийн ажил, мэргэжил	6.3	28.6	14.9	28.2
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	0.0	1.5	0.1	1.5

Дараах зургаар ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхэлж байгаа ажиллагчдыг эрхэлж буй ажил мэргэжил болон хүйсээр харуулсан бөгөөд хандлага ХАА-н салбарын оруулсан дүнгээрх албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувьд хадгалагдаж байна.

Зураг 5.10. ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжил, хүйсээр, дүнд эзлэх хувь

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн хамгийн их нь буюу 78.1 мянга (40.0%) нь техникийн болон мэргэжлийн, 41.5 мянга (21.2%) нь бүрэн дунд, 33.8 мянга (17.3%) нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байна.

Хүснэгт 5.4. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, боловсролын түвшнээр

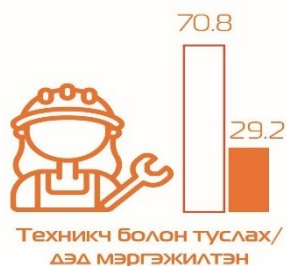
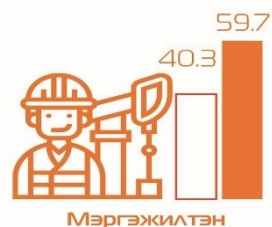
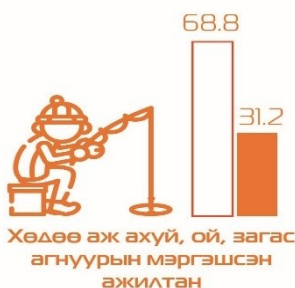
Боловсролын түвшин	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон		ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид	
	Дүнд эзлэх хувийн жин	Түвшин	Дүнд эзлэх хувийн жин	Түвшин
Бүгд	100.0	41.5	100.0	22.8
Боловсролгүй	7.0	91.1	2.1	56.8
Бага	11.6	91.0	2.6	50.6
Суурь	22.2	84.1	9.0	48.6
Бүрэн дунд	20.2	55.4	21.2	35.3
Техникийн болон мэргэжлийн	24.8	41.7	40.0	32.4
Тусгай мэргэжлийн дунд	4.4	28.8	6.7	20.2
Дипломын болон бакалаврын дээд	9.3	12.3	17.3	9.8
Магистр	0.5	7.4	1.1	6.2

Ажиллагчдын боловсролын түвшин буурах тусам албан бус хөдөлмөр эрхлэлт ихэссэн нь албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшний өсөлтөөс харагдаж байна.

БҮЛЭГ VI

ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ЗАЛУУЧУУДЫН ОРОЛЦОО

Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал,
дүнд эзлэх хувиар

□ Эрэгтэй
■ Эмэгтэй

6.1. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

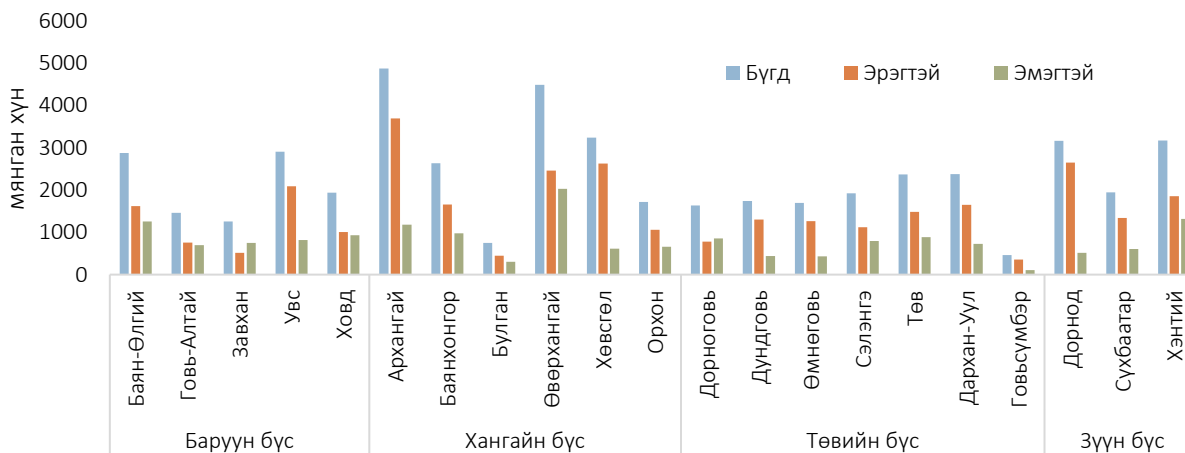
Судалгааны дүнгээр 15-24 насны 375.3 (12.1%) мянган хүн байгаагийн 194.7 (51.9%) мянга нь эрэгтэй, 180.6 (48.1%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Эдгээр залуучуудын 118.2 (31.5%) мянга нь ажиллах хүч, 257.1 (68.5%) мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна. Ажиллах хүчний 88.3 (74.7%) мянга нь ажиллагчид, 29.9 (25.3%) мянга нь ажилгүй хүн байна.

Хүснэгт 6. 1. Залуу ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил / Бүс	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	57 044	64.6	35 053	63.6	21 991	66.2
Хөдөө	31 255	35.4	20 050	36.4	11 205	33.8
Баруун	10 440	11.8	5 984	10.9	4 456	13.4
Хангайн	17 695	20.0	11 940	21.7	5 755	17.3
Төвийн	12 195	13.8	7 951	14.4	4 244	12.8
Зүүн	8 276	9.4	5 835	10.6	2 441	7.4
Улаанбаатар	39 693	45.0	23 393	42.4	16 300	49.1
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	88 299		55 103		33 196	

Нийт ажиллагчдын 88.3 (7.7%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байна. Үүнээс хүйсийн хувьд 62.4 хувь нь эрэгтэйчүүд, 37.6 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Харин залуу ажиллагчдын 64.6 хувь нь хотод, 35.4 хувь нь хөдөөд ногдож байна. Бүсийн хувьд Улаанбаатар хотыг оруулахгүйгээр Хангай, Төв болон Баруун бүсэд залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт өндөр, Зүүн бүсэд харьцангуй бага байна. Аймгуудын хувьд харьцуулан харахад хялбар үүднээс Улаанбаатар хотыг оруулахгүйгээр залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт өндөр болон бага байгаа байдлыг бүсийн ялгаатай байдлаар Зураг 6.1-т харуулав.

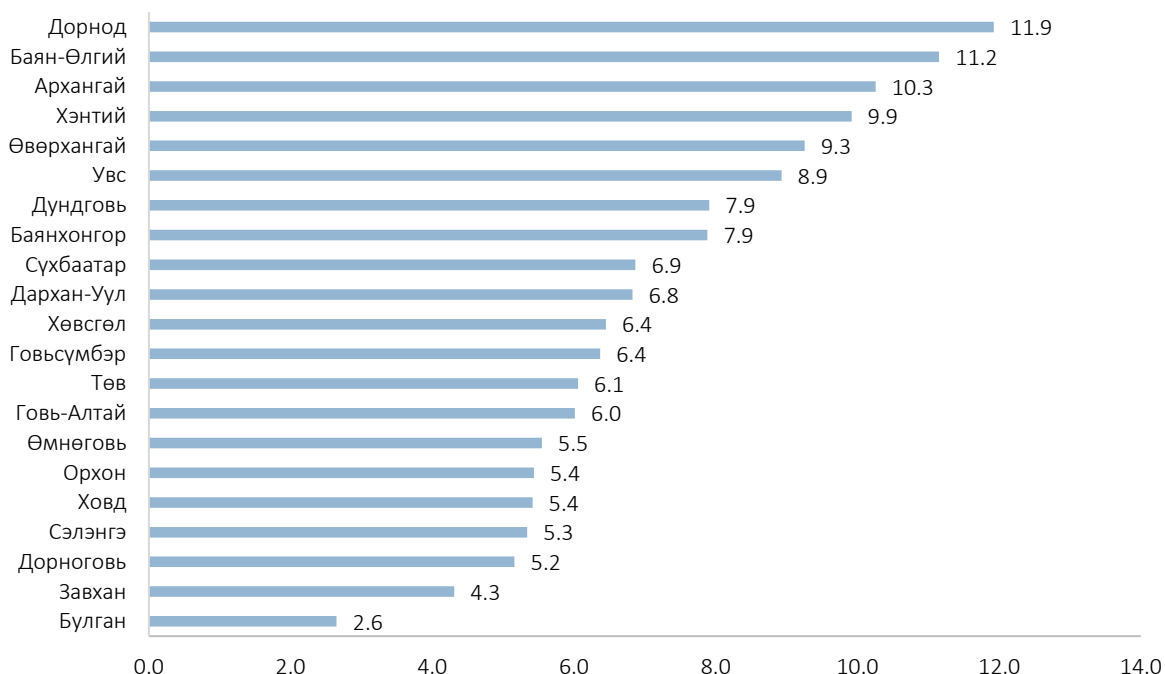
Зураг 6.1. Залуу ажиллагчид, аймаг, хүйсээр

Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт өндөр байгаа бүсүүдийг аймгаар задлан харахад Хангайн бүсээс Архангай, Өвөрхангай, Хөвсгөл аймгуудад, Баруун бүсээс Увс, Баян-Өлгий, Ховд аймгуудад, Төвийн бүсээс Дархан-Уул, Төв, Сэлэнгэ аймгуудад залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт тухайн бүсийнхээ бусад аймгуудаас өндөр байна.

Зураг 6.2. Залуу ажиллагчид, аймаг, нийт ажиллагчдад эзлэх хувиар

Улсын хэмжээнд нийт ажиллагчдын 7.7 хувийг 15-24 насныхан эзэлж байгаа ба аймгийн түвшинд авч үзэхэд Баянхонгор, Дундговь, Увс, Өвөрхангай, Хэнтий аймгуудад 0.2-2.2 пунктээр, Архангай аймагт 2.6 пунктээр, Баян-Өлгий аймагт 3.5 пунктээр, Дорнод аймагт 4.2 пунктээр тус тус улсын дунджаас дээгүүр байна (Зураг 6.2).

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

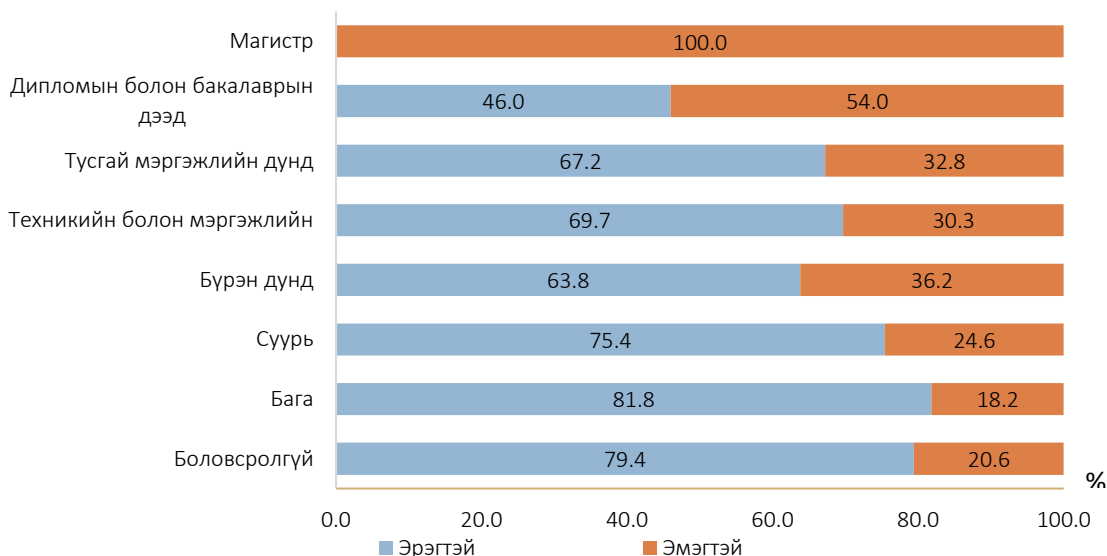
Залуу ажиллагчдын хувьд арван хүн тутмын гурав нь дипломын болон бакалаврын дээд мөн гурав нь бүрэн дунд боловсролтой, таван хүн тутмын нэг нь техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой залуучууд байгаа бол 2.4 хувь нь боловсролгүй байна.

Хүйсийн хувьд харахад, эрэгтэй залуу ажиллагчдын хамгийн өндөр буюу 26.7 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой байгаа бол 3.0 хувь нь боловсролгүй байна. Харин эмэгтэй залуу ажиллагчдын хувьд хамгийн өндөр буюу 40.3 хувь нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байгаа бол 1.3 хувь нь боловсролгүй байна. Эндээс залуу эмэгтэй ажиллагчид боловсрол өндөртэй нь харагдаж байна.

Хүснэгт 6.2. Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр

Боловсролын түвшин	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Боловсролгүй	2 114	2.4	1 679	3.0	435	1.3
Бага	2 739	3.1	2 241	4.1	498	1.5
Суурь	11 908	13.5	8 979	16.3	2 929	8.8
Бүрэн дунд	22 935	26.0	14 627	26.5	8 308	25.0
Техникийн болон мэргэжлийн	21 127	23.9	14 719	26.7	6 408	19.3
Тусгай мэргэжлийн дунд	2 181	2.5	1 465	2.7	716	2.2
Дипломын болон бакалаврын дээд	24 777	28.0	11 393	20.7	13 384	40.3
Магистр	518	0.6	-	-	518	1.6
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	88 299		55 103		33 196	

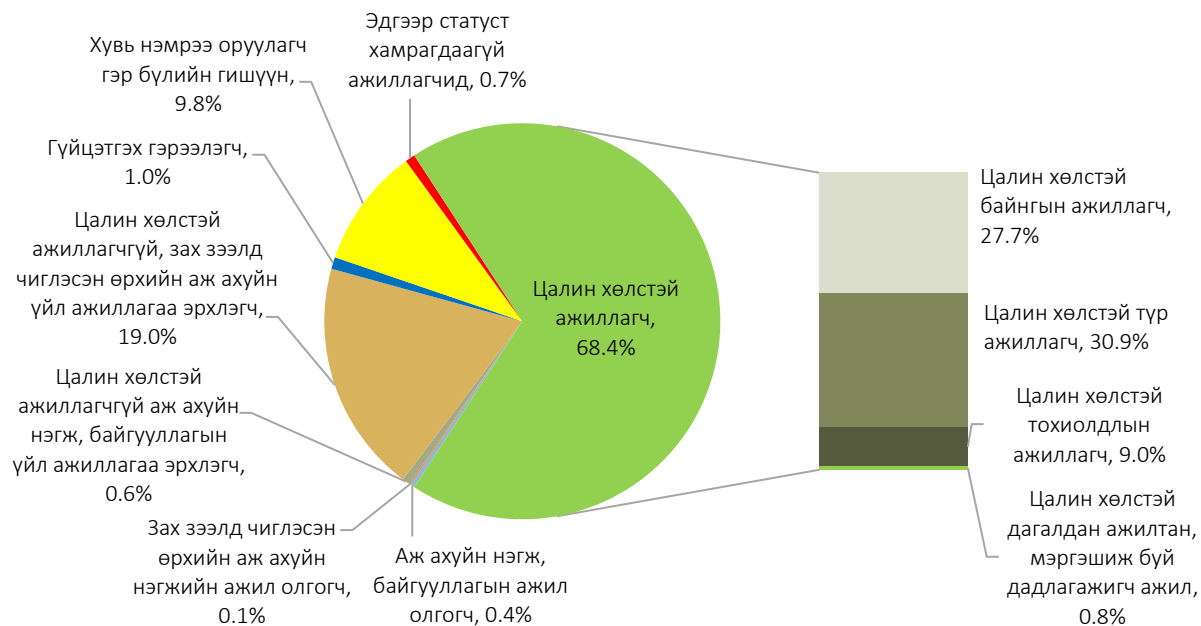
Зураг 6.3. Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР

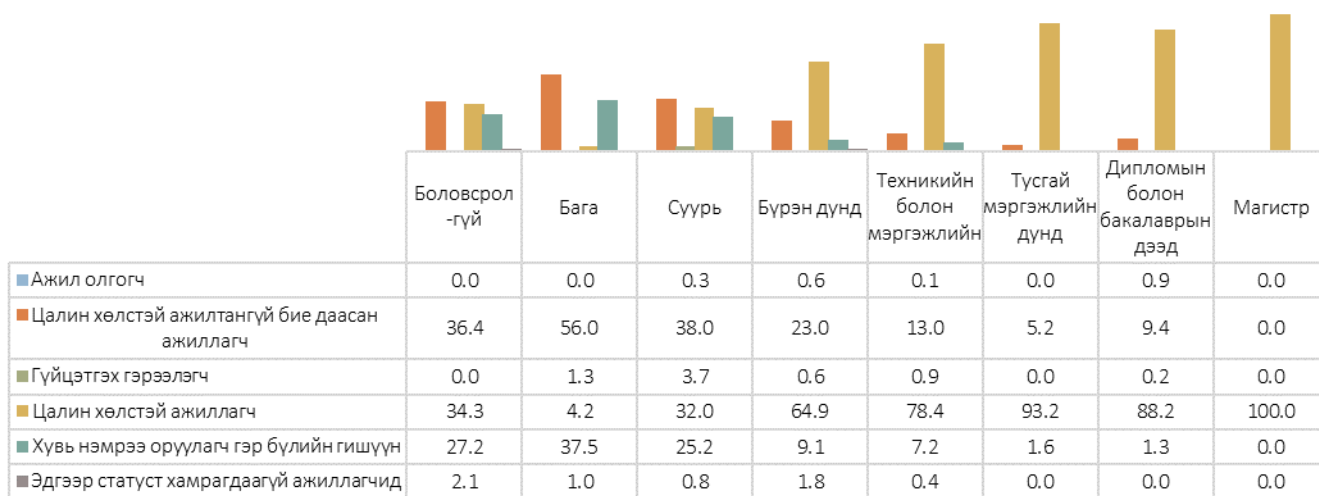
Залуу ажиллагчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар харахад нийт ажиллагчдын 60.4 (68.4%) мянга нь цалин хөлстэй ажиллагч, 16.8 (19.0%) мянга нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч байна.

Зураг 6.4. Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар

Залуучуудыг боловсролын түвшин, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар харьцуулан харахад бага боловсролтой хоёр хүн тутмын нэг нь цалин хөлстэй ажилтангүй бие даасан ажиллагч байгаа бол магистрын боловсролтой залуус бүгд цалин хөлстэй ажиллагч байна.

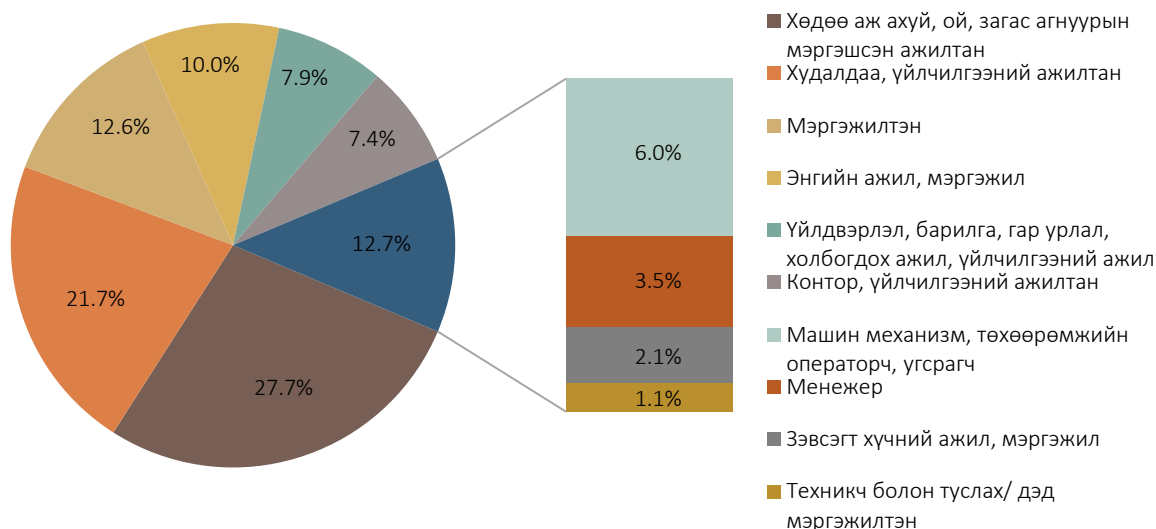
Зураг 6.5. Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, боловсролын түвшин, дүнд эзлэх хувиар

АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР

Хөдөлмөр эрхэлсэн залуу ажиллагчдыг ажил мэргэжлийн ангиллаар нь гаргаж харуулав (Зураг 6.6). Залуу ажиллагчдын 24.4 (27.7%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажил хийж байгаа нь нийт залуу ажиллагчдын дүнд хамгийн их хувийг эзэлж байна.

Зураг 6.6. Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар

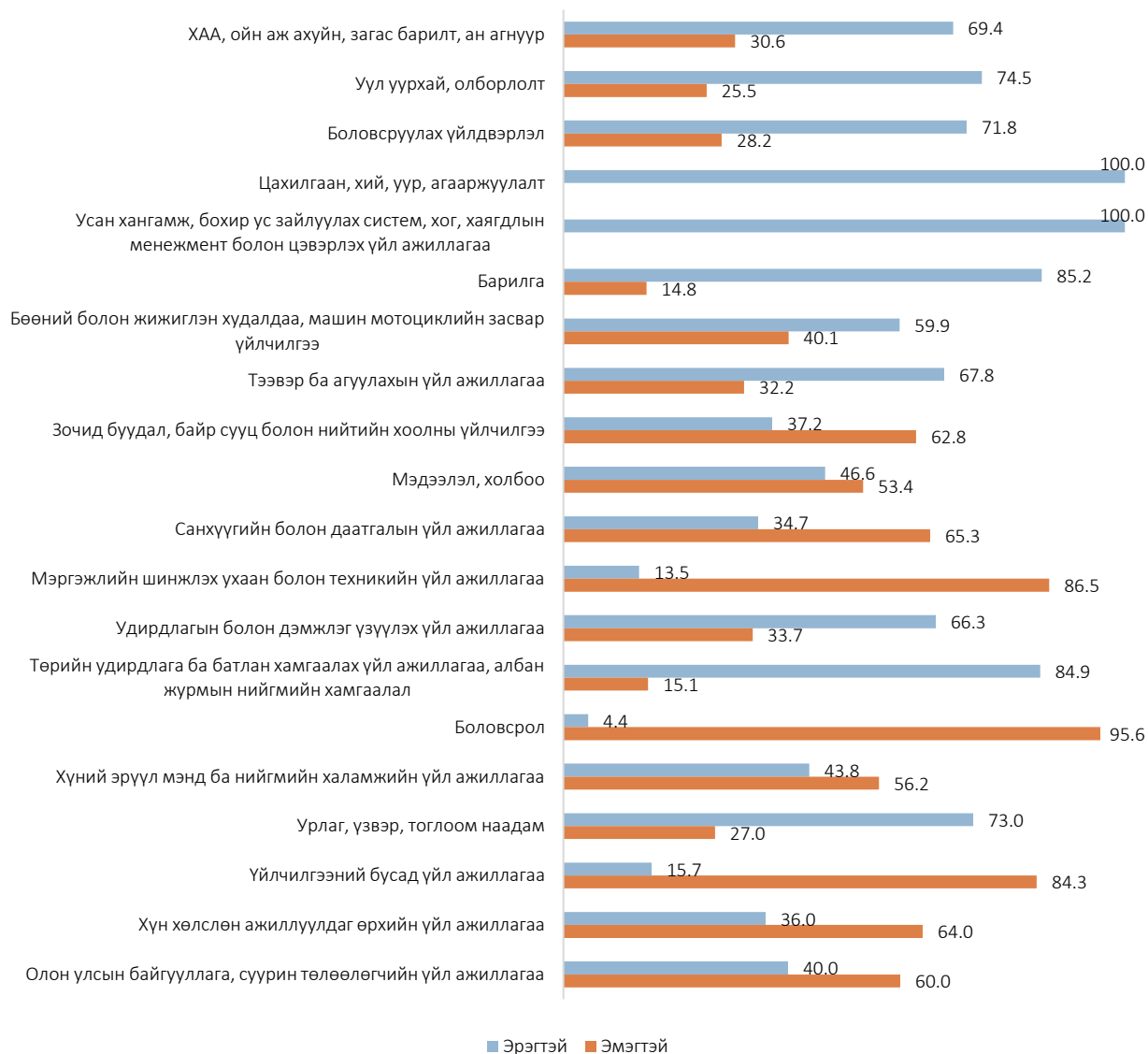

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

Залуу ажиллагчдыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар харвал хамгийн их буюу 24.9 (28.2%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт байхад олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны салбарт 71 (0.1%) хүн хөдөлмөр эрхэлж байна.

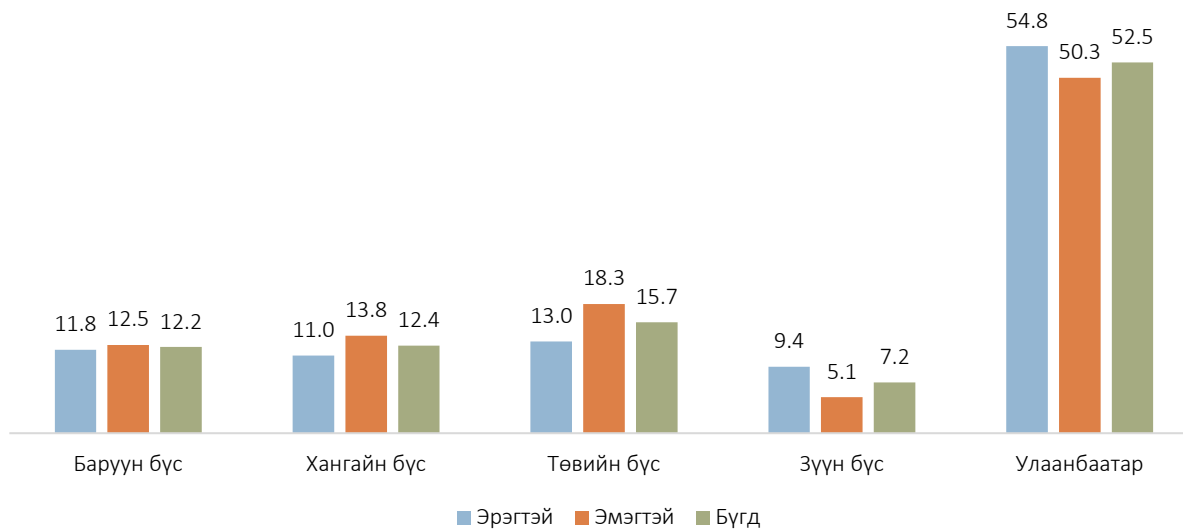
Тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн залуучуудын 13.8 (15.6%) мянга нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт, 7.9 (8.9%) мянга нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 6.7 (7.6%) мянга нь барилгын салбарт, 5.8 (6.6%) мянга нь зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний салбарт, 5.6 (6.3%) мянга нь төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгааллын салбарт, 4.6 (5.2%) мянга нь уул уурхай, олборлолтын салбарт, 4.0 (4.6%) мянга нь санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбарт ажиллаж байгаа нь бусад салбарынхтай харьцуулахад харьцангуй өндөр байна.

Зураг 6.7. Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Судалгааны дүнгээр 15-24 насны нийт 375.3 мянган хүн байгаагийн 73.6 (19.6%) мянга нь тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаагүй залуучууд байна. Бүс нутгаар авч үзэхэд эдгээр залуучуудын 52.5 хувь нь Улаанбаатар хотод байгаа бол 15.7 хувь нь Төвийн бүсэд байна.

Зураг 6.8. 15-24 насны ажил хийгээгүй болон суралцаагүй залуучууд, бүс, дүнд эзлэх хувиар

6.2. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

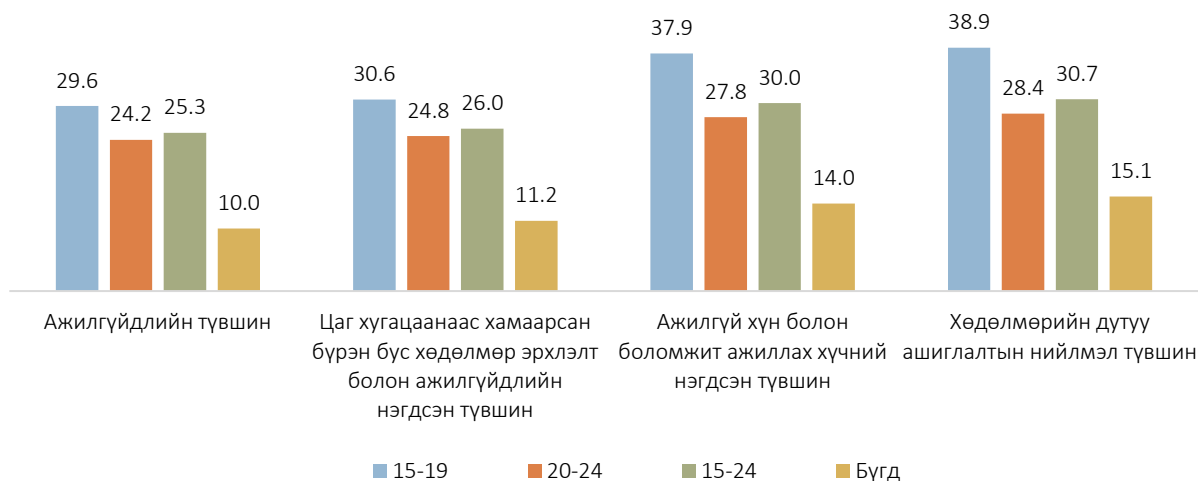
Судалгааны дүнгээр нийт хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын 38.7 (19.2%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байгаагийн 23.1 (59.7%) мянга нь эрэгтэй, 15.6 (40.3%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Эдгээр залуучуудын 29.9 (77.2%) мянга нь ажилгүй, 8.0 (20.7%) мянга нь боломжит ажиллах хүч, 0.8 (2.1%) мянга нь цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид байна.

Хүснэгт 6.3. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, хүйс, байршил, бүсээр

Байршил / Бүс	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Хот	29 980	77.5	18 490	80.0	11 490	73.7
Хөдөө	8 720	22.5	4 630	20.0	4 090	26.3
Баруун	5 565	14.4	2 496	10.8	3 069	19.7
Хангайн	4 427	11.4	2 444	10.6	1 983	12.8
Төвийн	5 300	13.7	2 850	12.3	2 451	15.7
Зүүн	3 381	8.7	2 334	10.1	1 047	6.7
Улаанбаатар	20 027	51.8	12 996	56.2	7 030	45.1
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	38 700		23 120		15 580	

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин 15-24 насны залуучуудын хувьд 30.7 хувь буюу улсын дунджаас 2.0 дахин их байна.

Зураг 6.9. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар

Нийт ажилгүй хүний 29.9 (23.4%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байна. Энэ насны ажилгүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувиас 2.2 пунктээр доогуур байна.

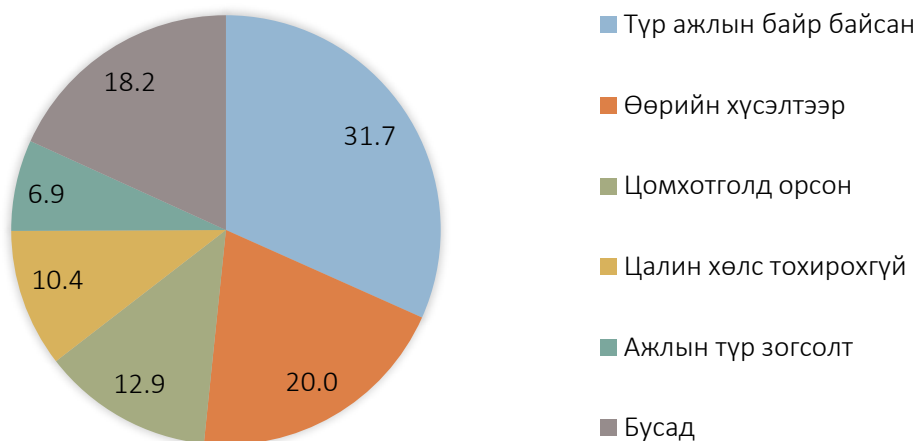
Ажилгүйдлийн түвшин 15-24 насны залуучуудын хувьд 25.3 хувь байгаа бол энэ насны эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 24.9 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 25.9 хувь байгаа нь ажилгүйдлийн түвшний улсын дунджаас тус бүр 2.3-2.9 дахин өндөр байна.

Хүснэгт 6.4. 15-24 насны ажилгүй хүн, нийт ажилгүй хүнд эзлэх хувь, ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

Насны бүлэг	Ажилгүй хүн						Ажилгүйдлийн түвшин		
	Бүгд		Хүйсээр				Хүйсээр		
			Эрэгтэй		Эмэгтэй				
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
15-19	7 192	5.6	5 699	7.6	1 493	2.8	29.6	32.1	22.7
20-24	22 672	17.7	12 552	16.7	10 120	19.3	24.2	22.6	26.5
15-24	29 864	23.4	18 251	24.3	11 613	22.1	25.3	24.9	25.9
Бүгд	127 736		75 228		52 508		10.0	11.0	8.9

15-24 насны ажилгүйчүүдийн хувьд 11.7 (13.5%) мянга нь өмнө нь хөдөлмөр эрхэлж байсан бөгөөд өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаанаар нь авч үзвэл, 3.7 (31.7%) мянга нь түр ажлын байр байсан, 2.3 (20.0%) мянга нь өөрийн хүсэлтээр, 1.5 (12.9%) мянга нь цомхотголд орсон, 1.2 (10.4%) мянга нь цалин хөлс тохирохгүй байсан учраас гэсэн шалтгаантай хүмүүс хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 6.10. 15-24 насны ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

Нийт боломжит ажиллах хүчний 8.0 (13.6%) мянга нь 15-24 насны боломжит ажиллах хүч байгаагийн 4.5 (56.3%) мянга нь эрэгтэй, 3.5 (43.7%) мянга нь эмэгтэй боломжит ажиллах хүч байна.

15-24 насны боломжит ажиллах хүчний 65.6 хувь нь хот, суурин газарт, 34.4 хувь нь хөдөөд байна. Энэ насны боломжит ажиллах хүчний 3.1 (38.7%) мянга нь Улаанбаатар хотод, 1.8 (22.5%) мянга нь баруун бүсэд байгаа нь хамгийн өндөр бол Зүүн бүсэд хамгийн бага буюу 0.8 (10.1%) мянга нь ногдож байна.

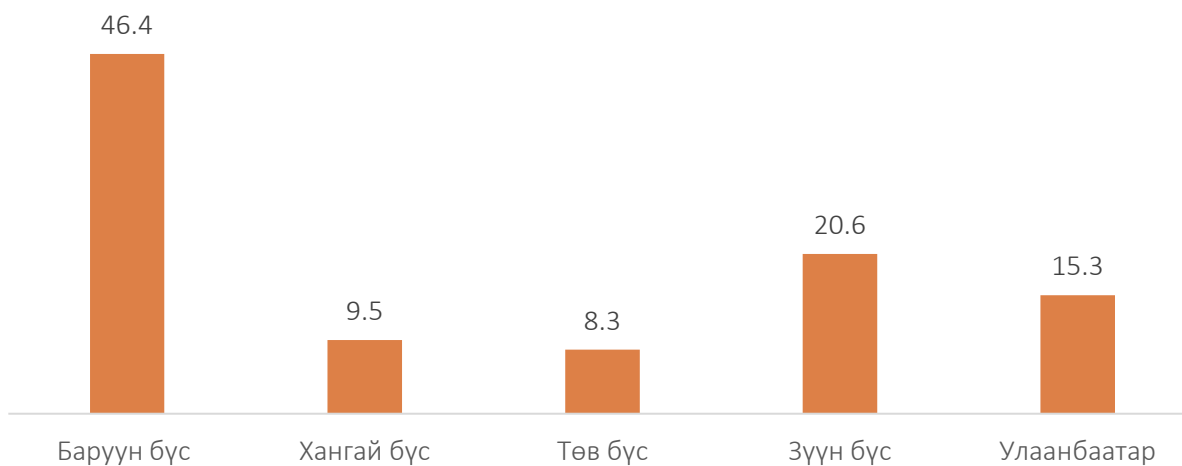
Хүснэгт 6.5. 15-24 насны боломжит ажиллах хүч, хүйс, байршил, бүсээр

Байршил	Боломжит ажиллах хүч					
	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	5 268	65.6	3 211	71.1	2 057	58.7
Хөдөө	2 757	34.4	1 307	28.9	1 450	41.3
Баруун	1 807	22.5	980	21.7	827	23.6
Хангайн	882	11.0	744	16.5	138	3.9
Төвийн	1 423	17.7	401	8.9	1 022	29.1
Зүүн	810	10.1	446	9.9	364	10.4
Улаанбаатар	3 103	38.7	1 947	43.0	1 156	33.0
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	8 025		4 518		3 507	

Нийт цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 0.8 (5.4%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байна. Бүсээр авч үзэхэд баруун бүсэд хамгийн их буюу 46.4 хувь, төвийн бүсэд хамгийн бага буюу 8.3 хувь нь байна.

Зураг 6. 11. 15-24 насны цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, бүс, дүнд эзлэх хувиар

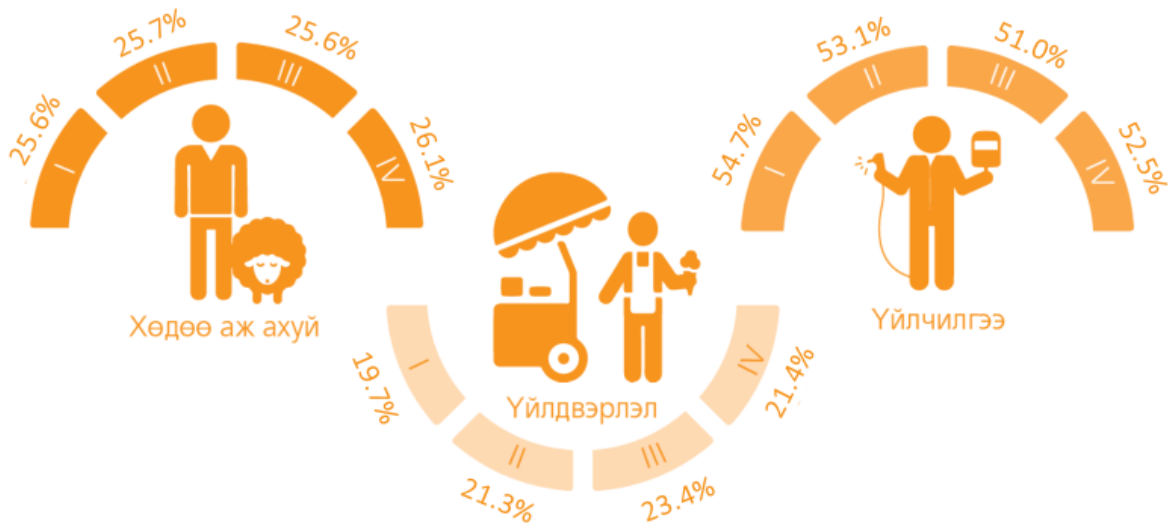

БҮЛЭГ VII

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ

Ажиллагчид, салбараар, улирлаар, хувиар

7.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО

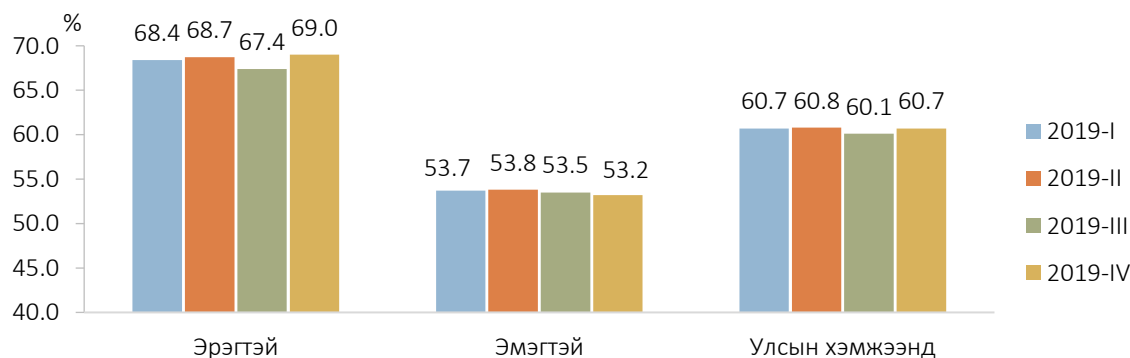
Ажиллах хүчний судалгаагаар хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний хэмжээний суурь мэдээллийг бий болгохоос гадна хөдөлмөрийн зах зээл дэх улирлын хэлбэлзлийг тусган харуулдаг.

Хүснэгт 7.1. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, улирлаар

Үндсэн үзүүлэлтүүд	2019	2019	2019	2019
	I-III	IV-VI	VII-IX	X-XII
Ажиллах хүч, мянган хүн	1296.7	1293.3	1282.1	1293.5
Ажиллагчид	1143.1	1162.2	1155.6	1188.4
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч	21.4	17.8	10.9	11.1
Ажилгүй хүн	153.6	131.1	126.5	105.1
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, мянган хүн	839.0	833.5	850.3	838.5
Боломжит ажиллах хүч	67.9	63.1	51.2	58
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	771.1	770.4	799.1	780.5
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, %	60.7	60.8	60.1	60.7
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, %	53.5	54.6	54.2	55.7
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин, %	17.8	15.6	14.1	12.9
Ажилгүйдлийн түвшин, %	11.8	10.1	9.9	8.1
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин, %	13.5	11.5	10.7	9.0
Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин, %	16.2	14.3	13.3	12.1

Судалгааны үр дүнг улирлаар авч үзэхэд 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөрийн зах зээлд оролцох оролцоо буюу ажиллах хүчний оролцооны түвшин судалгааны 2 дугаар улиралд хамгийн өндөр буюу 60.8 хувь, 3 дугаар улиралд хамгийн бага буюу 60.1 хувьтай байна. Хүйсээр авч үзэхэд, эрэгтэйчүүдийн хувьд хөдөлмөрийн зах зээлд 4 дүгээр улиралд хамгийн өндөр (69.0%) оролцоотой байсан бол эмэгтэйчүүдийн хувьд эсрэгээрээ хамгийн бага (53.3%) байна. Эмэгтэйчүүдийн хувьд 2 дугаар улиралд илүү их оролцоотой байсан байна.

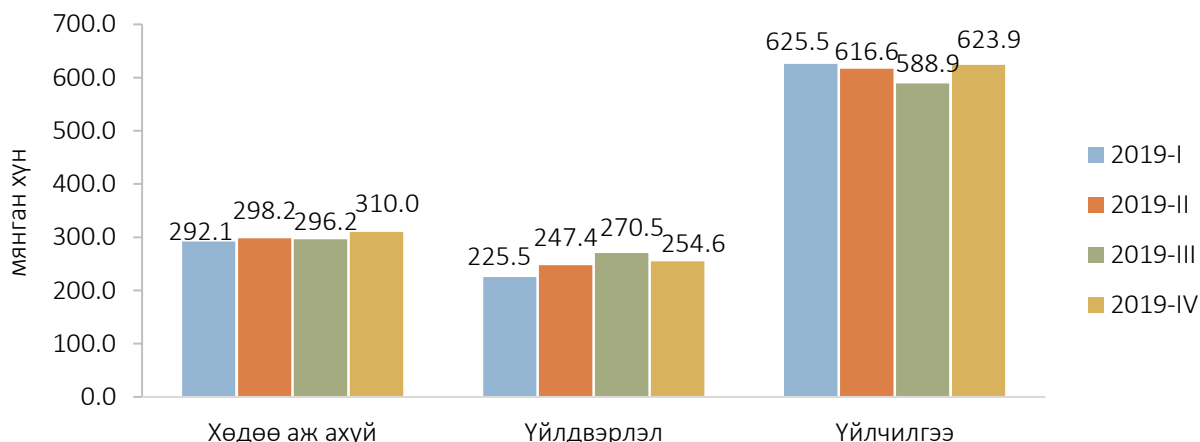
Зураг 7.1. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр

7.2 АЖИЛЛАГЧИД

Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн хандлагыг улирлаар, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар нь ангилан дараах зурагт харуулав.

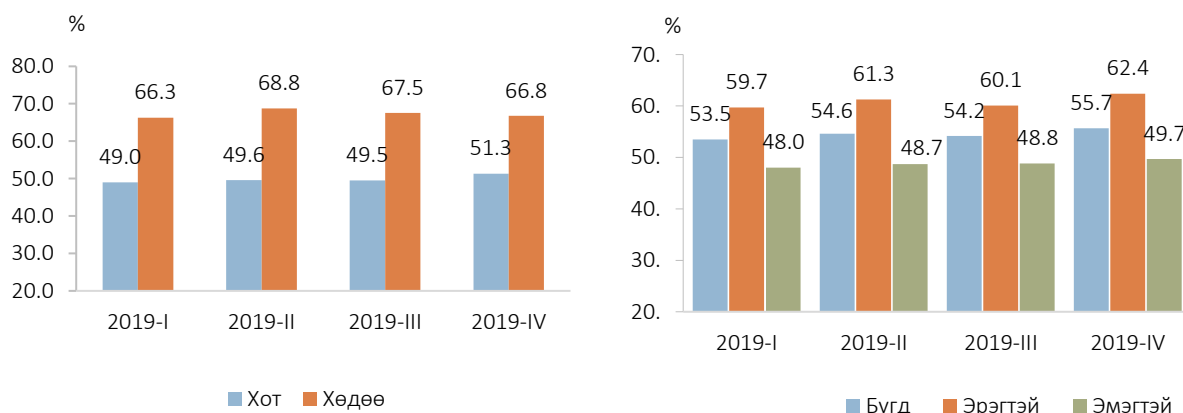
Зураг 7.2. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, улирлаар

Судалгааны 2 болон 4 дүгээр улиралд ажиллагчид өндөр байна, үүнд эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын хувьд 2 дугаар улиралд хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн салбарт, 4-р улиралд хөдөө аж ахуй, үйлчилгээний салбарт ажиллагчдын тооны өсөлт нөлөөлсөн байна.

15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшнийг байршлаар авч үзэхэд, хөдөө орон нутагт төв суурин газрынхаас 15.4-19.1 пунктээр их байна. Харин хүйсийн хувьд, эрэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс 11.3-12.7 пунктээр их (зэрүү 1 болон 3 дугаар улиралд бага) байна.

Зураг 7.3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршил, хүйс, улирлаар

7.3. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг үнэлэх дөрвөн үзүүлэлтийг 2019 оны улирлын байдлаар авч үзэхэд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин 1 дүгээр улиралд хамгийн өндөр, аажмаар буурч 4 дүгээр улиралд хамгийн бага байна.

Зураг 7.4. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, хувиар

Хүснэгт 7.2. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, хүйс, улирлаар

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин	2019-I		2019-II		2019-III		2019-IV	
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин, %	17.9	17.7	15.9	15.3	14.6	13.6	13.3	12.4
Ажилгүйдлийн түвшин, %	12.8	10.7	10.8	9.4	10.9	8.7	9.5	6.6
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин, %	14.3	12.6	11.9	11.1	11.6	9.7	10.2	7.6
Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин, %	16.5	15.9	14.9	13.7	13.9	12.7	12.6	11.5

2019 оны 1-4 дүгээр улирлын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүдийг хүйсээр авч үзвэл, хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшний эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн хувийн зөрүү 0.2-0.9 пункт, ажилгүйдлийн түвшний хувийн зөрүү 1.4-2.9 пункт, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшний хувийн зөрүү 0.8-2.6 пункт, ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшний хувийн зөрүү 0.6-1.2 пункт байна.

БҮЛЭГ VIII

ЭДИЙН ЗАСГИЙН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Өөрийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн
үйлдвэрлэгч, хүйс, дунд эзлэх хувиар

- Ажиллагч
- Ажилгүй хүн
- Ажиллах хүчнээс гадуур хүн ам

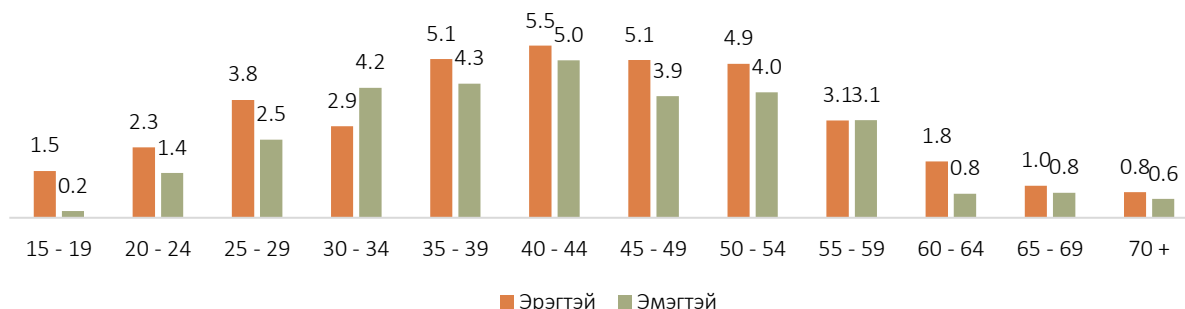
2019 оны ажиллах хүчний судалгаанд эдийн засгийн бүс үйл ажиллагаанд хэчнээн цагийг зарцуулсан эсэхийг хэмжих үүднээс өрхийн гишүүдийн өөрийн хэрэгцээний үйлдвэрлэл болон өрхийн гишүүдийн цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээнд зарцуулсан цагийг асуусан асуултыг нэмэлт бүлэг болгон оруулсан болно.

8.1. ӨӨРИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ

Судалгааны дүнгээр 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын 558.6 мянга (26.5%) нь өөрийн хэрэгцээний үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа буюу өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл болон өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагааг аль алиныг нь эсвэл аль нэгийг нь эрхэлсэн байна.

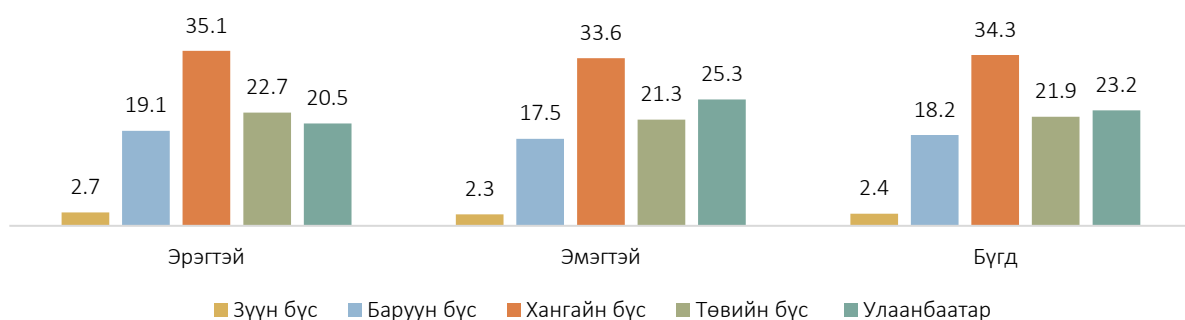
Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлсэн 68.7 мянган хүн байна. Эдгээр хүмүүсийн 61.4 (89.4%) мянга нь хөдөөд, 7.3 (10.6%) мянга нь хотод байна. Насны бүлгээр авч үзэхэд 35-54 насны хүн 37.8 (55.1%) мянга байна.

Зураг 8.1. Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэгчид насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр

Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаанд 522.9 мянган хүн оролцсоны 334.5 (64.0%) мянга нь хөдөөд байгаа бол 289.8 (55.4%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Эдгээрийг бүс, хүйсээр (Зураг 8.2)-т харуулав.

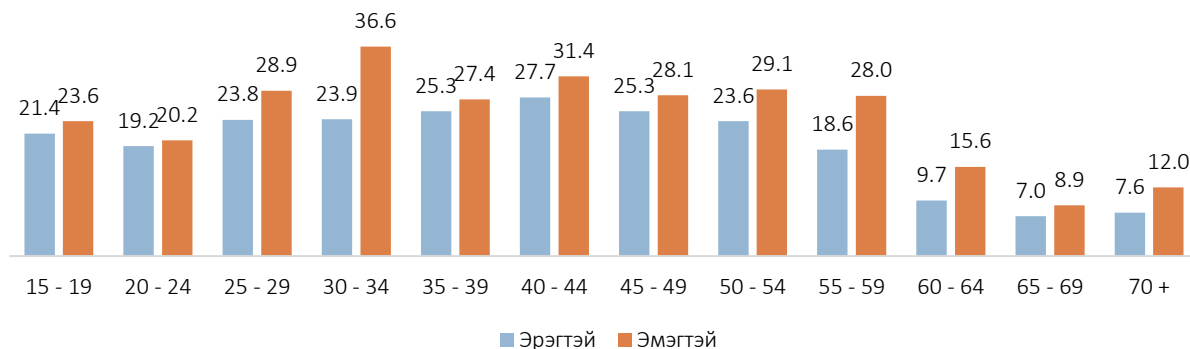
Зураг 8.2. Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, бүс, хүйс, нийт дүнд эзлэх хувиар

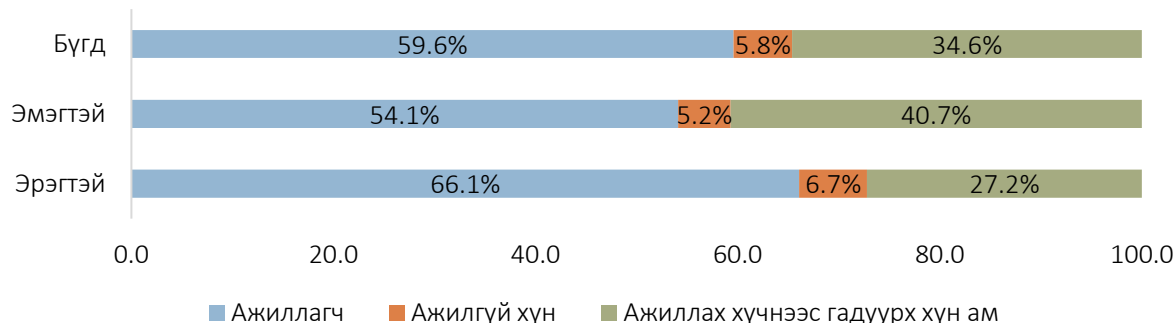
Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагааг насны бүлэг, хүйсээр авч үзэхэд 30-34 насны бүлгийн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин эрэгтэйчүүдийнхээс 2.4 пунктээр их байна.

Зураг 8.3. Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр

Өөрийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч нийт 558.6 мянган хүн байгаагийн 332.8 (59.6%) мянга нь ажиллагч, 193.1 (34.6%) мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, 32.7 (5.8%) мянга нь ажилгүй хүн байна.

Зураг 8.4. Өөрийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

8.2. ӨРХИЙН ГИШҮҮДИЙН ЦАЛИН ХӨЛСГҮЙ АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНД ЗАРЦУУЛСАН ЦАГ

Цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээ буюу гэр цэвэрлэх, хувцас угаах, тухайн өдрийн үндсэн хоол хийх, өрхийн хэрэгцээт зүйлсийг худалдаж авах, дэлгүүр явах үйл ажиллагаанд хөдөлмөрийн насны 1.7 сая хүн оролцож, дунджаар 7.1 цагийг зарцуулж байна. Харин өрхийн орон сууц барих, шинэчлэх, сунган өргөтгөх үйл ажиллагаанд 56.9 мянган хүн оролцож, дунджаар 0.2 цагийг зарцуулжээ.

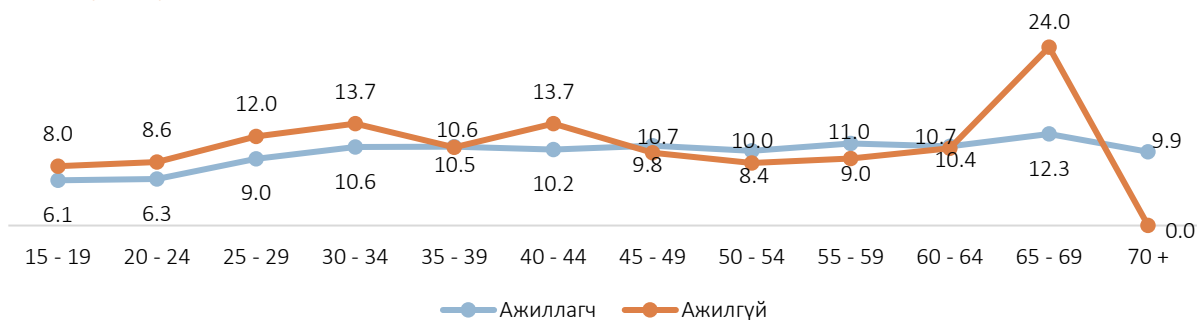
Хүснэгт 8.1. Хөдөлмөрийн насны хүн амын цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээнд зарцуулсан дундаж цаг, хүйс, байршлаар

Үйл ажиллагаа	Хот		Хөдөө		Улсын дундаж	
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Гэр цэвэрлэх, хувцас угаах, тухайн өдрийн үндсэн хоол хийх, өрхийн хэрэгцээт зүйлсийг худалдаж авах, дэлгүүр явах	3.4	10.1	4.3	9.2	4.0	9.9
Бусад хоол хүнс, уух зүйлсийг бэлтгэх, тэдгээрийг хураах зэрэг [гурил зуурах, жимсний чанамал, загас, мах хатаах, архи нэрэх]	1.7	4.9	2.3	4.6	2.1	4.9
Өөрийн хэрэгцээний эд зүйлсийг шинээр хийж бүтээх гэх зэрэг [тавилга, вааран эдлэл, сагс, хувцас, дэвсгэр]	0.2	0.4	0.3	0.4	0.3	0.4
Өрхийн орон сууцны төлбөр, машин засах зэрэг үйл ажиллагаатай холбоотой өрхийн төлбөр төлөхөд	0.3	0.3	0.6	0.4	0.5	0.4
Өөрөө засвар, үйлчилгээ хийж байгаа үйл ажиллагаанд /сэргээн засварлах/ [эвдэрсэн хэрэгсэл, эд хогшил засах, хана будах гэх мэт]	0.3	0.2	0.6	0.2	0.5	0.2
Өөрөө өрхийн орон сууц барих, шинэчлэн, сунган өргөтгөх	0.2	0.1	0.4	0.1	0.3	0.1
Өрхийн хэрэглээний усыг нийтийн эх үүсвэр болон байгалиас авах	1.0	0.7	1.2	0.6	1.1	0.7
Өрхийн хэрэглээний түлшийг бэлтгэх, түлээ болон бусад байгалийн бүтээгдэхүүн түүх	1.0	0.9	1.3	0.7	1.2	0.9

Эмэгтэй ажиллагчид цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээ эрхлэхэд улсын дунджаар эрэгтэйчүүдээс 1.7 дахин их цаг зарцуулж, байршлаар авч үзэхэд хотод 2.2, хөдөөд 1.5 дахин их цагийг зарцуулж байна.

Эмэгтэй ажиллагчид долоо хоногт дунджаар 10.1 цагийг гэр цэвэрлэх, хувцас угаах, тухайн өдрийн үндсэн хоол хийх, өрхийн хэрэгцээт зүйлсийг худалдаж авах, дэлгүүр явах үйл ажиллагаанд зарцуулсан бол ажилгүй эмэгтэйчүүд тус үйл ажиллагаанд дунджаар 10.9 цагийг зарцуулж байна.

Зураг 8. 5. Хөдөлмөрийн насны эмэгтэйчүүдийн гэрийн үндсэн ажилд зарцуулсан дундаж цаг, насны бүлгээр

ХАВСРАЛТ А. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ СУДАЛГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсад АХС-г 2002-2003 онд хөдөлмөрийн статистикийг боловсронгуй болгох зорилгоор олон улсын нийтлэг жишиг аргачлалын дагуу улирлаар явуулсан нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх улирлын хэлбэлзлийг тусгасан хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний хэмжээний суурь судалгаа болсон билээ. Уг судалгааны үр дүнд үндэслэн ажилгүйдэл, бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийг бууруулахад чиглэсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулах, үр дүнг дүгнэхэд шаардлагатай статистикийн суурь мэдээллийг өргөжүүлэн баяжуулах, мэдээллийн давтамжийг тогтмолжуулах цаашлаад хөдөлмөрийн статистикийн системийг боловсронгуй болгох шаардлага зүй ёсоор тавигдсан. Энэхүү шаардлагын үүднээс олон улсын нийтлэг аргачлалын дагуу АХС-г улирлаар тогтмол явуулж байх нь зүйтэй гэж үзэн 2004 оны 4-р сарын 23-нд Монгол Улсын “Статистикийн тухай” хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулж, 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн ё-д “Хүн амын ажил эрхлэлтийн түүвэр судалгааг улирал тутам явуулж байх”-аар заасан. Иймд 2006 оноос эхлэн АХС-г улирлаар явуулж, үр дүнг нэгтгэн статистикийн бюллетень, танилцуулгад улирлаар, эмхэтгэлд жилээр оруулахаас гадна судалгааны тусгайлсан тайланг жил бүр тархааж байна.

2. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

АХС нь эдийн засаг, нийгмийн төлөвлөлт, хяналтыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах албан ёсны хөдөлмөрийн статистикийг бий болгох зорилготой улсын болон нийслэл, аймгийн түвшинд төлөөлөх чадвартай судалгаа юм.

АХС нь хөдөлмөрийн зах зээлийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг богино хугацаанд тодорхойлох мэдээллийн гол эх үүсвэр бөгөөд дүн шинжилгээ хийхэд ашиглагдах ажиллах хүч, ажиллагчид, тэдгээрийн хөдөлмөрийн нөхцөл, зохистой хөдөлмөр эрхлэлт, албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүд гэх мэт дэлгэрэнгүй мэдээллийн багцыг бий болгодог ач холбогдолтой.

Мөн АХС нь “Тогтвортой хөгжил -2030 хөтөлбөр”-ийн 8-р зорилго (Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих), 5-р зорилго (Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих)-ын хэрэгжилтийг хянах шалгуур үзүүлэлтүүдийн мэдээллийн анхдагч эх үүсвэр юм.

3. АРГАЧЛАЛ, АРГА ЗҮЙ

Ажиллах хүчний судалгааны ойлголт, тодорхойлолт нь олон улсын статистикийн аргачлал, стандарт, Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын зөвлөмжид суурилсан байдаг.

Дэлхий дахинд Хөдөлмөрийн зах зээл маш хурдацтай өөрчлөгдөж буй өнөөгийн цаг үетэй хөл нийлүүлэн, нөхцөл байдлыг бодитоор харахын тулд 2013 онд болсон ОУХС-ын бага хурлаар 1982 онд гарсан “Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдэл болон бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх” аргачлалын тогтоолыг шинэчлэн “Ажил, хөдөлмөр эрхлэлт болон хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт”-ын аргачлал бүхий тогтоол гаргасан.

Иймд Монгол Улсад 2019 оны 1 дүгээр сараас эхлэн Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын хамтарсан тушаалаар батлагдсан "Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох шинэ аргачлал"-ыг мөрдөж байгаа бөгөөд судалгаа уг аргачлалын дагуу явагдсан.

Гол шинэчлэлт:

- Хөдөлмөрийн насны дээд хязгаарыг тогтоож өгөөгүй бөгөөд, 15 ба түүнээс дээш болгосон. Ингэснээрээ, тэтгэвэр тогтоолгосон ч хөдөлмөр эрхэлж байгаа эсвэл хөдөлмөрлөх хүсэл зорилготой байгаа тэтгэврийн насны хүн амыг хөдөлмөрийн зах зээлд бүрэн хамруулах боломжтой юм (нийгэмд тэтгэврийн насны хүн жолооч, оёдолчин гэх мэт энгийн ажил мэргэжлээс эхлээд тодорхой үр чадвар шаардсан дотоодын зөвлөхөөр ч ажиллаж, мөн ажиллах хүсэл сонирхолтой байна).
- Өмнөх аргачлалд цалин хөлсгүй дадлагажигч ажилтан, сайн дурын ажилтан нь ажиллагчдын бүлэгт хамрагдаж байсан бол шинэ аргачлалаар ажиллагчдын бүлэгт эдгээр хүн ам хамрагдахгүй буюу зөвхөн цалин, ашгийн төлөө ажиллаж байгаа хүнийг хамааруулсан.
- Давхар хөдөлмөр эрхэлж байгаа ажиллагчийн хувьд үндсэн ажлыг тодорхойлох шалгуур нь хуучнаар хамгийн их цалин хөлс, орлого олдог ажил нь байсан бол шинэ аргачлалын дагуу цалин, орлогоос үл хамааран хамгийн их цаг зарцуулдаг ажлыг үндсэн ажил гэж тодорхойлсон.
- Хуучин аргачлалаар хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ нь хангагдахгүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүн амыг зөвхөн ажилгүй хүний хүрээнд хэмждэг байсан бол шинэ аргачлалаар өргөн хүрээнд авч үзэн, Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүд болох ажилгүй хүн + боломжит ажиллах хүч + цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч гэсэн 3 бүлэг хүн амаар хэмжих болсон. Мөн ажилгүй хүний шалгуур хуучнаар “ажиллагч биш, ажил хайсан **эсвэл** ажил хийхэд бэлэн” гэсэн шалгуур байсан бол шинэ аргачлалаар “ажиллагч биш, ажил хайсан **болон** ажил хийхэд бэлэн” болж өөрчлөгдсөн.

Гол ач холбогдол:

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын шинэ үзүүлэлтийг бий болгосон нь гол ач холбогдол юм. Учир нь ажиллагч хэдий ч ажлын цаг нь долоо хоногт 40 цагаас бага, нэмэлт ажил хайж, хийхэд бэлэн байгаа “Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч” болон ажлын

байр, ажил олгогчийн шалгуур, мэргэжил, үр чадвар гэх мэт нөхцөл нь бүрдвэл хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн байгаа “Боломжит ажиллах хүчин” нь хөдөлмөрийн зах зээлд “Ажилгүй хүн”-тэй адил хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ нь хангагдахгүй байгаа хүн ам юм.

4. СУДАЛГААНЫ АСУУЛГЫН ХУУДАС

Судалгааны зорилго, хамрах хүрээг Судалгааны асуулга нь 10 бүлэг бүхий “өрхийн гишүүдийн ерөнхий мэдээлэл, боловсрол, эрүүл мэнд, шилжих хөдөлгөөн, хөдөлмөр эрхлэлт ба түр хугацааны ажилгүйдэл, хөдөө аж ахуйн ажил ба зах зээл дэх оролцоо, үндсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн шинж байдал, ажиллагчдын цалин, орлого, ажлын цаг, ажил хайгчдын шинж байдал, ажилгүй байгаа шалтгаан, өмнөх үеийн хөдөлмөр эрхлэлт, өрхийн гишүүдийн цалин хөлсгүй ажил”-ын талаар асуусан 192 асуултаас бүрдсэн.

5. СУДАЛГААНЫ ТҮҮВЭРЛЭЛТ

ҮСХ-ноос түүврийн дизайныг шинэчлэх туршилтын судалгааг 2018 онд явуулж, 2019 оноос “Ажиллах хүчний судалгаа” /АХС/-ны түүврийн дизайныг шинэчлэн **хагас панел буюу ротациональ** судалгааны дизайнд шилжсэн. Судалгаанд нийт 13280 өрх, улирал тутам 3320 өрх судалгаанд хамруулсан.

Түүврийн хүрээ:

Судалгаанд Монгол Улсын 2018 оны нийт өрх, хүн ам буюу ҮСХ-ны Хүн ам, өрхийн мэдээллийн санд бүртгэлтэй өрх, хүн амын жагсаалтыг түүврийн хүрээ болгон ашигласан. Мөн баг, хорооны түвшинд 15 ба түүнээс дээш насны хүн амыг нэмэлт мэдээлэл болгон авсан.

Судалгаа нь өрхөд суурилсан судалгаа бөгөөд цэргийн хуаран, дотуур байр, засан хүмүүжүүлэх газар, сүм хийд болон нийтийн байранд түр амьдрагчид, байнгын орон гэргүй хүн амыг хамруулахгүй болно. Өрхийн ам бүлийн тоонд тухайн өрхөд 6 сараас илүү хугацаагаар эзгүй байгаа (хугацаат цэргийн албан хаагч, оюутан сурагчид, гадаадад ажиллаж амьдарч байгаа болон цагдан хоригдож байгаа) хүнийг өрхийн гишүүнд тооцохгүй.

Түүврийн үе шат:

Түүвэрлэлт хийх үйл ажиллагаа нь 2 үе шаттай бөгөөд сүүлийн шатанд сонгогдсон өрхийг төлөөлүүлэн мэдээлэл цуглуулалтын үйл ажиллагааг гүйцэтгэнэ.

Эхний үе шатанд Монгол Улсын бүх аймаг, дүүргийн нийт баг, хэсгийн жагсаалтаас харгалзах тооны түүврийн анхан шатны нэгж/ТАШН/ буюу кластеруудыг хот, хөдөөгөөр нь эрэмбэлэн бүлгүүдэд хуваасны дараа систем түүврийн арга ашиглан сонголтыг хийж гүйцэтгэнэ. Энд судалгааны ТАШН нь аймгийн түвшинд баг, нийслэл дүүргийн түвшинд хэсэг байна.

Хоёрдугаар шатанд сонгогдсон ТАШН-ийн өрхийн жагсаалтыг холбогдох мэдээллийн хамт бэлтгэж, энгийн санамсаргүй түүврийн аргыг ашиглан кластер бүрээс 10 өрхийг сонгоно.

Түүврийн хэмжээ:

Тодорхой нэг нутаг дэвсгэр эсвэл хүн амын тодорхой бүлгийн хувьд 2 үе шаттай түүвэр судалгааны түүврийн хэмжээг дараах томъёоллын дагуу тооцно. Үүнд:

$$n = \frac{z^2 \times P_0 \times (1 - P_0)}{e^2} * deff \tag{1}$$

z – 95 хувийн ач холбогдлын түвшин дэх t статистикийн тархалтын утга **1.96**

P₀ – түлхүүр үзүүлэлтийн хувийн жин. (Орхон аймагт хамгийн их буюу ойролцоогоор **0.25**)

e – таамаглаж байгаа алдааны хязгаарыг аль болох бага хэмжээтэйгээр авах бөгөөд практикт 5-15 хувийн харьцангуй алдаатай байхад судалгааны үр дүнг ашиглаж болдог. (буюу абсолют алдаа **0.05** хувь)

deff – тооцох боломжгүй бөгөөд бид **2.0**-той тэнцүү байна гэж таамагласан.

Улсын хэмжээнд нийт түүврийн хэмжээ нь 13280 буюу ТАШН-ийн тоо 1328 болсон.

Түүврийн ротаци хувиарлалт:

Улирлаар ТАШН-д ротаци хийхдээ 25 хувийг нь шинээр сонгож, 75 хувийг нь өмнөх улирлынхыг хэвээр үлдээсэн. Түүврийн ротаци хийх хуваарийг дараах хүснэгтээр харуулж байна.

Жилийн эцэст нийт 581=83*7 ТАШН-ээс судалгаа авсан байна.

Кластерын сонголт хийхийн өмнө нийт баг/хэсгүүдийг тодорхой бүлгүүдэд хувааж **пропорционалиар** хуваарилна.

Түүврийн ротаци хийх хуваарь

I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал
PSU1			
PSU2	PSU2		
PSU3	PSU3	PSU3	
PSU4	PSU4	PSU4	PSU4
	PSU 5	PSU 5	PSU 5
		PSU 6	PSU 6
			PSU 7

ТАШН болон ТХШН-ийн тоо, улирлаар

I улирал /ТАШН-ын 25%/	I улирал /ТАШН-ын 25%/	I улирал /ТАШН-ын 25%/	I улирал /ТАШН-ын 25%/
83 PSU – 830 НН			
83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН		
83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН	
83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН
	83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН
		83 PSU – 830 НН	83 PSU – 830 НН
			83 PSU – 830 НН

Түүврийн жин:

Өрхийн жин нь аймгийн түвшинд сум сонгогдох магадлалын урвуу харьцаа, сумын түвшинд ТАШН (баг, хороо) сонгогдох магадлалын урвуу харьцаа, ТАШН-ийн түвшинд өрх сонгогдох магадлалын урвуу харьцаануудын үржвэр байна.

ТАШН-ийн түвшинд жингийн томьёо:

$$w_i = \frac{H_i}{h_i} \quad (2)$$

Үүнд: H_i – i дугаар кластерт байгаа нийт өрхийн тоо

h_i – i дугаар кластераас сонгосон түүвэр өрхийн тоо (10 эсвэл ямар нэгэн шалтгаанаар татгалзсан судалгаанд хамрагдаагүй бол 10-аас бага байна)

ТАШН-ийн түвшинд жингийн томьёо:

$$w = \frac{N}{n} \quad (3)$$

Үүнд: N - домэйнд байгаа бүх ТАШН-ийн тоо

n - домэйнд байгаа бүх түүвэр ТАШН-ийн тоо

Эндээс i дугаар кластерын j дугаар өрхийн суурь жин нь

$$w_{ij} = \frac{N H_i}{n h_i} \quad \text{байна} \quad (4)$$

Нэг ТАШН-д байгаа өрхүүдийн түүврийн жин тэнцүү буюу ижил байна.

Судалгаанд 13290 өрх 100 хувь хамрагдсан бөгөөд түүврийн жин улс, бүс, аймаг, дүүргийн түвшинд төлөөлөх чадвартайд тооцогдсон.

Вариаци болон стандарт алдаа:

Улсын хэмжээнд тодорхойлогдсон тооллогын нэгж бүрийн хувьд сонгосон түүврийн нэгжээс судалгаа авч үр дүнг тооцсонтой холбоотойгоор судалгааны үр дүн бодит утгаасаа ямархуу хэлбэлзэлтэй, төлөөлөх чадвартай байхыг вариацийн утга болон түүврийн алдаа илэрхийлнэ. Судалгааны мэдээлэл боловсруулахад SPSS программыг ашигласан бөгөөд түүврийн алдааг тооцохдоо уг программын Analyze/Compare Means/Means цэсээр гүйцэтгэсэн. Ингэхдээ тоон утга болон хувиар илэрхийлэгдэх үзүүлэлт тус бүрийн хувьд дараах үр дүнг гаргасан. Үүнд:

- Ерөнхий олонлогийн үзүүлэлтийн тооцооны утга
- Тооцоо хийхэд ашиглагдсан ажиглалтын тоо
- Стандарт алдаа
- Вариацийн коэффициент
- 95 хувийн итгэмжлэгдэх интервал

Түүвэрлэлтийн алдааг судалгааны үндсэн үзүүлэлтийн хувьд улс, хот, хөдөө, хүйс, бүс нутаг, аймгийн түвшинд тооцсон.

ХАВСРАЛТ Б. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТИСТИК ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ ТООЦОХ АРГАЧЛАЛ

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРООНЫ ДАРГА,
ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛЛЫН САЙДЫН
ХАМТАРСАН ТУШААЛ

2019 оны 1 дүгээр
сарын 17-ны өдөр

Дугаар А/09 / А/08

Улаанбаатар
хот

Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтүүдийг
тооцох аргачлалыг шинэчлэн батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 3.3.2 дахь зорилтын 2 дахь арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2, Статистикийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.3.4, 12.3.7, 15 дугаар зүйлийн 15.1.1 дэх хэсэг, заалтуудыг тус тус үндэслэн ТУШААХ НЬ:

1. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалыг хавсралтаар шинэчлэн баталж, 2019 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдүүлсүгэй.

2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалыг улсын хэмжээнд мөрдүүлж ажиллахыг Үндэсний статистикийн хорооны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газар /А.Амарбал/, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /Ц.Амартөгс/-т тус тус үүрэг болгосугай.

3. Энэ тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Үндэсний статистикийн хорооны Тамгын газар /Ч.Цэвэгдорж/, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газар /Ц.Нямсүрэн/-т тус тус даалгасугай.

4. Энэхүү тушаал гарсантай холбогдуулан "Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал батлах тухай" Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын 2009 оны 01-68/94 дугаар хамтарсан тушаалыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН
ХОРООНЫ ДАРГА

А.АРИУНЗАЯА

ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН САЙД

С.ЧИНЗОРИГ

НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

Хөдөлмөрийн статистикийн олон улсын стандартыг тогтоох механизм нь 5 жил тутам зохион байгуулж буй Хөдөлмөрийн статистикчдын олон улсын бага хурал(ХСОУБХ) юм. Сүүлийн жилүүдэд 1982 оны 13-р бага хурлаас баталсан хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн аргачлал нь дэлхий дахинд хурдацтай өөрчлөгдөж буй хөдөлмөрийн зах зээлийн өнөөгийн дүр зургийг бодит байдалд нийцүүлэн гаргаж чадахгүй, улмаар хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогод төдийлөн үр дүнтэй ашиглагдаж чадахгүй байна гэж үзсэн. Иймд Хөдөлмөрийн статистикчдын олон улсын 19-р бага хурлаар ажиллах хүч, ажилгүйдлийн түвшнийг тооцоход ашиглаж байсан “Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдэл, бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүдийг тооцох аргачлал”-ыг шинэчлэн “Ажил, хөдөлмөр эрхлэлт болон хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт”-ын талаарх аргачлал бүхий тогтоол гаргасан. Уг шинэчлэгдсэн стандарт ойлголт, тодорхойлолтод нийцүүлэн, өөрийн орны онцлогийг тусган энэхүү аргачлалыг боловсруулав.

Улсын хэмжээнд хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн талаарх мэдээлэл гаргаж, судалгаа явуулан, холбогдох үндсэн үзүүлэлтийг тооцоход энэхүү аргачлалыг ашиглана.

ЗОРИЛГО, АЧ ХОЛБОГДОЛ

Хөдөлмөрийн статистикийн мэдээллийг бий болгох зорилго нь хөдөлмөрийн зах зээлийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийхэд ашигладаг тоон мэдээллийн багцыг бий болгоход оршино.

Энэхүү аргачлалыг мөрдлөг болгосноор хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлын талаарх илүү нарийвчилсан мэдээлэл, түүнчлэн хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг бүрэн харуулах статистикийн үзүүлэлтийг бий болгож, бодлого боловсруулагчдыг зохих мэдээллээр хангах юм.

ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ҮНДЭСЛЭЛ

Монгол Улсын Статистикийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 6 –д “статистикийн үзүүлэлт, арга зүй нь олон улсын статистикийн стандарт, арга зүйтэй нийцсэн байх”, 12 дугаар зүйлийн 7 –д “статистикийн үзүүлэлт, аргачлалыг олон улсын ангилал, аргачлал, стандартын жишигт нийцүүлэн гаргаж мөрдүүлэх” гэж заасан, мөн Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 3.3.2 дахь зорилтын 2 дахь арга хэмжээнд "Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистик үзүүлэлтийг тооцох аргачлалыг шинэчлэх гэж тус тус заасан нь энэхүү аргачлалыг боловсруулах хууль эрх зүйн үндэслэл юм. Хөдөлмөрийн статистикчдын олон улсын 19-р бага хурлаар “Ажил, хөдөлмөр эрхлэлт болон хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт” олон улсын статистикийн стандарт арга зүйн баримт бичгийг баталж, улс орнуудад мөрдөхийг зөвлөмж болгосон.

ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

АЖИЛ, ТҮҮНИЙ ХЭЛБЭР, АЖЛЫН БАЙР

Ажил гэж аль ч нас, хүйсийн хүн амын бусдын эсвэл өөрийн хэрэглээнд зориулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх албан ёсны болон албан бус бүхий л үйл ажиллагааг ойлгоно. Ажил гэсэн ойлголтод бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхээс өөр үйлдэл (гуйлга гүйх, хүлгай хийх), өөрийн биеийг арчлах (хувийн ариун цэвэр сахих, арьс арчилгаа хийх, өөрийгөө сувилах) болон тухайн хүний өмнөөс өөр хүн гүйцэтгэж үл чадах үйл ажиллагаа (унтах, суралцах, өөрийгөө хөгжүүлэх, амрах) хамаарахгүй (*заалт 6, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Ажлын хэлбэр гэж харилцан ялгаатай зорилгоор хийж гүйцэтгэдэг, өөр хоорондоо адилгүй олон төрлийн ажлыг үйлдвэрлэлийнх нь зориулалтаар (өөрийн эцсийн хэрэглээ болон бусдын хэрэглээнд), үйл ажиллагааных нь зорилгоос нь (цалин хөлстэй, орлого олох эсэх) хамаарч тус тусад нь хэмжихийг ойлгоно (*заалт 7, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Өөрийн хэрэглээний үйлдвэрлэлийн ажил гэж ихэвчлэн өөрийн эцсийн хэрэглээнд зориулсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм (*заалт 7a, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Хөдөлмөр эрхлэлт гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм. Хөдөлмөр эрхлэлт гэсэн ажлын хэлбэр нь ажиллах хүчний статистикийн хамрах хүрээг тогтооно (*заалт 7b, 11, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Цалин хөлсгүй дадлагажих ажил гэж ажлын байрны болон мэргэжлийн хувьд дадлага, туршлага, үр чадвар эзэмших зорилгоор цалин хөлсгүйгээр бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм (*заалт 7c, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Сайн дурын ажил гэж заавал хийж гүйцэтгэх үүрэг хүлээгээгүй ч бусдын хэрэглээнд зориулан цалин хөлс, орлого олох зорилгогүйгээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх албадлагын бус шинжтэй үйл ажиллагаа юм (*заалт 7d, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Бусад ажил гэж цалин хөлсгүй нийтийг хамарсан ажил, шүүх, түүнтэй адилтгах эрх мэдэл бүхий байгууллага, албан тушаалтны шийдвэрээр цалин хөлсгүйгээр хийж гүйцэтгэх хоригдлуудын ажил, цэрэг, цагдаагийн байгууллагаас цалин хөлсгүй гүйцэтгүүлж буй ажил (бусдад хөлсгүй хийж өгсөн албадлагын шинж чанартай ажил) юм (*заалт 8, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Ажлын байр гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан хийж гүйцэтгэх ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Тэгэхээр энэ үзүүлэлт нь зөвхөн ажиллагчид буюу хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээний ойлголт юм. Бусад ажлын хэлбэрийн хувьд **ажлын үйл ажиллагаа** гэж үзнэ (*заалт 12.b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Үндсэн ажлын байр гэж тухайн хүн цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хоёр болон түүнээс дээш ажлын байранд хөдөлмөр эрхэлж байгаа тохиолдолд тухайн хугацаанд хамгийн их цаг зарцуулсан ажил юм (*заалт 12b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Шинэ ажлын байр гэж үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бий болгох болон өргөтгөх замаар эдийн засгийн нэгж дэх албан ба албан бус салбарт шинээр бий болсон ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Харин ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн, тухайлбал ажиллагч тэтгэвэрт гарсны дараа орных нь хүнийг авах, эхийн чөлөөтэй байгаа хүний ажлын байран дээр хүн авч ажиллуулах, орон тоо шилжих, нэгтгэн зохион байгуулах зэрэг тохиолдлыг шинэ ажлын байранд тооцохгүй.

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа гэж зах зээлд зориулж үйлдвэрлэсэн бараа, үйлчилгээ юм. Өөрөөр хэлбэл, үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зах зээлд худалдах, солилцох эсвэл өөрийн хэрэглээндээ зориулан өрхөд үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг хамруулна. Харин өөрийн хэрэглээндээ зориулсан үйлчилгээ болон бусдын хэрэгцээнд зориулсан сайн дурын үйлчилгээг хамруулахгүй.

Эдийн засгийн бус үйл ажиллагаа гэж Үндэсний тооцооны системийн хүрээнээс гаднах хүүхэд, өндөр настан асрах, гэр цэвэрлэх, хоол үнд бэлтгэх зэрэг цалин хөлс, орлого олох зорилгогүйгээр өөрийн хэрэглээний болон бусдын хэрэглээнд зориулж сайн дураар хийж гүйцэтгэсэн үйлчилгээ юм.

ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМ

Хөдөлмөрийн насны хүн ам гэж 15, түүнээс дээш насны хүн амыг хэлнэ. Хөдөлмөрийн насны хүн амыг ажиллах хүч болон ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж ангилна (*заалт 15, 65, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Ажиллах хүч гэж тухайн хугацаанд зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд хүч хөдөлмөрөө нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүн юм (*заалт 11, 16, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр настан, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон ажил хайх итгэл алдарсан зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллах хүчинд хамаарахгүй хөдөлмөрийн насны хүн амыг ойлгоно. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амаас **боломжит ажиллах хүчин** (тодорхойлолт 2.16.3)-ийг тодорхойлно. Мөн ажиллах хүч болон боломжит ажиллах хүч хоёрын нийлбэрээр **өргөтгөсөн ажиллах хүч** илэрхийлэгдэнэ (*заалт 16,55, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

АЖЛЫН ХЭЛБЭРҮҮД ДЭХ ХҮНИЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Өөрийн хэрэглээнд зориулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үйлчилгээ үзүүлдэг хүн гэж тухайн хугацаанд ихэвчлэн өөрийн эцсийн хэрэглээндээ зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлсэн хүнийг ойлгоно (заалт 22, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Өөрийн эцсийн хэрэглээ гэдэг нь хөрөнгийн хуримтлал бий болгоход зориулан үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ эсвэл өөрийн болон өрхийн гишүүдийн, мөн өөр өрхөд амьдарч буй гэр бүлийн холбоотой (эцэг, эх, ах, дүү гэх мэт) хүмүүсийн эцсийн хэрэглээнд зориулан үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ юм (заалт 22d, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй дадлагажигч гэж тухайн хугацаанд ажлын байран дээрээ ажил, мэргэжлийн туршлага олж авах, үр чадвар эзэмших зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан, цалин хөлсгүйгээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлсэн хүнийг ойлгоно (заалт 33, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй гэдэг нь хийж гүйцэтгэсэн ажил буюу ажилласан цагтаа мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авахгүй байхыг хэлнэ. Гэхдээ сургалтын тэтгэлэг болон зарим тохиолдолд мөнгөн болон мөнгөн бусаар дэмжлэг (жишээ нь хоол, унд) авдаг байж болно (заалт 33c, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Бусдын хэрэглээнд зориулж гэдэг нь өөрийн өрх, өрхийн гишүүдэд хамааралгүй хүмүүсийн хэрэглээнд зориулж зах зээлийн болон зах зээлийн бус нэгжид хийж гүйцэтгэсэн ажил юм (заалт 33d, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажлын байран дээрх дадлага, туршлага, үр чадвар эзэмших гэдэг нь тодорхой мэргэшил, мэргэжлийн үнэмлэх олгодог эсэхээс үл хамааран уламжлалт арга хэлбэрээр, албан болон албан бус хэлбэрээр ажлын байран дээрээ туршлага, үр чадвараа дээшлүүлэхийг ойлгоно (заалт 33e, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй дадлагажигч гэдэгт дараах хүмүүс хамаарна (заалт 34, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1). Үүнд:

- а. Цалин хөлсгүйгээр эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож байгаа дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид болон үндэсний нөхцөл байдлын дагуу хэрэгжиж байгаа хөтөлбөрт заасан бусад төрлийн ажилчид;
- б. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд зохион байгуулагдсан үр чадвар, давтан сургалтын хөтөлбөрт хамрагдан эдийн засгийн үйл ажиллагаанд цалин хөлсгүй оролцож буй хүн.

Цалин хөлсгүй дадлагажигч гэдэгт дараах хүмүүс хамрагдахгүй (заалт 35, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1). Үүнд:

- а. Ажилд анхлан авахтай холбогдон, туршилтын хугацаанд ажиллаж буй хүн;

- б. Өрх, өрхийн гишүүдийнхээ эзэмшдэг зах зээлийн болон зах зээлийн бус нэгжид хөдөлмөр эрхлэх явцдаа ажлын байран дахь сургалт эсвэл амьдралын турш дахь үйл ажиллагаанаасаа туршлагажиж буй хүн;
- в. Сайн дурын ажил хийж байх үеийн ажлын чиг баримжаа олгох сургалт болон танилцуулгад хамрагдаж буй хүн;
- г. Өөрийн хэрэглээнд зориулсан үйлдвэрлэл явуулахтай холбоотой суралцаж буй хүн.

Сайн дурын ажил хийж байгаа хүн гэж тухайн хугацаанд заавал хийх үүрэг хүлээгээгүй, дагаж мөрдөхөөр зохицуулагдаагүй ч бусдын хэрэглээнд зориулан цалин хөлс, орлого олох зорилгогүйгээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлсэн хүнийг ойлгоно (*заалт 37, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Цалин хөлсгүй гэдэг нь хийж гүйцэтгэсэн ажил буюу ажилласан цагтаа мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авахгүй байхыг ойлгоно. Гэхдээ тухайн үйл ажиллагааг явуулахтай холбоотой амьжиргааны зардал, халаасны зардал, унаа, хоол, бэлэг дурсгалын зүйл зэрэг дэмжлэг, тэтгэмжийг тухайн орон нутгийн дундаж цалин хөлсний гуравны нэгээс доош хэмжээгээр, мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр авч болно (*заалт 37b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Заавал хийх үүрэг хүлээгээгүй гэдэг нь иргэний, хууль, эрх зүйн, захиргааны зохицуулалтгүйгээр хийсэн ажил бөгөөд тэдгээр нь хамт олны, соёлын, шашны шинж чанартай болон нийгмийн хариуцлагаа биелүүлэхээс ялгаатай (*заалт 37c, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Сайн дурын ажил хийж байгаа хүнд дараах хүмүүс хамаарахгүй (*заалт 38, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*). Үүнд:

- а. Шүүх болон түүнтэй адилтгах эрх бүхий байгууллагын шийдвэрээр нийгэмд үзүүлэх үйл ажиллагааг эрхэлж буй хоригдлууд эсвэл заавал дагаж мөрдөх цэргийн алба буюу түүнийг орлуулахуйц иргэний үйл ажиллагаа эрхэлж буй хүн;
- б. Боловсрол, сургалтын хөтөлбөрийн нэг хэсэг болгон зохион байгуулагддаг цалин хөлсгүй ажилд хамрагдаж буй хүн (цалин хөлсгүй дадлагажигч);
- в. Цалин хөлс, орлого олж буй эдийн засгийн нэгжийнхээ үйл ажиллагааны хүрээнд, ажлын цагийн үеэр бусдад зориулан хийж гүйцэтгэсэн эсвэл ажлын бус цагаар ажил олгогчоос олгосон цалин хөлс, орлого олж буй ажлыг гүйцэтгэсэн хүн.

Ажиллагч гэж зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, **цалин хөлс, орлого олох зорилгоор** бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үйлчилгээ үзүүлж буй хөдөлмөрийн насны хүнийг хэлнэ. Хөдөлмөр эрхлэгчдийг ажлын байрандаа байгаа болон түр эзгүй байгаа гэж хоёр бүлэгт хувааж авч үзнэ (*заалт 27, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1*).

Ажлын байрандаа байгаа ажиллагч гэж тухайн хугацаанд цалин хөлс, орлого олох зорилгоор нэгээс дээш цагаар ажилласан хүн юм. Мөн улирлын шинж чанартай ажлынхаа улирлын үйл ажиллагаанаас хамааралгүйгээр, сул зогсолтын үеэр ч тогтмол

ажилладаг ажиллагчдыг хамруулна (заалт 27, 30е ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагч гэж хүндэтгэн үзэх болон сургалтад хамрагдах шалтгааны улмаас түр хугацаагаар чөлөөтэй байсан, ээлжийн ажилтай, амралтын цагаа нөхөж авах шалтгааны улмаас амарч байгаа, жирэмсний болон амаржсаны, жилийн ээлжийн амралттай байсан, нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдээр амарч байсан, ажил хаялт, ажлын байр түр хаалт, ажлын түр зогсолттой байсан учир тухайн хугацаанд “ажлын байрандаа байгаагүй” боловч эзгүй үед нь ажлын байр нь хадгалагдаж байгаа ажиллагчдыг хамруулна (заалт 27, 29 ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллагчдад дараах хүмүүсийг хамааруулна (заалт 30, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

Үүнд:

- а. Ур чадвараа нэмэгдүүлэх зорилгоор салбар болон системийн хүрээнд өөр ажил хийж байгаа эсвэл сургалтад хамрагдаж байгаа хүн;
- б. Цалинтай ажиллаж байгаа дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид;
- в. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийн дагуу цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ажиллаж байгаа хүн;
- г. Үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийх нь зарим хэсгийг өрх, гэр бүл нь хэрэглэдэг ч голчлон худалдах буюу солилцох зорилгоор бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг өөрийн эдийн засгийн нэгждээ ажилладаг хүн;
- д. Бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлээ ихэвчлэн өөрийн хэрэглээнд /өрх, гэр бүл/ зориулан үйлдвэрлэдэг хэдий ч зарим тохиолдолд бага хэмжээгээр зах зээлд борлуулснаас олсон орлого нь тухайн хүн, өрхийн орлогын ихэнх хувийг бүрдүүлдэг өөрийн эдийн засгийн нэгждээ ажилладаг хүн;
- е. Улирлын чанартай ажлынхаа сул зогсолтын үеэр цалин хөлс, орлого олох эсэхээс үл хамааран хуулийн болон захиргааны эрх үүрэг (татвар төлөх), даалгаврыг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэж байгаа хүн;
- ё. Өөрийн өрхийн гишүүн болон өөр өрхөд амьдардаг гэр бүлийн холбоотой хүний зах зээлийн нэгжид ажилладаг хүн эсвэл тэдний цалинтай ажилд туслан, ажил үүргийг гүйцэтгэдэг хүн;
- ж. Зэвсэгт хүчний байгууллагад тогтмол ажилладаг хүмүүс, мөнгөн болон мөнгөн бусаар цалин хөлс авдаг цэргийн болон иргэний үйлчилгээний байгууллагад ажиллаж буй хүн.

Ажиллагчдад дараах хүмүүс хамааруулахгүй (заалт 31, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

Үүнд:

- а. Мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авдаггүй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид;
- б. Эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцолгүйгээр хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд ур чадварын сургалт, давтан сургалтад хамрагдаж байгаа хүн;
- в. Ажилгүйдлийн даатгал, тэтгэвэр гэх мэт төр засгийн нийгмийн хамгааллын тэтгэмжийг үргэлжлүүлэн авах нөхцөлөөр цалин хөлсгүйгээр ажиллаж байгаа хүн;
- г. Тухайн эдийн засгийн нэгжийн үйл ажиллагаанд оролцдоггүй бөгөөд үйл ажиллагааны ашиг, орлогоос мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр орлого авдаг хүн;
- д. Тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа, тогтмол ажлын байргүй улирлын чанартай хөдөлмөр эрхэлдэг хүн;
- е. Өөрийн ажиллаж байсан эдийн засгийн нэгждээ эргэж ажилд орох эрхтэй боловч ажлаас завсардах босго хугацааг давуулсан бөгөөд цалин хөлсөө авах шалгуурт тэнцээгүй ажлаасаа завсардсан хүн;
- ё. Ажиллаж байсан эдийн засгийн нэгждээ эргэж ажиллах эсэх нь баталгаагүй ажлаас чөлөөлөгдсөн хүн.

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУС

Хөдөлмөр эрхлэлтийн статус гэж эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа тухайн ажиллагчийг ажиллаж байгаа эдийн засгийн нэгж (хувь хүн, аж ахуйн нэгж, байгууллага эсэх) болон эрх мэдэл, ажил үүргээр нь ангилахыг ойлгоно.

Ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор тогтмол хугацаанд нэг буюу түүнээс дээш хүнийг “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулдаг хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийг ойлгоно. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагч гэдэгт ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй. Ажил олгогчдыг дотор нь аж ахуйн нэгж байгууллагын ажил олгогч (захирал, менежер) болон өрхийн зах зээлийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч гэж хоёр ангилна.

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааг бие даан эсвэл нэг болон хэд хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулан, хувийн бизнесийнхээ үйл ажиллагаанд оролцуулж байгаа байгууллагын эзэн бүхий ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.

Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор аж ахуйн нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуйн нэгжийг бие даан эсвэл нэг болон хэд

хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулж байгаа ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.

Цалин хөлстэй ажилтангүй бие даасан ажиллагч гэж өөрийн хөрөнгөөрөө бие даан, эсвэл бусадтай хамтран эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхэлж, тухайн хугацаанд ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулаагүй хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийг ойлгоно. Ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулаагүй гэдэг нь өөрөөсөө, бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүнээсээ өөр нэг ч хүн ажилчнаар авч ажиллуулаагүй байхыг ойлгоно. Эдгээр хөдөлмөр эрхлэгчдийг дотор нь цалин хөлстэй ажилтангүй аж ахуй нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч болон цалин хөлстэй ажиллагчгүй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч гэж хоёр ангилна.

Цалин хөлстэй ажилтангүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч гэж ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл хувь эзэмшигч, бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж, байгууллагын (хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, нөхөрлөл, хоршоо) үйл ажиллагааг эрхэлж буй ажилч юм.

Цалин хөлстэй ажилтангүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч гэж ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг эрхэлж явуулдаг ажилч юм.

Гүйцэтгэх гэрээлэгч гэж эдийн засгийн өөр нэг нэгжид, эсвэл уг нэгжээр дамжуулаад бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нийлүүлэх зорилгоор арилжааны шинжтэй гэрээ (хөдөлмөрийн бус) байгуулан ажиллаж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагч нь тухайн эдийн засгийн нэгжийн цалин хөлстэй ажиллагч биш боловч ажлын төлөвлөлт, зохион байгуулалт, гүйцэтгэл, орлого болон зах зээлд гарах боломж зэрэг нь уг эдийн засгийн нэгжээс хамаардаг. Мөн эдгээр ажиллагч нь тэдний үйлдвэрлэлийн (бүтээмжтэй) үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, хийж гүйцэтгэсэн ажлынх нь үр шимийг шууд хүртдэг эдийн засгийн өөр нэгжээс хараат, ашгийн төлөө ажиллагч юм.

Цалин хөлстэй ажиллагч гэж ажиллаж буй эдийн засгийн нэгжээ эзэмшдэггүй, үйл ажиллагааны шийдвэрт оролцохгүйгээр тухайн нэгжид албан болон албан бусаар хөдөлмөр эрхлэн, ажилласан цаг, хийж гүйцэтгэсэн ажлынхаа (зарим тохиолдолд хийж гүйцэтгэсэн ажлынхаа үйл ажиллагаа тус бүрд) эсвэл худалдаа, үйлчилгээ (тоо хэмээ, захиалгын тоогоор) үзүүлснийхээ төлбөр болгон мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авдаг ажиллагч

юм. Цалинтай ажиллагчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн гэрээний нөхцөл, хөдөлмөрийн харилцааны зохицуулалтаас нь хамаарч 4 ангилна.

Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч гэж ажлын цагийн доод хэмжээгээр ажиллах нь хүлээн зөвшөөрөгдсөн, байнгын буюу тухайн эдийн засгийн нэгжид ажиллах насны дээд хязгаар, тэтгэвэрт гарах нас зэргээс бусад хөдөлмөр эрхлэлтийг зогсоох тодорхой хугацаа, нөхцөл заагдаагүйгээр хөдөлмөр эрхэлдэг ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно. Мөн ажилд ороод удаагүй, түршилтын хугацаандаа ажиллаж байгаа боловч цаашид үргэлжлүүлээд байнгын хугацаагаар ажиллуулахаар хүлээгдэж байгаа ажиллагч орно.

Цалин хөлстэй түр ажиллагч гэж хөдөлмөр эрхлэх хугацаа нь 3 ба түүнээс дээш сараар хязгаарлагдсан буюу тодорхой хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно.

Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч гэж ажлын тогтсон цаггүй, хөдөлмөр эрхлэлт нь 3 сар хүртэлх хугацаагаар хязгаарлагдсан буюу богино хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм.

Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид гэж цалин хөлстэйгөөр, ажлын байрны болон мэргэжлийн хувьд дадлага, туршлага, үр чадвар эзэмших зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үйлчилгээ үзүүлж буй ажиллагч юм.

Гэр бүлийн гишүүдэд хувь нэмрээ оруулагч гэж өрхийн гишүүд, мөн өөр өрхөд амьдарч буй гэр бүлийн холбоотой (эцэг, эх, ах, дүү гэх мэт) хүмүүсийн эрхэлж буй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажилд, эсвэл тэдгээрийн цалинтай ажил болон гүйцэтгэх гэрээлэгчээр ажиллаж буй ажилд нь тусалж байгаа ажиллагчийг хэлнэ. Тэд эдийн засгийн нэгжийн үйл ажиллагаанд нь нөлөөлөх шийдвэр гаргадаггүй, үүрэг хүлээдэггүй бөгөөд цалин хөлсгүйгээр оролцож, үйл ажиллагаанаас олсон орлогоос өрх дотроо ашиг хүртдэг.

ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт гэж хөдөлмөрийн нийлүүлэлт болон эрэлтийн зөрүү буюу хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ хангагдахгүй байхыг ойлгоно (*заалт 40, 42 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*). Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг дараах үзүүлэлтээр хэмжинэ. Үүнд:

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч гэж тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийн бүх ажлынх нь ажлын цаг нь үндэсний хууль тогтоомжид заасан босго цагаас бага бөгөөд өөр ажил хийх хүсэлтэй, нэмэлт цагаар ажиллахад бэлэн байгаа хүнийг ойлгоно. Босго цаг гэдгийг Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай

хуульд заасны дагуу 7 хоногийн ажлын 40 цагаар авч үзнэ (*заалт 43 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*).

Ажилгүй хүн гэж сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй, хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор ажил хайж байгаа болон ажил хийхэд бэлэн байгаа хөдөлмөрийн насны хүн юм (*заалт 47 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*).

а. хөдөлмөр эрхлээгүй гэж тухайн хугацаанд буюу сүүлийн 7 хоногт цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ямар нэгэн ажил хийгээгүй, ажиллагч гэдэг тодорхойлолтод хамаарахгүй байхыг;

б. ажил хийхэд бэлэн гэж тухайн хугацаанд буюу сүүлийн 7 хоногт эсвэл тухайн хугацаанаас хойш ирэх хоёр долоо хоногт ажил хийж эхлэхэд бэлэн байхыг;

в. ажил хайж байгаа гэж сүүлийн дөрвөн долоо хоногт цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ямар нэгэн хэлбэрээр ажил хайсан эсвэл хувийн бизнес эхлүүлэх оролдлого хийсэн хүн юм. Ажил хайх гэдгийг ажилд зуучлах төрийн болон хувийн байгууллагад бүртгүүлэх, ажлын байрны талаар мэдээлэл авч ажил олгогчтой холбогдсон, ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандах, нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих гэх мэт ажил олох оролдлого идэвхтэй хийхийг ойлгоно. Харин ажлын байрны талаар мэдээлэл авсан ч ажил олгогчид хандаагүй бол идэвхтэй оролдлого хийсэн гэж үзэхгүй.

Боломжит ажиллах хүч гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлэхийг сонирхож байгаа боловч тодорхой нөхцөл байдлын улмаас ажил хайх оролдлого нь хязгаарлагдсан эсвэл шууд ажил хийх боломжгүй байгаа, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй хүн юм (*заалт 40с, 51, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*). Боломжит ажиллах хүчинд дараах хүмүүсийг хамааруулна. Үүнд:

а. Ажил хийхэд бэлэн биш байгаа ажил хайгч буюу ажил хайх оролдлого хийж байсан ч тухайн хугацаанд ажил хийхэд бэлэн биш, боломжгүй байгаа хүн;

б. Ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой хүн буюу ажил хайх оролдлого хийгээгүй ч ажил хийх хүсэлтэй, ажил хийхэд бэлэн байгаа хүн.

Итгэл алдарсан ажил хайгч гэж ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой байгаа хүн ам (тодорхойлолт 2.16.б)-аас хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбоотой буюу мэргэжил, түршлага байхгүйгээс тохирох ажлын байр олж авч чадахгүй байгаагаас эсвэл хэтэрхий залуу, хөгшин байна гэсэн шалтгаанаар ажил олгогчдын шаардлагад нийцэхгүй байгаагаас ажлын байр хайж олох найдвараа алдан, ажил хайгаагүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүн ам юм (*заалт 51b, 52, 80b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*).

АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Албан бус салбар гэж хөдөө аж ахуйн бус салбарт орлого олох зорилготойгоор зах зээлд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ борлуулдаг өрхийн хоршоологдоогүй аж ахуй нэгжийг ойлгоно. Тэд ямар нэгэн бүрэн хөтөлсөн данс тооцоогүй, албан ёсны бүртгэлийг дагаж мөрддөггүй буюу аж ахуйн зохион байгуулалтын хэлбэрт ороогүй, орлогын албан татварын талаарх мэдээлэлд бүрэн хамрагдаагүй байдаг (заалт 5, 6, 7, ХСОУ-ын 15 бага хурлын тогтоол).

Албан салбар гэж төрийн байгууллага, төрийн өмчит аж ахуйн тогтолцоотой үйлдвэрийн газар буюу зах зээлийн бус хуулийн этгээдүүд болон зах зээлд борлуулах зорилгоор бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг эрхэлж буй албан ёсны бүртгэлд бүрэн хамрагдсан хуулийн этгээд, хуулийн этгээдийн хяналт дор (орлогын албан татварын талаарх мэдээлэлд бүрэн хамрагдсан) үйл ажиллагаа явуулж буй хувь хүн, өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа юм.

Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч гэж албан бус ажлын байранд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид дараах хүмүүсийг хамааруулна. Үүнд:

- а. Тухайн хугацаанд хөдөлмөрийн харилцаа нь хууль эрх зүйн хүрээнд бүрэн зохицуулагдаагүй, орлогын албан татвар, өвчтэй байсны тэтгэмж, ээлжийн амралт олгодоггүй, нийгмийн хамгааллын бусад асуудал хангагдаагүй нөхцөлд ажиллаж буй цалин хөлстэй ажиллагч;
- б. Албан бус салбарт ажиллаж буй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч болон цалин хөлстэй ажиллагчгүй бие даасан ажиллагч;
- г. Зөвхөн өөрийн эцсийн хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй өрхөд цалин хөлстэй ажиллагч;
- д. Хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүд орно.

Албан бус салбарт ажиллагч гэж хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаас үл хамааран, тухайн хугацаанд наад зах нь нэг албан бус салбар дахь эдийн засгийн нэгжид ажиллаж байгаа ажиллагч юм.

Албан салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгч гэж албан салбар дахь албан бус ажлын байр (тодорхойлолт 2.20.а)-нд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм.

Албан бус эдийн засагт ажиллагч гэж албан бус салбарт болон албан салбар дахь албан бус ажлын байранд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм.

ХҮҮХДИЙН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Хүүхэд гэж НҮБ-ын Хүүхдийн эрхийн тухай конвенцын 1 дүгээр зүйл болон ОУХБ-ын Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн тухай 182 дугаар конвенцын 2 дугаар зүйлд зааснаар 18 насанд хүрээгүй хүнийг хүүхэд гэж тодорхойлно. Хүүхдийн хөдөлмөрийг хэмжих зорилтод хүн ам нь 5-17 насны бүлэгт багтах бүх хүүхэд байх бөгөөд хүүхдийн насыг түүний хамгийн

сүүлчийн төрсөн өдрөөр тасалбар болгох буюу бүтэн насаар тодорхойлно (*заалт 8, 9, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоол энэ 20-р өөрчлөгдөөгүй*).

Хүүхдийн ажил эрхлэлт гэж хүүхдийн хөдөлмөрийг хэмжихтэй холбоотой хамгийн өргөн хүрээтэй ойлголт бөгөөд ҮТС-2008-д тодорхойлсноор ҮТС-ын үйл ажиллагааны ерөнхий хүрээнд хамаарч буй бусдын эсвэл өөрийн хэрэглээнд зориулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх аливаа үйл ажиллагааг тухайн хугацаанд нэг цагаас доошгүй эрхэлсэн 5-17 насны хүүхдийн үйл ажиллагаа юм. Өөрөөр хэлбэл, өөрийн хэрэглээний үйлчилгээ эрхэлж байгаа болон өрхийн хэрэгцээнд зориулан сайн дураар үйлчилгээ үзүүлж буй хүүхдийн үйл ажиллагааг ҮТС-ийн үйлдвэрлэлийн хүрээнээс гадуурх ажлын хэлбэр гэж үзэх ч үйлдвэрлэлийн ерөнхий хүрээн доторх үйл ажиллагаа эрхэлж буй хүүхэд гэж үзнэ (*заалт 11, 13 ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоолын шинэчилсэн төсөл*).

Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэх насны доод хязгаар гэж ОУХБ-ын Ажилд авах насны доод хязгаарын тухай 138 дугаар конвенцын 2 дугаар зүйлд зааснаар ажил, хөдөлмөр эрхлэх насны доод хязгаар нь заавал эзэмших боловсрол буюу суурь боловсрол эзэмших хүүхдийн нас байх бөгөөд энэ нь ямар ч тохиолдолд 15 наснаас доошгүй байна.

Хөнгөн ажил гэж ОУХБ-ын Ажилд авах насны доод хязгаарын тухай 138 дугаар конвенцын 7 дугаар зүйлд зааснаар доорх нөхцөл хангагдсан тохиолдолд ажил эрхэлж буй 13-17 насны хүүхдийн үйл ажиллагаа юм. Хангагдсан байх нөхцөлд:

- а. эрүүл мэнд, өсөлт хөгжилд хортой нөлөө үзүүлэхгүй байх;
- б. сургуульд суралцах, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, мэргэжилтэн бэлтгэх хөтөлбөрт хамрагдах болон олсон мэдлэгээ ашиглах явцад нь саад учруулахгүй байх шаардлагыг хангасан байх;
- в. хууль ёсны төлөөлөгч буюу эцэг, эх асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн зөвшөөрөлтэй байх ёстой.

Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэлт гэж дараах бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг эрхэлсэн 18 нас хүрээгүй хүүхдийн үйл ажиллагаа юм (*заалт 12, 15, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоолын шинэчилсэн төсөл*). Үүнд:

- а. ажил эрхэлж буй хүүхэд (тодорхойлолт 22) болон хөнгөн ажил хийж болохуйц наснаас доош нас (5-12 нас)-ны хүүхдийн эрхэлж буй үйл ажиллагаа;
- б. ҮТС-ын үйлдвэрлэлийн хүрээнд хөнгөн ажлыг тогтмол эрхэлж байгаа 13-17 насны хүүхдийн үйл ажиллагаа;
- в. тэвчишгүй хэлбэрийн хөдөлмөр эрхэлж буй хүүхдүүд (тодорхойлолт 26) болон өрхөд цалин хөлсгүйгээр ажиллаж буй аюултай үйлчилгээг багтаасан аюултай ажил (тодорхойлолт 27) эрхэлж байгаа буй хүүхдийн үйл ажиллагаа орно.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэр гэдэгт:

- а. боолчлолын бүх хэлбэрүүд болон хүүхдийг худалдах, дамжуулан худалдах, өрийн төлөөс, хамжлагын албат болгох, хүчээр буюу албадан хөдөлмөрлүүлэх, түүний дотор зэвсэгт мөргөлдөөнд хүүхдийг хүчээр буюу албадан элсүүлэх зэрэг боолчлолтой төстэй үйл ажиллагаа;
- б. хүүхдийг бэлгийн мөлжлөгт өртүүлж буй үйл ажиллагаа, садар самууны сурталчилгаа болон садар самууны үзүүлбэрт хүүхдийг ашиглах, элсүүлэн авах эсвэл тийм үйл ажиллагаанд оролцохыг санал болгох;
- в. хүүхдийг мансууруулах бодис үйлдвэрлэх, нууцаар наймаалах зэрэг олон улсын холбогдох гэрээнүүдэд заагдсан хууль бус үйл ажиллагаанд оролцохыг санал болгох;
- г. мөн чанар, эсвэл хөдөлмөрийн нөхцөлөөрөө хүүхдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, ёс суртахуунд хохирол учруулахуйц ажлыг хамааруулна (*заалт 17, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоол*).

Хүүхдийн аюултай ажил гэж хүүхдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, ёс суртахуун, хүмүүжилд сөргөөр нөлөөлөх аюултай шинж чанар бүхий (аюултай орчин, тоног төхөөрөмж, салбар, ажил мэргэжил) аливаа ажил, үйл ажиллагаа юм. Уртасгасан цагаар эсвэл шөнийн цагаар ажиллаж байгаа бол аюултай ажил эрхэлж байна гэж үзнэ (*заалт 20, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоол*).

АЖЛЫН ЦАГ

Жинхэнэ ажилласан цаг нь урт болон богино хугацааны туршид Үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг тухайн хугацаанд гүйцэтгэхэд зарцуулсан цаг юм (*заалт 11, ХСОУ-ын 18 бага хурлын I тогтоол*). Жинхэнэ ажилласан цагт дараах үйл ажиллагаанд зарцуулсан цагийг оруулна. Үүнд:

Шууд цаг гэж байршил (ажлын байрандаа, гудамжинд, гэртээ)-аас үл хамааран, ажил үүргээ гүйцэтгэхэд зарцуулсан цаг юм. Үүнд илүү цагаар ажилласан цаг эсвэл ажил үүргээ гүйцэтгэхэд зориулагдаагүй (үдийн завсарлага болон ажилтай холбоотой зорчин явах) цагийг оруулна.

Холбогдох цаг гэж үйл ажиллагааг хэвийн байлгах, хөнгөвчлөх буюу нэмэгдүүлэхэд зарцуулсан цагийг ойлгох бөгөөд дараах үйл ажиллагаанд зарцуулсан цагийг оруулна. Үүнд:

- а. Багаж хэрэгсэл, машин техник, ажлын байраа цэвэрлэх, засварлах, бэлтгэх зэрэг үйл ажиллагаа, ажлын хувцсаа өмсөх;
- б. Үндсэн материалыг зах зээл, нийлүүлэгчээс худалдан авах, бараа материалаа хэрэглэгчдэд хүргэхтэй холбоотой тээвэрлэх;

- в. Бизнесийн түнш, хэрэглэгч, үйлчлүүлэгчдээ хүлээн авах, ажлын цагаар уулзалт хийх;
- г. Цалин хөлстэй эсэхээс үл хамааран дуудлагаар ажиллах (эрүүл мэндийн болон бусад чухал үйлчилгээ гэх мэт) эсвэл гэрээсээ ажлын байрандаа дуудагдан ажиллах;
- д. Ажлын байр хооронд явах, ажил үүргийн дагуу томилолтоор явах, хэрэглэгч болон үйлчлүүлэгчтэй уулзахаар явах;
- е. Ажлын байрандаа болон ажлын байрнаас гадуур мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад байгууллагын болон бусад нэгжийн зардлаар хамрагдах.

Ашиглаагүй цаг гэж ажлын байрандаа байгаа боловч техникийн саатлаас тухайлбал, гэрэл тасрах, интернэтийн шугам тасрах, машин техник эвдрэх, осол гаргах зэрэг шалтгаанаар ажиллаж чадахгүй байх цагийг ойлгоно.

Амрах цаг гэж түр амс хийх, кофе цай уух, хүч сэлбэх зэрэг богино хугацааны амралтад зориулсан цагийг ойлгоно.

Байнгын ажлын цаг гэж богино хугацаанд буюу нэг долоо хоног, урт хугацаанд буюу сар, улирал, эсвэл жилийн түрш тухайн ажилд ажилласан жинхэнэ ажлын цагийн дундаж утгыг ойлгоно (*заалт 15, ХСОУ-ын 18 бага хурлын I тогтоол*).

Бүтэн цагаар ажиллагч гэж Монгол Улсын “Хөдөлмөрийн тухай хууль”-д заасны дагуу долоо хоногийн ажлын цаг нь 40 хүртэл, ердийн ажлын өдрийн үргэлжлэл 8 хүртэл цаг, ажлын дараалсан 2 өдрийн хоорондох тасралтгүй амралт нь 12 цаг ба түүнээс дээш хугацаатай ажилладаг ажиллагч болон ээлжээр ажилладаг ажиллагчийг ойлгоно.

Хагас цагаар ажиллагч гэж хөдөлмөрийн болон ажил гүйцэтгэх, хөлсөөр ажиллах гэрээ байгуулан ажиллаж, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулиар зохицуулагддаг боловч долоо хоногийн ажлын цаг, ердийн ажлын өдрийн үргэлжлэлээс бага хугацаагаар ажиллаж, цалин хөлс, орлого олдог, татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг ажил олгогч болон өөрөө хариуцан төлдөг ажиллагчийг ойлгоно (үүнд цагийн ажил хийж буй хөдөлмөрийн насны суралцагчийг хамруулахгүй).

БУСАД

Урт хугацаагаар ажилгүй байгаа хүн гэж 12 сар, түүнээс дээш хугацаагаар хөдөлмөр эрхлээгүй, тухайн хугацаанд ажил хайж байгаа болон ажил хийх боломжтой байгаа ажилгүй хүн юм (*заалт 50, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*).

Ажил хайгч гэж ажилгүй хүн эсвэл ажиллагч боловч ажлын нөхцөлөө сайжруулах, нэмэлт орлого олох зорилгоор Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн хүн юм.

Бүртгэлтэй ажилгүй хүн гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлээгүй, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн ажилгүй хүн юм.

Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучууд гэж тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй, албан боловсрол эзэмших сургуульд суралцаагүй, бүх шатны сургалтад хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны ажилгүй болон ажиллах хүчнээс гадуурх залуучуудыг ойлгоно.

Ажилтай ядуучууд гэж ядуурлын шугамаас доогуур орлоготой буюу ядуу өрхөд амьдарч байгаа хөдөлмөр эрхэлж буй хүн юм.

АЖЛЫН ХЭЛБЭРТ ТОХИРОХ ЖИШИГ ХУГАЦАА

Тухайн хэлбэрийн ажилд хэр хэмжээгээр оролцож байгаад үндэслэн тухайн хийж байгаа ажлын хэлбэрт нь тохирох стандарт хугацааг тогтооно (*заалт 19, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*). Стандарт хугацаанд:

- (a) Өөрийн эцсийн хэрэглээний үйлчилгээний ажил, хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэр дээр цалин хөлсгүй дадлагажиж ажил болон хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хувьд лавлагаа хугацааг сүүлийн нэг долоо хоногоор;
- (b) Өөрийн эцсийн хэрэглээний үйлдвэрлэлийн ажил, өөрийн эцсийн хэрэглээний бараа, үйлчилгээ үйлдвэрлэх ажлын хэлбэр дээр цалин хөлсгүй дадлагажиж ажил болон сайн дурын ажлын хэлбэрийн хувьд лавлагаа хугацааг сүүлийн нэг сараар тогтооно.

Тухайн хэлбэрийн ажлын тохирох стандарт хугацаанд тухайн хүн наад зах нь нэг цаг оролцсон бол тухайн ажлыг гүйцэтгэсэн гэж тооцно. Энэ нэг цагийн шалгуурыг ашиглах нь түр зуурын, амь зуулгын, тохиолдлын үйл ажиллагаа, түүнчлэн үйлдвэрлэлд оруулсан хөдөлмөрийн нийлүүлэлт зэргийг бүхэлд нь тооцох зэргээр бүхий л үйл ажиллагааны хамрах хүрээг баталгаажуулна (*заалт 22, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол*).

ТООЦОХ АРГА ЗҮЙ

Ажиллах хүчний статистикийн дараах үзүүлэлтийг тооцож гаргана. Үүнд:

Ажиллах хүч: Тухайн хугацаанд хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчээ нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүний тооны нийлбэрээр тооцно.

$$\text{Ажиллах хүч} = \text{Ажиллагчид} + \text{Ажилгүй хүн} \quad (1)$$

Өргөтгөсөн ажиллах хүч: Ажиллах хүч болон боломжит ажиллах хүчний тооны нийлбэрээр тооцно.

$$\text{Өргөтгөсөн ажиллах хүч} = \text{Ажиллах хүч} + \text{Боломжит ажиллах хүч} \quad (2)$$

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин: Ажиллах хүчний тоог хөдөлмөрийн насны хүн амын тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Ажиллах хүчний оролцооны түвшин} = \frac{\text{Ажиллах хүч}}{\text{Хөдөлмөрийн насны хүн ам}} * 100\% \quad (3)$$

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин: Ажиллагчдын тоог хөдөлмөрийн насны хүн амын тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин} = \frac{\text{Ажиллагчдын тоо}}{\text{Хөдөлмөрийн насны хүн ам}} * 100\% \quad (4)$$

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин:

Ажилгүйдлийн түвшин: Ажилгүй хүний тоог ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДАТ-1).

$$\text{ХДАТ}_1 = \frac{\text{Ажилгүй хүний тоо}}{\text{Ажиллах хүч}} * 100\% \quad (5)$$

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин: Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид болон ажилгүй хүний тооны нийлбэрийг ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДАТ-2).

$$\text{ХДАТ}_2 = \frac{\text{Ажилгүй хүний тоо} + \text{ЦХХББХЭ}}{\text{Ажиллах хүч}} * 100\% \quad (6)$$

Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин: Боломжит ажиллах хүч болон ажилгүй хүний тооны нийлбэрийг өргөтгөсөн ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДА-3).

$$\text{ХДАТ}_3 = \frac{\text{Ажилгүй хүний тоо} + \text{боломжит ажиллах хүч}}{\text{Өргөтгөсөн ажиллах хүч}} * 100\% \quad (7)$$

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин: Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт буюу ажилгүй хүн, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч болон боломжит ажиллах хүчний тооны нийлбэрийг өргөтгөсөн ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДА-4).

$$\text{ХДАТ}_4 = \frac{\text{Ажилгүй хүн} + \text{ЦХХББХЭ} + \text{БАХах хүч}}{\text{Өргөтгөсөн ажиллах хүч}} * 100\% \quad (8)$$

Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин: 15-24 насны ажилгүй хүний тоог 15-24 насны ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин} = \frac{\text{15 – 24 насны ажилгүй хүний тоо}}{\text{15 – 24 насны ажиллах хүчний тоо}} * 100\% \quad (9)$$

Урт хугацааны ажилгүйдлийн түвшин: Урт хугацаагаар ажилгүй байгаа хүний тоог ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Урт хугацааны ажилгүйдлийн түвшин} = \frac{\text{Урт хугацаагаар ажилгүй байгаа хүний тоо}}{\text{Ажиллах хүч}} * 100\% \quad (10)$$

Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучууд: Тухайн хугацаанд боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны ажилгүй хүн болон ажиллах хүчнээс гадуурх залуучуудын тооны нийлбэрээр тооцно.

$$\text{Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучууд} = (\text{Ажилгүй залуучууд} + \text{Ажиллах хүчнээс гадуурх залуучууд}) - (\text{Боловсрол, сургалтад хамрагдаж байгаа ажилгүй залуучууд} + \text{Боловсрол, сургалтад хамрагдаж байгаа ажиллах хүчнээс гадуурх залуучууд}) \quad (11)$$

Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтүүд:

Удирдах албан тушаалд ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь /5.5.2/: Үндэсний ажил, мэргэжлийн ангилал ба тодорхойлолт -08 (YAMAT08)-ын дэд бүлэг 11 “Хууль тогтоогч, удирдах албан тушаалтан, гүйцэтгэх захирал”, дэд бүлэг 12 “Захиргааны, арилжааны менежер” болон дэд бүлэг 13 “Үйлдвэрлэл, төрөлжсөн үйлчилгээний менежер” гэсэн ангиллын дагуу нийт дээд болон дунд шатны удирдах түвшний хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчдад уг түвшний хөдөлмөр эрхэлж буй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувиар илэрхийлнэ.

$$\begin{aligned} &\text{Удирдах албан тушаалд} \\ &\text{ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь} = \\ &= \frac{\text{YAMAT08} - 11,12,13 \text{ дэд бүлэгт хөдөлмөр эрхэлж буй нийт эмэгтэй ажиллагчдын тоо}}{\text{YAMAT08} - 11,12,13 \text{ дэд бүлэгт хөдөлмөр эрхэлж буй нийт ажиллагчдын тоо}} * 100\% \quad (12) \end{aligned}$$

Хөдөө аж ахуйн салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эрхлэгчдийн эзлэх хувь /8.3.1/: Нийт хөдөө аж ахуйн бус салбарт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувиар илэрхийлнэ.

$$\begin{aligned} &\text{Хөдөө аж ахуйн бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь} = \\ &= \frac{\text{ХАА} - \text{н бус салбарт ажиллаж буй АБХЭ}}{\text{Нийт ХАА} - \text{н бус салбарт ажиллагчид}} * 100\% \quad (13) \end{aligned}$$

Цалин хөлстэй эмэгтэй, эрэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалин хөлс /8.5.1/: Хүйсээрх цалин хөлсний ялгаатай байдлаар илэрхийлэгдэх бөгөөд нийт ажиллагчдаас зөвхөн цалин хөлстэй эрэгтэй болон эмэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалин хөлсний зөрүүг эрэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалинд харьцуулж тооцно.

Хүйсээрх цалин хөлсний ялгаа

$$= \frac{\text{Цагийн дундаж цалин хөлс}_{\text{эрэгтэй}} - \text{Цагийн дундаж цалин хөлс}_{\text{эмэгтэй}}}{\text{Цагийн дундаж цалин хөлс}_{\text{эрэгтэй}}} * 100\% \quad (14)$$

Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын эзлэх хувь /8.6.1/: 15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын тоог нийт 15-24 насны залуучуудын тоонд харьцуулж тооцно.

$$\begin{aligned} &\text{Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад} \\ &\text{хамрагдаагүй байгаа залуучуудын эзлэх хувь} = \\ &= \frac{\text{15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын тоо}}{\text{нийт 15-24 насны залуучууд тоо}} * 100\% \quad (15) \end{aligned}$$

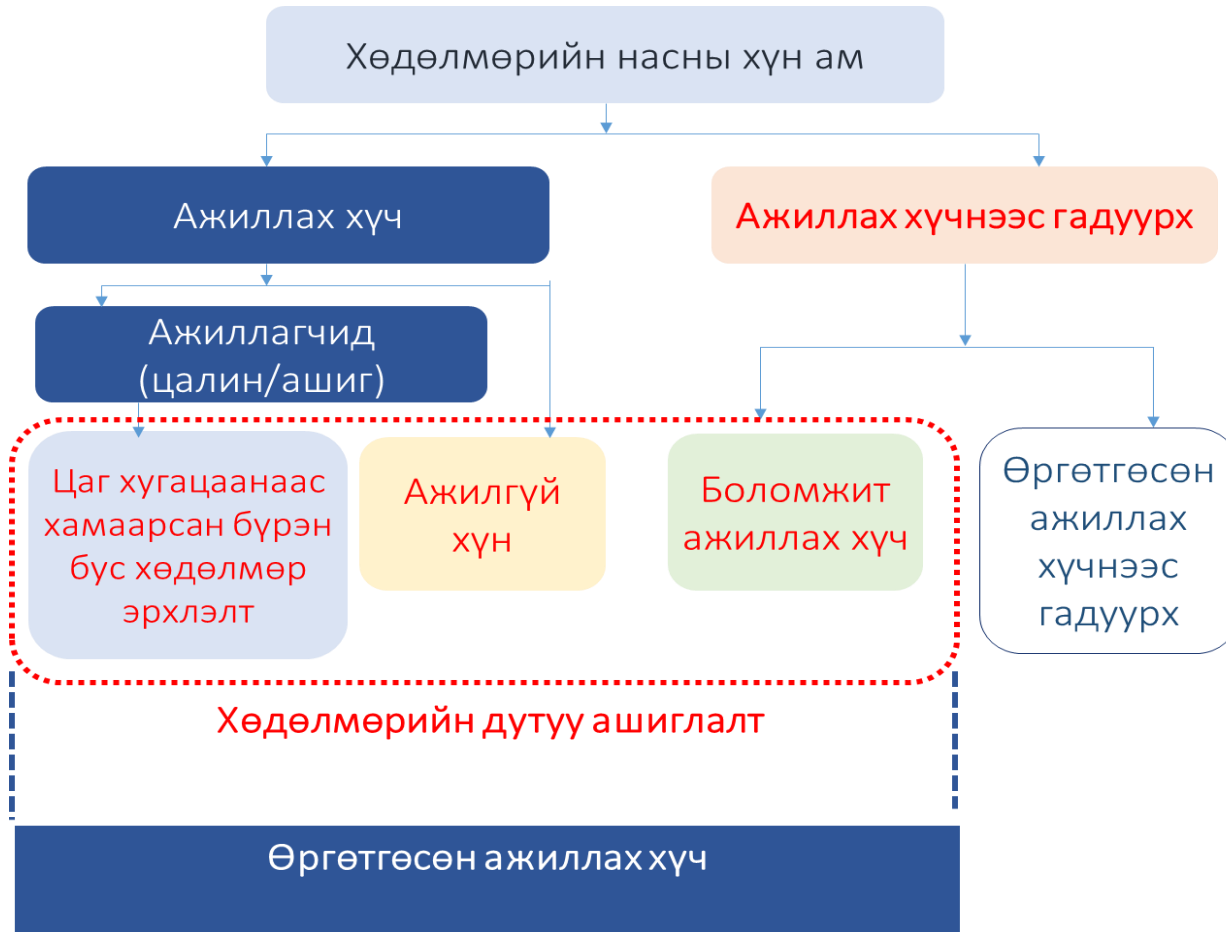
Хөдөлмөр эрхэлж буй 5-17 насны хүүхдийн эзлэх хувь /8.7.1/: 5-17 насны хөдөлмөр эрхэлж буй хүүхдийн тоог нийт 5-17 насны хүүхдийн тоонд харьцуулж тооцно.

$$\begin{aligned} &\text{Хөдөлмөр эрхэлж буй 5 – 17 насны хүүхдийн эзлэх хувь=} \\ &= \frac{\text{Хөдөлмөр эрхэлж буй 5 – 17 насны хүүхдийн тоо}}{\text{нийт 5 – 17 насны хүүхдийн тоо}} * 100\% \quad (16) \end{aligned}$$

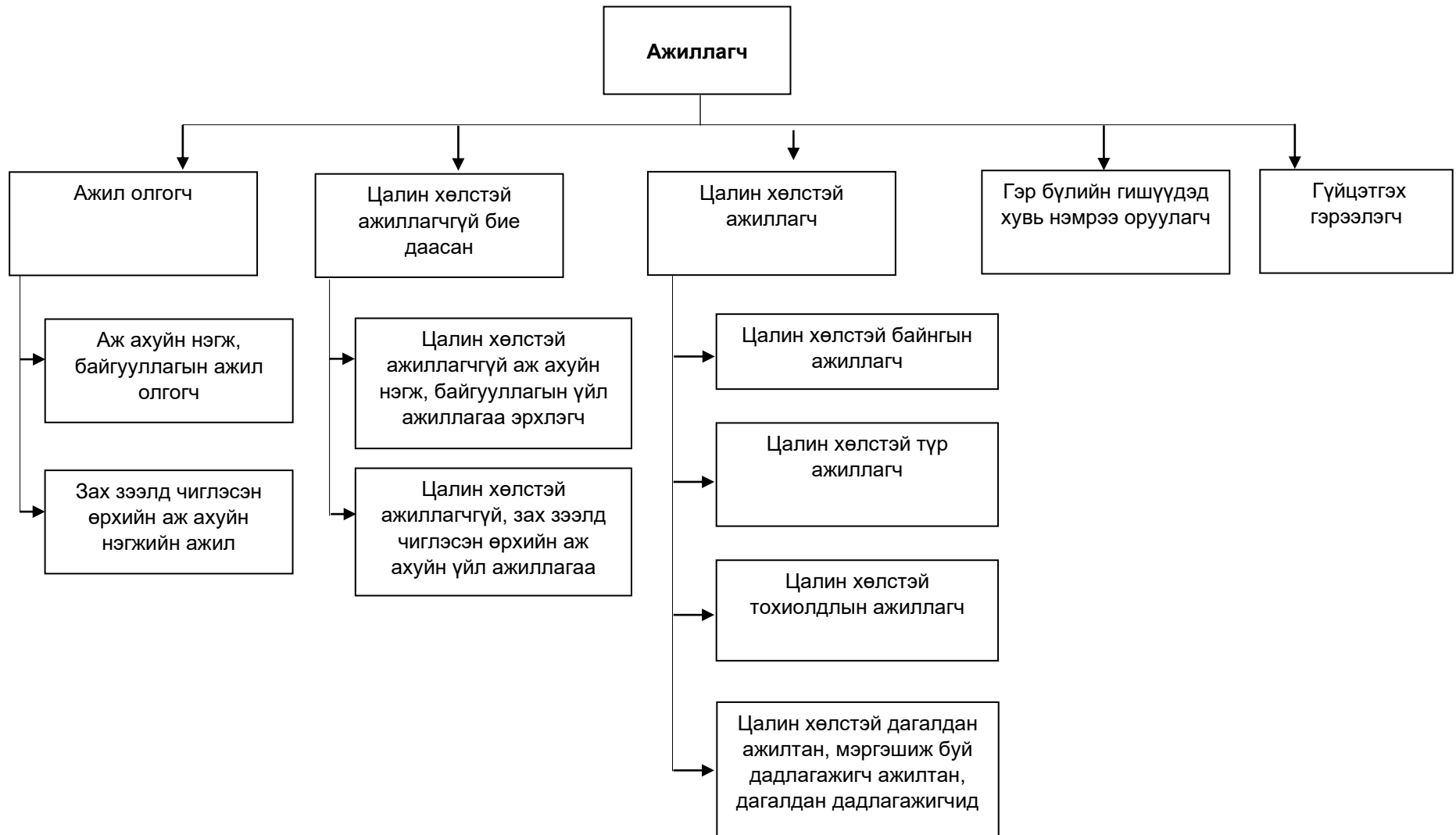
ХҮСНЭГТ Б.1. ҮНДЭСНИЙ ТООЦООНЫ СИСТЕМ БОЛОН АЖЛЫН ХЭЛБЭР

Үйлдвэрлэлийн зориулалт	Өөрийн эцсийн хэрэглээнд		Бусдын хэрэглээнд					
Ажлын хэлбэрүүд	Өөрийн хэрэгцээний үйлдвэрлэлийн ажил		Хөдөлмөр эрхлэлт (цалин хөлс, орлого олох зорилготой хийгдсэн)	Цалин хөлсгүй дадлагажих ажил	Бусад ажлын үйл ажиллагаа	Сайн дурын ажил		
	Үйлчилгээ	Бүтээгдэхүүн				Зах зээлийн болон зах зээлийн бус нэгжүүд	Өрхийн үйлдвэрлэл	
							Бүтээгдэхүүн	Үйлчилгээ
2008 оны ҮТС-тэй холбогдох нь			ҮТС-ийн үйлдвэрлэлийн хүрээн дэх үйл ажиллагаанууд					
			ҮТС-ийн үйлдвэрлэлийн ерөнхий хүрээн дэх үйл ажиллагаанууд					

СХЕМ Б.2. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БОЛОН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ СТАТИСТИК ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХҮРЭЭ

СХЕМ Б.3. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУС

ХАВСРАЛТ В. ХӨДӨЛМӨРИЙН СТАТИСТИКИЙН СТАНДАРТ АЛДАА БА ИТГЭМЖЛЭЛТ ИНТЕРВАЛУУД

Хүснэгт В.1. Ажиллах хүч

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
				Доод	Дээд	
НИЙТ	1 273 896	19 942	709.5	1 272 477	1 275 315	0.1
Байршлаар:						
Хот	882 688	6 797	617.8	881 452	883 924	0.1
Хөдөө	391 208	13 145	336.9	390 534	391 882	0.1
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	682 042	10 684	464.7	681 113	682 971	0.1
Эмэгтэй	591 854	9 258	525.1	590 804	592 904	0.1
Бүсээр:						
Баруун	167 160	3 465	245.9	166 668	167 652	0.1
Хангай	260 744	4 065	292.1	260 160	261 328	0.1
Төв	217 970	6 254	275.8	217 418	218 522	0.1
Зүүн	98 555	2 965	190.8	98 173	98 937	0.2
Улаанбаатар	529 467	3 193	489.0	528 489	530 445	0.1
Аймгаар:						
Архангай	49 904	719	107.8	49 688	50 120	0.2
Баян-Өлгий	34 007	489	138.3	33 730	34 284	0.4
Баянхонгор	35 998	636	120.5	35 757	36 239	0.3
Булган	29 947	643	89.5	29 768	30 126	0.3
Говь-Алтай	27 151	669	83.7	26 984	27 318	0.3
Дорноговь	32 989	1 048	101.2	32 787	33 191	0.3
Дорнод	33 527	937	122.0	33 283	33 771	0.4
Дундговь	23 187	1 054	76.5	23 034	23 340	0.3
Завхан	30 774	634	96.5	30 581	30 967	0.3
Өвөрхангай	51 733	655	127.3	51 478	51 988	0.2
Өмнөговь	32 474	962	97.1	32 280	32 668	0.3
Сүхбаатар	30 607	1 068	90.6	30 426	30 788	0.3
Сэлэнгэ	37 699	831	128.7	37 442	37 956	0.3
Төв	40 757	953	114.4	40 528	40 986	0.3
Увс	34 872	830	105.2	34 662	35 082	0.3
Ховд	40 356	843	96.2	40 164	40 548	0.2
Хөвсгөл	57 378	617	132.4	57 113	57 643	0.2
Хэнтий	34 421	960	112.0	34 197	34 645	0.3
Дархан-Уул	42 809	917	131.9	42 545	43 073	0.3
Орхон	35 784	795	124.7	35 535	36 033	0.3
Говьсүмбэр	8 055	489	45.2	7 965	8 145	0.6

Хүснэгт В.2. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
				Доод	Дээд	
НИЙТ	832 183	10 204	709.5	830 764	833 602	0.1
Байршлаар:						
Хот	672 292	5 144	617.8	671 056	673 528	0.1
Хөдөө	159 891	5 060	336.9	159 217	160 565	0.2
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	316 035	4 000	464.7	315 106	316 964	0.1
Эмэгтэй	516 148	6 204	525.1	515 098	517 198	0.1
Бүсээр:						
Баруун	94 764	1 803	245.9	94 272	95 256	0.3
Хангай	126 780	1 779	292.1	126 196	127 364	0.2
Төв	116 804	2 642	275.8	116 252	117 356	0.2
Зүүн	57 717	1 335	190.8	57 335	58 099	0.3
Улаанбаатар	436 118	2 645	489.0	435 140	437 096	0.1
Аймгаар:						
Архангай	15 151	203	107.8	14 935	15 367	0.7
Баян-Өлгий	43 726	783	138.3	43 449	44 003	0.3
Баянхонгор	24 361	298	120.5	24 120	24 602	0.5
Булган	10 947	202	89.5	10 768	11 126	0.8
Говь-Алтай	9 453	223	83.7	9 286	9 620	0.9
Дорноговь	14 861	318	101.2	14 659	15 063	0.7
Дорнод	26 771	529	122.0	26 527	27 015	0.5
Дундговь	7 814	280	76.5	7 661	7 967	1.0
Завхан	13 353	208	96.5	13 160	13 546	0.7
Өвөрхангай	23 593	231	127.3	23 338	23 848	0.5
Өмнөговь	13 287	308	97.1	13 093	13 481	0.7
Сүхбаатар	11 229	385	90.6	11 048	11 410	0.8
Сэлэнгэ	29 516	619	128.7	29 259	29 773	0.4
Төв	19 300	332	114.4	19 071	19 529	0.6
Увс	16 225	295	105.2	16 015	16 435	0.6
Ховд	12 007	294	96.2	11 815	12 199	0.8
Хөвсгөл	25 236	267	132.4	24 971	25 501	0.5
Хэнтий	19 717	421	112.0	19 493	19 941	0.6
Дархан-Уул	29 288	616	131.9	29 024	29 552	0.5
Орхон	27 492	578	124.7	27 243	27 741	0.5
Говьсүмбэр	2 738	169	45.2	2 648	2 828	1.7

Хүснэгт В.3. Ажиллагчид

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
				Доод	Дээд	
НИЙТ	1 146 160	18 394	722.8	1 144 714	1 147 606	0.1
Байршлаар:						
Хот	774 968	5 931	623.5	773 721	776 215	0.1
Хөдөө	371 192	12 463	348.1	370 496	371 888	0.1
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	606 814	9 821	487.7	605 839	607 789	0.1
Эмэгтэй	539 346	8 573	526.1	538 294	540 398	0.1
Бүсээр:						
Баруун	147 618	3 149	253.8	147 110	148 126	0.2
Хангай	239 417	3 806	302.5	238 812	240 022	0.1
Төв	201 345	5 880	283.3	200 778	201 912	0.1
Зүүн	86 782	2 718	196.4	86 389	87 175	0.2
Улаанбаатар	470 998	2 841	491.2	470 016	471 980	0.1
Аймгаар:						
Архангай	47 532	695	113.2	47 306	47 758	0.2
Баян-Өлгий	25 779	361	131.3	25 516	26 042	0.5
Баянхонгор	33 383	610	122.1	33 139	33 627	0.4
Булган	28 234	617	93.5	28 047	28 421	0.3
Говь-Алтай	24 249	608	90.5	24 068	24 430	0.4
Дорноговь	31 717	1 023	103.4	31 510	31 924	0.3
Дорнод	26 532	847	121.9	26 288	26 776	0.5
Дундговь	22 040	1 025	79.8	21 880	22 200	0.4
Завхан	29 239	605	99.3	29 040	29 438	0.3
Өвөрхангай	48 448	624	131.5	48 185	48 711	0.3
Өмнөговь	30 517	926	100.8	30 315	30 719	0.3
Сүхбаатар	28 284	991	95.7	28 093	28 475	0.3
Сэлэнгэ	35 936	781	129.3	35 677	36 195	0.4
Төв	39 089	929	116.8	38 855	39 323	0.3
Увс	32 568	796	108.7	32 351	32 785	0.3
Ховд	35 783	779	106.4	35 570	35 996	0.3
Хөвсгөл	50 237	554	140.3	49 956	50 518	0.3
Хэнтий	31 966	880	114.4	31 737	32 195	0.4
Дархан-Уул	34 795	756	134.2	34 527	35 063	0.4
Орхон	31 583	706	125.8	31 331	31 835	0.4
Говьсүмбэр	7 251	440	48.8	7 153	7 349	0.7

Хүснэгт В.4. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
				Доод	Дээд	
НИЙТ	201 634	2 597	427.0	200 780	202 488	0.2
Байршлаар:						
Хот	160 855	1 318	379.8	160 095	161 615	0.2
Хөдөө	40 777	1 279	194.3	40 388	41 166	0.5
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	109 686	1 359	312.5	109 061	110 311	0.3
Эмэгтэй	91 946	1 238	290.4	91 365	92 527	0.3
Бүсээр:						
Баруун	35 634	633	175.5	35 283	35 985	0.5
Хангай	34 089	443	176.3	33 736	34 442	0.5
Төв	26 098	612	155.1	25 788	26 408	0.6
Зүүн	16 773	376	122.4	16 528	17 018	0.7
Улаанбаатар	89 040	533	284.3	88 471	89 609	0.3
Аймгаар:						
Архангай	5 168	58	69.0	5 030	5 306	1.3
Баян-Өлгий	19 704	355	121.3	19 461	19 947	0.6
Баянхонгор	4 213	39	62.6	4 088	4 338	1.5
Булган	3 404	58	55.9	3 292	3 516	1.6
Говь-Алтай	3 440	73	55.8	3 328	3 552	1.6
Дорноговь	2 066	44	44.5	1 977	2 155	2.2
Дорнод	9 046	113	87.7	8 871	9 221	1.0
Дундговь	1 722	58	40.3	1 641	1 803	2.3
Завхан	3 401	59	56.0	3 289	3 513	1.6
Өвөрхангай	5 770	54	73.0	5 624	5 916	1.3
Өмнөговь	2 535	51	48.9	2 437	2 633	1.9
Сүхбаатар	4 045	152	60.4	3 924	4 166	1.5
Сэлэнгэ	4 507	111	64.8	4 377	4 637	1.4
Төв	2 839	52	52.0	2 735	2 943	1.8
Увс	3 097	47	53.9	2 989	3 205	1.7
Ховд	5 992	99	72.8	5 846	6 138	1.2
Хөвсгөл	7 430	65	82.2	7 266	7 594	1.1
Хэнтий	3 682	111	58.6	3 565	3 799	1.6
Дархан-Уул	11 296	224	97.6	11 101	11 491	0.9
Орхон	8 104	169	84.1	7 936	8 272	1.0
Говьсүмбэр	1 133	72	31.9	1 069	1 197	2.8

Хүснэгт В.5. Ажилгүй хүн

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
				Доод	Дээд	
НИЙТ	127 736	1 548	346.4	127 043	128 429	0.3
Байршлаар:						0.0
Хот	107 720	866	316.6	107 087	108 353	0.3
Хөдөө	20 016	682	138.9	19 738	20 294	0.7
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	75 228	863	263.7	74 701	75 755	0.4
Эмэгтэй	52 508	685	223.6	52 061	52 955	0.4
Бүсээр:						
Баруун	19 542	316	134.5	19 273	19 811	0.7
Хангай	21 327	259	142.0	21 043	21 611	0.7
Төв	16 625	374	125.7	16 374	16 876	0.8
Зүүн	11 773	247	104.3	11 564	11 982	0.9
Улаанбаатар	58 469	352	234.4	58 000	58 938	0.4
Аймгаар:						
Архангай	2 372	24	47.8	2 276	2 468	2.0
Баян-Өлгий	8 228	128	85.8	8 056	8 400	1.0
Баянхонгор	2 615	26	50.0	2 515	2 715	1.9
Булган	1 713	26	40.5	1 632	1 794	2.4
Говь-Алтай	2 902	61	51.7	2 799	3 005	1.8
Дорноговь	1 272	25	35.2	1 202	1 342	2.8
Дорнод	6 995	90	78.6	6 838	7 152	1.1
Дундговь	1 147	29	33.2	1 081	1 213	2.9
Завхан	1 535	29	38.5	1 458	1 612	2.5
Өвөрхангай	3 285	31	56.1	3 173	3 397	1.7
Өмнөговь	1 957	36	43.3	1 870	2 044	2.2
Сүхбаатар	2 323	77	46.8	2 229	2 417	2.0
Сэлэнгэ	1 763	50	41.4	1 680	1 846	2.4
Төв	1 668	24	40.3	1 587	1 749	2.4
Увс	2 304	34	46.9	2 210	2 398	2.0
Ховд	4 573	64	64.6	4 444	4 702	1.4
Хөвсгөл	7 141	63	80.8	6 979	7 303	1.1
Хэнтий	2 455	80	48.4	2 358	2 552	2.0
Дархан-Уул	8 014	161	84.4	7 845	8 183	1.1
Орхон	4 201	89	62.6	4 076	4 326	1.5
Говьсүмбэр	804	49	27.3	749	859	3.4

Хүснэгт В.6. Боломжит ажиллах хүч

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
				Доод	Дээд	
НИЙТ	58 800	815	239.1	58 322	59 278	0.4
Байршлаар:						
Хот	43 905	380	163.9	43 577	44 233	0.6
Хөдөө	14 895	435	174.1	14 547	15 243	0.6
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	27 613	385	206.6	27 200	28 026	0.5
Эмэгтэй	31 187	430	120.4	30 946	31 428	0.8
Бүсээр:						
Баруун	13 091	257	111.5	12 868	13 314	0.9
Хангай	9 597	141	96.7	9 404	9 790	1.0
Төв	7 802	194	87.3	7 627	7 977	1.1
Зүүн	3 396	75	57.6	3 281	3 511	1.7
Улаанбаатар	24 914	148	155.8	24 602	25 226	0.6
Аймгаар:						
Архангай	844	10	28.9	786	902	3.4
Баян-Өлгий	9 939	196	93.1	9 753	10 125	0.9
Баянхонгор	1 598	13	39.4	1 519	1 677	2.5
Булган	1 319	23	35.7	1 248	1 390	2.7
Говь-Алтай	444	10	21.0	402	486	4.7
Дорноговь	433	13	20.7	392	474	4.8
Дорнод	1 720	21	40.9	1 638	1 802	2.4
Дундговь	498	27	22.1	454	542	4.4
Завхан	1 205	18	34.2	1 137	1 273	2.8
Өвөрхангай	1 699	14	40.8	1 617	1 781	2.4
Өмнөговь	578	15	23.9	530	626	4.1
Сүхбаатар	841	34	28.7	784	898	3.4
Сэлэнгэ	2 571	56	49.7	2 472	2 670	1.9
Төв	796	18	28.0	740	852	3.5
Увс	741	11	27.0	687	795	3.6
Ховд	762	22	27.4	707	817	3.6
Хөвсгөл	289	2	17.0	255	323	5.9
Хэнтий	835	20	28.7	778	892	3.4
Дархан-Уул	2 770	54	51.6	2 667	2 873	1.9
Орхон	3 848	79	60.1	3 728	3 968	1.6
Говьсүмбэр	156	11	12.4	131	181	7.9

Хүснэгт В.7. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
				Доод	Дээд	
НИЙТ	15 098	234	122.4	14 853	15 343	0.8
Байршлаар:						
Хот	9 232	72	95.8	9 040	9 424	1.0
Хөдөө	5 866	162	76.2	5 714	6 018	1.3
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	6 845	111	82.4	6 680	7 010	1.2
Эмэгтэй	8 253	123	90.5	8 072	8 434	1.1
Бүсээр:						
Баруун	3 001	60	54.5	2 892	3 110	1.8
Хангай	3 165	43	56.0	3 053	3 277	1.8
Төв	1 671	44	40.8	1 589	1 753	2.4
Зүүн	1 604	54	39.8	1 524	1 684	2.5
Улаанбаатар	5 657	33	75.0	5 507	5 807	1.3
Аймгаар:						
Архангай	1 952	24	43.5	1 865	2 039	2.2
Баян-Өлгий	1 537	31	38.8	1 459	1 615	2.5
Баянхонгор	-	-	-	-	-	-
Булган	372	9	19.2	334	410	5.2
Говь-Алтай	94	2	9.6	75	113	10.3
Дорноговь	361	6	18.9	323	399	5.2
Дорнод	331	2	18.1	295	367	5.5
Дундговь	77	2	8.8	59	95	11.3
Завхан	661	12	25.5	610	712	3.9
Өвөрхангай	786	9	27.9	730	842	3.5
Өмнөговь	-	-	-	-	-	-
Сүхбаатар	881	41	29.4	822	940	3.3
Сэлэнгэ	173	5	13.1	147	199	7.6
Төв	375	10	19.3	336	414	5.1
Увс	52	2	7.2	38	66	13.9
Ховд	657	13	25.5	606	708	3.9
Хөвсгөл	-	-	-	-	-	-
Хэнтий	392	11	19.7	353	431	5.0
Дархан-Уул	512	9	22.5	467	557	4.4
Орхон	55	1	7.4	40	70	13.5
Говьсүмбэр	173	12	13.1	147	199	7.5

Хүснэгт В.8. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
НИЙТ	60.5	0.6	59.3	61.7	0.1
Байршлаар:					
Хот	56.8	0.6	55.7	57.9	0.1
Хөдөө	71.0	0.7	69.6	72.4	0.1
Хүйсээр:					
Эрэгтэй	68.3	0.7	66.9	69.7	0.1
Эмэгтэй	53.4	0.5	52.3	54.5	0.1
Бүсээр:					
Баруун	63.8	0.6	62.5	65.1	0.1
Хангай	67.3	0.7	65.9	68.6	0.1
Төв	65.1	0.7	63.8	66.4	0.1
Зүүн	63.1	0.6	61.8	64.3	0.2
Улаанбаатар	54.8	0.5	53.7	55.9	0.1
Аймгаар:					
Архангай	76.7	0.8	75.2	78.2	0.2
Баян-Өлгий	43.7	0.4	42.9	44.6	0.4
Баянхонгор	59.6	0.6	58.4	60.8	0.3
Булган	73.2	0.7	71.8	74.7	0.3
Говь-Алтай	74.2	0.7	72.7	75.7	0.3
Дорноговь	68.9	0.7	67.6	70.3	0.3
Дорнод	55.6	0.6	54.5	56.7	0.4
Дундговь	74.8	0.7	73.3	76.3	0.3
Завхан	69.7	0.7	68.3	71.1	0.3
Өвөрхангай	68.7	0.7	67.3	70.1	0.2
Өмнөговь	71.0	0.7	69.5	72.4	0.3
Сүхбаатар	73.2	0.7	71.7	74.6	0.3
Сэлэнгэ	56.1	0.6	55.0	57.2	0.3
Төв	67.9	0.7	66.5	69.2	0.3
Увс	68.2	0.7	66.9	69.6	0.3
Ховд	77.1	0.8	75.5	78.6	0.2
Хөвсгөл	69.5	0.7	68.1	70.8	0.2
Хэнтий	63.6	0.6	62.3	64.9	0.3
Дархан-Уул	59.4	0.6	58.2	60.6	0.3
Орхон	56.6	0.6	55.4	57.7	0.3
Говьсүмбэр	74.6	0.7	73.1	76.1	0.6

Хүснэгт В.9. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
НИЙТ	54.4	0.5	53.3	55.5	0.1
Байршлаар:					
Хот	49.8	0.5	48.8	50.8	0.1
Хөдөө	67.4	0.7	66.1	68.7	0.1
Хүйсээр:					
Эрэгтэй	60.8	0.6	59.6	62.0	0.1
Эмэгтэй	48.7	0.5	47.7	49.7	0.1
Бүсээр:					
Баруун	56.4	0.6	55.2	57.5	0.2
Хангай	61.8	0.6	60.5	63.0	0.1
Төв	60.1	0.6	58.9	61.3	0.1
Зүүн	55.5	0.6	54.4	56.6	0.2
Улаанбаатар	48.8	0.5	47.8	49.8	0.1
Аймгаар:					
Архангай	73.1	0.7	71.6	74.5	0.2
Баян-Өлгий	33.2	0.3	32.5	33.8	0.5
Баянхонгор	55.3	0.6	54.2	56.4	0.4
Булган	69.0	0.7	67.7	70.4	0.3
Говь-Алтай	66.2	0.7	64.9	67.6	0.4
Дорноговь	66.3	0.7	65.0	67.6	0.3
Дорнод	44.0	0.4	43.1	44.9	0.5
Дундговь	71.1	0.7	69.7	72.5	0.4
Завхан	66.3	0.7	64.9	67.6	0.3
Өвөрхангай	64.3	0.6	63.0	65.6	0.3
Өмнөговь	66.7	0.7	65.4	68.0	0.3
Сүхбаатар	67.6	0.7	66.3	69.0	0.3
Сэлэнгэ	53.5	0.5	52.4	54.5	0.4
Төв	65.1	0.7	63.8	66.4	0.3
Увс	63.7	0.6	62.5	65.0	0.3
Ховд	68.3	0.7	67.0	69.7	0.3
Хөвсгөл	60.8	0.6	59.6	62.0	0.3
Хэнтий	59.0	0.6	57.9	60.2	0.4
Дархан-Уул	48.3	0.5	47.3	49.2	0.4
Орхон	49.9	0.5	48.9	50.9	0.4
Говьсүмбэр	67.2	0.7	65.8	68.5	0.7

Хүснэгт В.10. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нэгдсэн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
НИЙТ	15.1	0.2	14.8	15.4	0.2
Байршлаар:					
Хот	17.4	0.2	17.1	17.7	0.2
Хөдөө	10.0	0.1	9.8	10.2	0.5
Хүйсээр:					
Эрэгтэй	15.5	0.2	15.2	15.8	0.3
Эмэгтэй	14.8	0.1	14.5	15.1	0.3
Бүсээр:					
Баруун	19.8	0.2	19.4	20.2	0.5
Хангай	12.6	0.1	12.4	12.9	0.5
Төв	11.6	0.1	11.3	11.8	0.6
Зүүн	16.5	0.2	16.1	16.8	0.7
Улаанбаатар	16.1	0.2	15.7	16.4	0.3
Аймгаар:					
Архангай	10.2	0.1	10.0	10.4	1.3
Баян-Өлгий	44.8	0.4	43.9	45.7	0.5
Баянхонгор	11.2	0.1	11.0	11.4	1.5
Булган	10.9	0.1	10.7	11.1	1.6
Говь-Алтай	12.5	0.1	12.2	12.7	1.6
Дорноговь	6.2	0.1	6.1	6.3	2.1
Дорнод	25.7	0.3	25.2	26.2	0.9
Дундговь	7.3	0.1	7.1	7.4	2.3
Завхан	10.6	0.1	10.4	10.8	1.6
Өвөрхангай	10.8	0.1	10.6	11.0	1.2
Өмнөговь	7.7	0.1	7.5	7.8	1.9
Сүхбаатар	12.9	0.1	12.6	13.1	1.5
Сэлэнгэ	11.2	0.1	11.0	11.4	1.4
Төв	6.8	0.1	6.7	7.0	1.8
Увс	8.7	0.1	8.5	8.9	1.7
Ховд	14.6	0.1	14.3	14.9	1.2
Хөвсгөл	12.9	0.1	12.6	13.1	1.1
Хэнтий	10.4	0.1	10.2	10.7	1.6
Дархан-Уул	24.8	0.2	24.3	25.3	0.8
Орхон	20.4	0.2	20.0	20.9	1.0
Говьсүмбэр	13.8	0.1	13.5	14.1	2.8

Хүснэгт В.11. Ажилгүйдлийн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
НИЙТ	10.0	0.1	9.8	10.2	0.3
Байршлаар:					
Хот	12.2	0.1	12.0	12.4	0.3
Хөдөө	5.1	0.1	5.0	5.2	0.7
Хүйсээр:					
Эрэгтэй	11.0	0.1	10.8	11.2	0.3
Эмэгтэй	8.9	0.1	8.7	9.1	0.4
Бүсээр:					
Баруун	11.7	0.1	11.5	11.9	0.7
Хангай	8.2	0.1	8.0	8.3	0.7
Төв	7.6	0.1	7.5	7.8	0.7
Зүүн	11.9	0.1	11.7	12.2	0.9
Улаанбаатар	11.0	0.1	10.8	11.3	0.4
Аймгаар:					
Архангай	4.8	0.0	4.7	4.8	2.0
Баян-Өлгий	24.2	0.2	23.7	24.7	1.0
Баянхонгор	7.3	0.1	7.1	7.4	1.9
Булган	5.7	0.1	5.6	5.8	2.3
Говь-Алтай	10.7	0.1	10.5	10.9	1.8
Дорноговь	3.9	0.0	3.8	3.9	2.7
Дорнод	20.9	0.2	20.4	21.3	1.1
Дундговь	4.9	0.0	4.8	5.0	2.9
Завхан	5.0	0.0	4.9	5.1	2.5
Өвөрхангай	6.3	0.1	6.2	6.5	1.7
Өмнөговь	6.0	0.1	5.9	6.1	2.2
Сүхбаатар	7.6	0.1	7.4	7.7	2.0
Сэлэнгэ	4.7	0.0	4.6	4.8	2.3
Төв	4.1	0.0	4.0	4.2	2.4
Увс	6.6	0.1	6.5	6.7	2.0
Ховд	11.3	0.1	11.1	11.6	1.4
Хөвсгөл	12.4	0.1	12.2	12.7	1.1
Хэнтий	7.1	0.1	7.0	7.3	1.9
Дархан-Уул	18.7	0.2	18.3	19.1	1.0
Орхон	11.7	0.1	11.5	12.0	1.4
Говьсүмбэр	10.0	0.1	9.8	10.2	3.3

Хүснэгт В.12. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
НИЙТ	11.2	0.1	11.0	11.4	0.2
Байршлаар:					
Хот	13.2	0.1	12.9	13.5	0.3
Хөдөө	6.6	0.1	6.5	6.7	0.6
Хүйсээр:					
Эрэгтэй	12.0	0.1	11.8	12.2	0.3
Эмэгтэй	10.3	0.1	10.1	10.5	0.4
Бүсээр:					
Баруун	13.5	0.1	13.2	13.8	0.6
Хангай	9.4	0.1	9.2	9.6	0.6
Төв	8.4	0.1	8.2	8.6	0.7
Зүүн	13.6	0.1	13.3	13.8	0.8
Улаанбаатар	12.1	0.1	11.9	12.4	0.4
Аймгаар:					
Архангай	8.7	0.1	8.5	8.8	1.5
Баян-Өлгий	28.7	0.3	28.1	29.3	0.9
Баянхонгор	7.3	0.1	7.1	7.4	1.9
Булган	7.0	0.1	6.8	7.1	2.1
Говь-Алтай	11.0	0.1	10.8	11.3	1.7
Дорноговь	5.0	0.0	4.9	5.0	2.4
Дорнод	21.9	0.2	21.4	22.3	1.0
Дундговь	5.3	0.1	5.2	5.4	2.8
Завхан	7.1	0.1	7.0	7.3	2.1
Өвөрхангай	7.9	0.1	7.7	8.0	1.5
Өмнөговь	6.0	0.1	5.9	6.1	2.2
Сүхбаатар	10.5	0.1	10.3	10.7	1.7
Сэлэнгэ	5.1	0.1	5.0	5.2	2.2
Төв	5.0	0.1	4.9	5.1	2.2
Увс	6.8	0.1	6.6	6.9	2.0
Ховд	13.0	0.1	12.7	13.2	1.3
Хөвсгөл	12.4	0.1	12.2	12.7	1.1
Хэнтий	8.3	0.1	8.1	8.4	1.8
Дархан-Уул	19.9	0.2	19.5	20.3	1.0
Орхон	11.9	0.1	11.7	12.1	1.4
Говьсүмбэр	12.1	0.1	11.9	12.4	3.0

Хүснэгт В.13. Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
НИЙТ	14.0	0.1	13.7	14.3	0.2
Байршлаар:					
Хот	16.4	0.2	16.1	16.7	0.2
Хөдөө	8.6	0.1	8.4	8.8	0.5
Хүйсээр:					
Эрэгтэй	14.5	0.1	14.2	14.8	0.3
Эмэгтэй	13.4	0.1	13.1	13.7	0.3
Бүсээр:					
Баруун	18.1	0.2	17.7	18.5	0.5
Хангай	11.4	0.1	11.2	11.7	0.5
Төв	10.8	0.1	10.6	11.0	0.6
Зүүн	14.9	0.1	14.6	15.2	0.7
Улаанбаатар	15.0	0.2	14.7	15.3	0.3
Аймгаар:					
Архангай	6.3	0.1	6.2	6.5	1.7
Баян-Өлгий	41.3	0.4	40.5	42.2	0.6
Баянхонгор	11.2	0.1	11.0	11.4	1.5
Булган	9.7	0.1	9.5	9.9	1.7
Говь-Алтай	12.1	0.1	11.9	12.4	1.6
Дорноговь	5.1	0.1	5.0	5.2	2.4
Дорнод	24.7	0.2	24.2	25.2	0.9
Дундговь	6.9	0.1	6.8	7.1	2.4
Завхан	8.6	0.1	8.4	8.7	1.8
Өвөрхангай	9.3	0.1	9.1	9.5	1.3
Өмнөговь	7.7	0.1	7.5	7.8	1.9
Сүхбаатар	10.1	0.1	9.9	10.3	1.7
Сэлэнгэ	10.8	0.1	10.5	11.0	1.4
Төв	5.9	0.1	5.8	6.0	2.0
Увс	8.6	0.1	8.4	8.7	1.7
Ховд	13.0	0.1	12.7	13.2	1.3
Хөвсгөл	12.9	0.1	12.6	13.1	1.1
Хэнтий	9.3	0.1	9.1	9.5	1.7
Дархан-Уул	23.7	0.2	23.2	24.1	0.8
Орхон	20.3	0.2	19.9	20.7	1.0
Говьсүмбэр	11.7	0.1	11.5	11.9	3.0

ХАВСРАЛТ Г. НЭМЭЛТ СТАТИСТИК ҮР ДҮНГҮҮД

ХҮСНЭГТ Г.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Үндсэн үзүүлэлт	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хот	Хөдөө
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин (%)	60.5	68.3	53.4	56.8	71.0
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин (%)	54.4	60.8	48.7	49.8	67.4
Ажиллагчид	1 146 160	606 814	539 346	774 968	371 192
Боловсролын түвшнээр (дүнд эзлэх хувиар):					
Боловсролгүй	3.2	3.9	2.4	0.9	8.1
Бага	5.3	6.4	4.0	1.2	13.7
Суурь	11.0	11.9	9.9	3.7	26.3
Бүрэн дунд	15.1	14.5	15.8	13.8	17.8
Техникийн болон мэргэжлийн	24.8	29.6	19.2	28.4	17.1
Тусгай мэргэжлийн дунд	6.4	4.7	8.4	7.2	4.7
Дипломын болон бакалаврын дээд	31.0	26.4	36.4	40.3	11.9
Магистр	3.0	2.3	3.8	4.2	0.4
Доктор	0.2	0.3	0.1	0.3	0.0
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар (дүнд эзлэх хувиар):					
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	1.2	1.4	1.1	1.6	0.5
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	1.9	2.0	1.8	1.8	2.2
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	1.4	1.3	1.5	1.8	0.6
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	31.3	34.0	28.3	17.9	59.5
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	1.2	1.3	1.2	0.3	3.1
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	26.9	26.2	27.6	34.4	11
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	25.6	24.3	26.9	32.6	10.7
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	6.7	7.0	6.4	8.3	3.3
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажил	0.2	0.2	0.2	0.3	0.1
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	3.2	1.8	4.7	0.7	8.3
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	0.4	0.5	0.3	0.3	0.7
Салбараар (дүнд эзлэх хувиар):					
Хөдөө аж ахуй	25.3	27.0	23.4	3.3	71.2
Үйлдвэрлэл	21.6	27.9	14.5	28.7	6.8
Үйлчилгээ	53.1	45.1	62.1	68.0	22.0
Ажил мэргэжлээр (дүнд эзлэх хувиар):					
Менежер	6.2	6.6	5.8	8.2	2.0
Мэргэжилтэн	16.9	12.1	22.3	21.8	6.8
Техникч болон туслах/ дэд мэргэжилтэн	3.1	2.9	3.3	4.0	1.2
Контор, үйлчилгээний ажилтан	3.4	1.4	5.7	4.6	1.0
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	16.7	11.3	22.7	22.2	5.0
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	24.6	26.0	23.0	2.9	70.1
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	10.0	12.9	6.8	13.2	3.5
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	9.1	16.4	1.0	11.4	4.3
Энгийн ажил, мэргэжил	9.2	9.2	9.1	10.7	5.9
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	0.8	1.2	0.3	1.0	0.2
Долоо хоногийн жинхэнэ ажилласан цаг	50	52	47	49	52
Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин /ХАА-н бус салбарт/ (%)	22.8	25.6	19.8	22.9	22.3
Ажилгүйдлийн түвшин (%)	10.0	11.0	8.9	12.2	5.1
15-24 насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин (%)	25.3	24.9	25.9	29.9	15.0
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нэгдсэн түвшин (%)	15.1	15.5	14.8	17.4	10.0
Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны залуучуудын хувь (%)	19.7	18.4	21.0	20.2	17.9
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн түвшин (%)	11.2	12	10.3	13.2	6.6
Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин (мянган төгрөг)	793.1	875.5	704.7	815.0	653.6

ХҮСНЭГТ Г.2. СУДАЛГААНД ХАМРАГДСАН ХҮН АМ

	Нийт	Эрэгтэй	%	Эмэгтэй	%
Нийт	3103815	1520500	49.0	1583315	51.0
Хот	2280886	1103507	48.7	1177379	51.3
Хөдөө	822929	416993	48.9	405936	51.1
Насны бүлгээр:					
0 - 4	354434	183862	51.9	170572	48.1
5 - 9	360754	188495	52.3	172259	47.7
10 - 14	282551	150065	53.1	132486	46.9
15 - 19	211349	108481	51.3	102868	48.7
20 - 24	163960	86238	52.6	77722	47.4
25 - 29	213455	104295	48.9	109160	51.1
30 - 34	246005	113881	46.3	132124	53.7
35 - 39	232377	113318	48.8	119059	51.2
40 - 44	224010	110690	49.4	113320	50.6
45 - 49	201890	97797	48.4	104093	51.6
50 - 54	167063	76812	47	90251	54
55 - 59	152232	65799	43.2	86433	56.8
60 - 64	107723	43269	40.2	64454	59.8
65 - 69	69629	31168	44.8	38461	55.2
70 +	116383	46330	39.8	70053	60.2
Бүсээр:					
Баруун	402784	199439	49.5	203345	50.5
Хангай	573647	294123	51.3	279524	48.7
Төв	485549	232579	47.9	252970	52.1
Зүүн	222197	110418	49.7	111779	50.3
Улаанбаатар	1419638	683941	48.2	735697	51.8
Аймгаар:					
Архангай	99619	52940	53.1	46679	46.9
Баян-Өлгий	117614	60571	51.5	57043	48.5
Баянхонгор	85761	40752	47.5	45009	52.5
Булган	58793	30137	51.3	28656	48.7
Говь-Алтай	56055	25082	44.7	30973	55.3
Дорноговь	66171	32537	49.2	33634	50.8
Дорнод	82528	41609	50.4	40919	49.6
Дундговь	43510	20181	46.4	23329	53.6
Завхан	67355	31392	46.6	35963	53.4
Өвөрхангай	113411	61545	54.3	51866	45.7
Өмнөговь	65747	30824	46.9	34923	53.1
Сүхбаатар	64103	33603	52.4	30500	47.6
Сэлэнгэ	101102	50251	49.7	50851	50.3
Төв	85641	41147	48	44494	52
Увс	77371	41953	54.2	35418	45.8
Ховд	84389	40441	47.9	43948	52.1
Хөвсгөл	124971	64814	51.9	60157	48.1
Хэнтий	75566	35206	46.6	40360	53.4
Дархан-Уул	105931	49100	46.4	56831	53.6
Орхон	91092	43935	48.2	47157	51.8
Говьсүмбэр	17447	8539	48.9	8908	51.1

ХҮСНЭГТ Г.3. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ХҮНТЭЙ ӨРХ, ӨРХИЙН АМ БУЛ, ТУХАЙН ӨРХИЙН АЖИЛЛАГЧДЫН ТООГООР

	Нийт	1 ажил - лагчтай	%	2 ажил - лагчтай	%	3 ажил - лагчтай	%	4, түүнээс дээш	%
Нийт	699184	315965	45.2	329766	47.2	44345	6.3	9108	1.3
Эрэгтэй	569887	219486	38.5	301930	53.0	40068	7.0	8403	1.5
Эмэгтэй	129297	96479	74.7	27836	21.5	4277	3.3	705	0.5
Байршлаар:									
Хот	498203	257019	51.6	210714	42.3	25941	5.2	4529	0.9
Хөдөө	200981	58946	29.3	119052	59.2	18404	9.2	4579	2.3
Насны бүлгээр:									
15 - 19	552	350	63.4	202	36.6	-	-	-	-
20 - 24	11759	8431	71.7	2648	22.5	627	5.3	53	0.5
25 - 29	54155	25029	46.2	27555	50.9	1535	2.8	36	0.1
30 - 34	94417	44318	47.0	48563	51.4	1178	1.2	358	0.4
35 - 39	103169	46325	45.0	55724	54.0	1082	1.0	38	0.0
40 - 44	105782	39904	37.7	57523	54.4	7549	7.1	806	0.8
45 - 49	101089	38032	37.7	49357	48.8	12354	12.2	1346	1.3
50 - 54	84152	32971	39.1	38334	45.6	10227	12.2	2620	3.1
55 - 59	66461	30866	46.5	26123	39.3	6539	9.8	2933	4.4
60 - 64	33326	19855	59.7	11409	34.2	1382	4.1	680	2.0
65 - 69	18243	10393	57.0	6915	37.9	715	3.9	220	1.2
70 +	26079	19491	74.7	5413	20.8	1157	4.4	18	0.1
Бүсээр:									
Баруун	81633	25810	31.6	48180	59.0	5309	6.5	2334	2.9
Хангай	136377	51118	37.5	71338	52.3	10528	7.7	3393	2.5
Төв	122703	53961	44.0	60102	49.0	7498	6.1	1142	0.9
Зүүн	52504	22356	42.6	26301	50.1	3566	6.8	281	0.5
Улаанбаатар	305967	162720	53.2	123845	40.5	17444	5.7	1958	0.6
Аймгаар:									
Архангай	24249	7076	29.2	12571	51.8	3248	13.4	1354	5.6
Баян-Өлгий	14842	6923	46.6	5804	39.1	1215	8.2	900	6.1
Баянхонгор	17775	6154	34.6	8817	49.6	1868	10.5	936	5.3
Булган	15846	4848	30.6	9923	62.6	807	5.1	268	1.7
Говь-Алтай	12965	3279	25.3	8494	65.5	783	6.0	409	3.2
Дорноговь	19585	8614	44.0	9940	50.8	984	5.0	47	0.2
Дорнод	17634	9395	53.2	7649	43.4	521	3.0	69	0.4
Дундговь	12204	3822	31.3	7125	58.4	1062	8.7	195	1.6
Завхан	16530	5354	32.4	9791	59.2	1237	7.5	148	0.9
Өвөрхангай	26103	6374	24.4	17364	66.5	2132	8.2	233	0.9
Өмнөговь	18479	8029	43.5	9036	48.9	1241	6.7	173	0.9
Сүхбаатар	15907	5352	33.7	8834	55.5	1620	10.2	101	0.6
Сэлэнгэ	22310	9954	44.6	11232	50.3	977	4.4	147	0.7
Төв	22861	8669	37.9	12375	54.1	1598	7.0	219	1.0
Увс	17741	4588	25.8	11656	65.7	1345	7.6	152	0.9
Ховд	19556	5666	29.0	12433	63.6	732	3.7	725	3.7
Хөвсгөл	31309	14643	46.7	14744	47.1	1583	5.1	339	1.1
Хэнтий	18964	7609	40.1	9819	51.8	1424	7.5	112	0.6
Дархан-Уул	22714	12818	56.4	8055	35.5	1538	6.8	303	1.3
Орхон	21094	12022	57.1	7920	37.5	889	4.2	263	1.2
Говьсүмбэр	4549	2056	45.2	2339	51.4	97	2.1	57	1.3

ХҮСНЭГТ Г.4. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГГҮЙ ХҮНТЭЙ ӨРХ, ӨРХИЙН АМ БҮЛ, ТУХАЙН ӨРХИЙН АЖИЛГҮЙ ХҮНИЙ ТООГООР

	Нийт	1 ажилгүй хүнтэй	%	2 ажилгүй хүнтэй	%	3 ажилгүй хүнтэй	%	4, түүнээс дээш	%
Нийт	108811	91764	84.4	15374	14.1	1465	1.3	208	0.2
Эрэгтэй	78803	66965	85.0	10609	13.5	1123	1.4	106	0.1
Эмэгтэй	30008	24799	82.7	4765	15.9	342	1.1	102	0.3
Байршлаар:									
Хот	91933	77541	84.3	13158	14.3	1070	1.2	164	0.2
Хөдөө	16878	14223	84.3	2216	13.1	395	2.3	44	0.3
Насны бүлгээр:									
15 - 19	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20 - 24	1688	1234	73.1	454	26.9	-	-	-	-
25 - 29	5297	5055	95.4	242	4.6	-	-	-	-
30 - 34	9365	8994	96.0	371	4.0	-	-	-	-
35 - 39	17497	14977	85.6	2465	14.1	55	0.3	-	-
40 - 44	14585	12368	84.8	2063	14.1	154	1.1	-	-
45 - 49	17808	14321	80.4	2828	15.9	509	2.9	150	0.8
50 - 54	15979	13506	84.5	2096	13.1	377	2.4	-	-
55 - 59	13498	10157	75.3	3035	22.5	248	1.8	58	0.4
60 - 64	5482	4286	78.2	1074	19.6	122	2.2	-	-
65 - 69	3074	2798	91.0	276	9.0	-	-	-	-
70 +	4538	4068	89.6	470	10.4	-	-	-	-
Бүсээр:									
Баруун	15787	12665	80.2	2647	16.8	311	2.0	164	1.0
Хангай	18023	15228	84.6	2333	12.9	418	2.3	44	0.2
Төв	15029	13547	90.1	1369	9.1	113	0.8	-	-
Зүүн	9776	7978	81.6	1600	16.4	198	2.0	-	-
Улаанбаатар	50196	42346	84.4	7425	14.8	425	0.8	-	-
Аймгаар:									
Архангай	2221	2071	93.2	150	6.8	-	-	-	-
Баян-Өлгий	6304	4816	76.4	1155	18.3	227	3.6	106	1.7
Баянхонгор	1991	1543	77.5	272	13.7	176	8.8	-	-
Булган	1339	1109	82.8	88	6.6	142	10.6	-	-
Говь-Алтай	2372	1984	83.7	300	12.6	30	1.3	58	2.4
Дорноговь	1085	898	82.8	187	17.2	-	-	-	-
Дорнод	5548	4277	77.0	1096	19.8	175	3.2	-	-
Дундговь	1070	992	92.7	78	7.3	-	-	-	-
Завхан	1489	1443	96.9	46	3.1	-	-	-	-
Өвөрхангай	3135	2984	95.2	151	4.8	-	-	-	-
Өмнөговь	1701	1446	85.0	255	15.0	-	-	-	-
Сүхбаатар	2136	1949	91.2	187	8.8	-	-	-	-
Сэлэнгэ	1679	1595	95.0	84	5.0	-	-	-	-
Төв	1618	1568	96.9	50	3.1	-	-	-	-
Увс	1775	1246	70.2	529	29.8	-	-	-	-
Ховд	3846	3175	82.6	616	16.0	55	1.4	-	-
Хөвсгөл	5725	4398	76.8	1283	22.4	-	-	44	0.8
Хэнтий	2092	1752	83.7	317	15.2	23	1.1	-	-
Дархан-Уул	7196	6491	90.2	592	8.2	113	1.6	-	-
Орхон	3612	3123	86.5	390	10.8	99	2.7	-	-
Говьсүмбэр	681	558	81.9	123	18.1	-	-	-	-

ХҮСНЭГТ Г.5. АЖИЛЛАХ ХҮЧ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМАГ, ХУВИАР

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	1273896	100.0	682042	100.0	591854	100.0
Байршлаар:						
Хот	882687	69.3	470735	69	411952	69.6
Хөдөө	391209	30.7	211307	31	179902	30.4
Бүсээр:						
Баруун	167160	13.1	86397	12.7	80763	13.6
Хангай	260744	20.5	138237	20.3	122507	20.7
Төв	217970	17.1	115331	16.9	102639	17.3
Зүүн	98555	7.7	53202	7.8	45353	7.7
Улаанбаатар	529467	41.6	288875	42.3	240592	40.7
Аймгаар:						
Архангай	49904	3.9	28605	4.2	21299	3.6
Баян-Өлгий	34007	2.7	17755	2.6	16252	2.7
Баянхонгор	35998	2.8	18427	2.7	17571	3
Булган	29947	2.4	14625	2.1	15322	2.6
Говь-Алтай	27151	2.1	13611	2.1	13540	2.3
Дорноговь	32989	2.6	17365	2.6	15624	2.6
Дорнод	33527	2.6	18448	2.7	15079	2.5
Дундговь	23187	1.8	11830	1.7	11357	1.9
Завхан	30774	2.4	15547	2.3	15227	2.6
Өвөрхангай	51733	4.1	28625	4.2	23108	3.9
Өмнөговь	32474	2.5	16934	2.5	15540	2.6
Сүхбаатар	30607	2.4	16764	2.5	13843	2.3
Сэлэнгэ	37699	3.0	21008	3.1	16691	2.8
Төв	40757	3.2	21625	3.2	19132	3.2
Увс	34872	2.7	19367	2.8	15505	2.6
Ховд	40356	3.2	20117	2.9	20239	3.4
Хөвсгөл	57378	4.5	29542	4.3	27836	4.7
Хэнтий	34421	2.7	17990	2.6	16431	2.8
Дархан-Уул	42809	3.4	22348	3.3	20461	3.5
Орхон	35784	2.8	18413	2.7	17371	2.9
Говьсүмбэр	8055	0.6	4221	0.6	3834	0.6

ХҮСНЭГТ Г.6. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН ТҮВШИН ХҮЙС,
БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БУС, АЙМГААР

	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин			Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	60.5	68.3	53.4	54.4	60.8	48.7
Байршлаар:						
Хот	56.8	65.3	49.4	49.8	56.3	44.3
Хөдөө	71	76.3	65.6	67.4	72.5	62.1
Бүсээр:						
Баруун	63.8	67.6	60.2	56.4	60.2	52.7
Хангай	67.3	72.9	61.9	61.8	66.4	57.4
Төв	65.1	73.4	57.8	60.1	68.1	53.1
Зүүн	63.1	68.7	57.5	55.5	60.5	50.7
Улаанбаатар	54.8	64.8	46.3	48.8	56.1	42.5
Аймгаар:						
Архангай	76.7	84.3	68.5	73.1	80.5	65
Баян-Өлгий	43.7	45.5	42	33.2	35.8	30.5
Баянхонгор	59.6	65.9	54.2	55.3	62	49.5
Булган	73.2	72.5	73.9	69	67.9	70.2
Говь-Алтай	74.2	84.1	66.3	66.2	76	58.5
Дорноговь	68.9	73.1	64.8	66.3	71.2	61.5
Дорнод	55.6	62.8	48.8	44	49.5	38.8
Дундговь	74.8	83.7	67.3	71.1	81.6	62.3
Завхан	69.7	73.7	66.1	66.3	70.9	62
Өвөрхангай	68.7	73.4	63.6	64.3	68.9	59.4
Өмнөговь	71	79.5	63.5	66.7	74.8	59.7
Сүхбаатар	73.2	78.8	67.3	67.6	72	63.1
Сэлэнгэ	56.1	63.5	48.9	53.5	59.9	47.2
Төв	67.9	79.9	58	65.1	77.6	54.8
Увс	68.2	69.9	66.3	63.7	66.3	60.7
Ховд	77.1	84.9	70.6	68.3	72.9	64.6
Хөвсгөл	69.5	75.5	64	60.8	63.9	58
Хэнтий	63.6	67.2	60	59	63.4	54.8
Дархан-Уул	59.4	69.1	51.5	48.3	55.7	42.2
Орхон	56.6	62.4	51.5	49.9	53.2	47
Говьсүмбэр	74.6	77.3	71.9	67.2	70.8	63.4

ХҮСНЭГТ Г.7. АЖИЛЛАХ ХҮЧ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

	Ажиллагчид			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	1146160	606814	539346	127736	75228	52508
Байршлаар:						
Хот	774967	405984	368983	107720	64750	42970
Хөдөө	371193	200830	170363	20016	10478	9538
Бүсээр:						
Баруун	147618	76893	70725	19542	9504	10038
Хангай	239417	125973	113444	21327	12264	9063
Төв	201345	107024	94321	16625	8307	8318
Зүүн	86782	46822	39960	11773	6380	5393
Улаанбаатар	470998	250102	220896	58469	38773	19696
Аймгаар:						
Архангай	47532	27317	20215	2372	1288	1084
Баян-Өлгий	25779	13989	11790	8228	3766	4462
Баянхонгор	33383	17347	16036	2615	1080	1535
Булган	28234	13696	14538	1713	929	784
Говь-Алтай	24249	12303	11946	2902	1308	1594
Дорноговь	31717	16900	14817	1272	465	807
Дорнод	26532	14547	11985	6995	3901	3094
Дундговь	22040	11530	10510	1147	300	847
Завхан	29239	14951	14288	1535	596	939
Өвөрхангай	48448	26870	21578	3285	1755	1530
Өмнөговь	30517	15919	14598	1957	1015	942
Сүхбаатар	28284	15300	12984	2323	1464	859
Сэлэнгэ	35936	19813	16123	1763	1195	568
Төв	39089	20988	18101	1668	637	1031
Увс	32568	18384	14184	2304	983	1321
Ховд	35783	17266	18517	4573	2851	1722
Хөвсгөл	50237	25027	25210	7141	4515	2626
Хэнтий	31966	16975	14991	2455	1015	1440
Дархан-Уул	34795	18007	16788	8014	4341	3673
Орхон	31583	15716	15867	4201	2697	1504
Говьсүмбэр	7251	3867	3384	804	354	450

ХҮСНЭГТ Г.8. АЖИЛЛАХ ХҮЧ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙСЭЭР

	Ажиллагчид			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	1146160	606814	539346	127736	75228	52508
Насны бүлгээр:						
15 - 19	17138	12056	5082	7192	5699	1493
20 - 24	71161	43047	28114	22672	12552	10120
25 - 29	143988	81891	62097	18975	10157	8818
30 - 34	179318	93638	85680	17487	8446	9041
35 - 39	173594	89441	84153	19604	12847	6757
40 - 44	176403	91068	85335	13473	7879	5594
45 - 49	154306	76200	78106	11822	7908	3914
50 - 54	113811	54271	59540	9857	6243	3614
55 - 59	70106	40775	29331	5063	2658	2405
60 - 64	26701	13071	13630	1519	839	680
65 - 69	11009	6879	4130	72	-	72
70 +	8625	4477	4148	-	-	-
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	167149	100549	66600	47947	29864	18083
Гэрлэсэн- Батлуулсан	769814	413949	355865	54934	33690	21244
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	105580	63378	42202	10618	6309	4309
Тусгаарласан	27760	10082	17678	6238	2316	3922
Цуцалсан	26541	9466	17075	4633	2571	2062
Бэлэвсэн	49316	9390	39926	3366	478	2888
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	36612	23501	13111	2613	1960	653
Бага	60552	38734	21818	5010	3364	1646
Суурь	125757	72507	53250	13099	7500	5599
Бүрэн дунд	173491	88265	85226	29604	17929	11675
Техникийн болон мэргэжлийн	283610	179822	103788	40764	26172	14592
Тусгай мэргэжлийн дунд	73555	28358	45197	5839	3115	2724
Дипломын болон бакалаврын дээд	355947	159698	196249	30400	15048	15352
Магистр ба түүнээс дээш	36636	15929	20707	407	140	267

ХҮСНЭГТ Г.9. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМАГ, ХУВИАР

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	832183	100.0	316035	100.0	516148	100.0
Байршлаар:						
Хот	672292	80.8	250513	79.3	421779	81.7
Хөдөө	159891	19.2	65522	20.7	94369	18.3
Бүсээр:						
Баруун	94764	11.4	41349	13.1	53415	10.3
Хангай	126780	15.2	51505	16.3	75275	14.6
Төв	116804	14.0	41750	13.2	75054	14.5
Зүүн	57717	6.9	24214	7.7	33503	6.5
Улаанбаатар	436118	52.5	157217	49.7	278901	54.1
Аймгаар:						
Архангай	15151	1.8	5343	1.7	9808	1.9
Баян-Өлгий	43726	5.3	21304	6.7	22422	4.3
Баянхонгор	24361	2.9	9538	3.0	14823	2.9
Булган	10947	1.4	5549	1.8	5398	1.1
Говь-Алтай	9453	1.2	2572	0.8	6881	1.3
Дорноговь	14861	1.8	6374	2.0	8487	1.6
Дорнод	26771	3.2	10942	3.5	15829	3.1
Дундговь	7814	1.0	2296	0.8	5518	1.1
Завхан	13353	1.6	5550	1.8	7803	1.5
Өвөрхангай	23593	2.8	10360	3.3	13233	2.6
Өмнөговь	13287	1.6	4355	1.4	8932	1.7
Сүхбаатар	11229	1.3	4500	1.4	6729	1.3
Сэлэнгэ	29516	3.5	12064	3.8	17452	3.4
Төв	19300	2.3	5425	1.7	13875	2.7
Увс	16225	1.9	8358	2.6	7867	1.5
Ховд	12007	1.4	3565	1.1	8442	1.6
Хөвсгөл	25236	3.0	9600	3.0	15636	3.0
Хэнтий	19717	2.4	8772	2.8	10945	2.1
Дархан-Уул	29288	3.5	9998	3.2	19290	3.7
Орхон	27492	3.3	11115	3.5	16377	3.2
Говьсүмбэр	2738	0.3	1238	0.4	1500	0.3

ХҮСНЭГТ Г.10. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

	Боломжит ажиллах хүч			Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	58800	27613	31187	773383	288422	484961
Байршлаар:						
Хот	43905	20401	23504	628388	230113	398275
Хөдөө	14895	7212	7683	144995	58309	86686
Бүсээр:						
с	13091	6911	6180	81673	34438	47235
Хангай	9597	4750	4847	117183	46755	70428
Төв	7802	3310	4492	109002	38440	70562
Зүүн	3396	1446	1950	54321	22768	31553
Улаанбаатар	24914	11196	13718	411204	146021	265183
Аймгаар:						
Архангай	844	262	582	14307	5081	9226
Баян-Өлгий	9939	5061	4878	33787	16243	17544
Баянхонгор	1598	1035	563	22763	8503	14260
Булган	1319	975	344	9628	4574	5054
Говь-Алтай	444	317	127	9009	2255	6754
Дорноговь	433	31	402	14428	6343	8085
Дорнод	1720	574	1146	25051	10368	14683
Дундговь	498	138	360	7316	2158	5158
Завхан	1205	524	681	12148	5026	7122
Өвөрхангай	1699	617	1082	21894	9743	12151
Өмнөговь	578	300	278	12709	4055	8654
Сүхбаатар	841	409	432	10388	4091	6297
Сэлэнгэ	2571	1254	1317	26945	10810	16135
Төв	796	383	413	18504	5042	13462
Увс	741	595	146	15484	7763	7721
Ховд	762	414	348	11245	3151	8094
Хөвсгөл	289	0	289	24947	9600	15347
Хэнтий	835	463	372	18882	8309	10573
Дархан-Уул	2770	1128	1642	26518	8870	17648
Орхон	3848	1861	1987	23644	9254	14390
Говьсүмбэр	156	76	80	2582	1162	1420

ХҮСНЭГТ Г.11. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙСЭЭР

	Боломжит ажиллах хүч			Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	58800	27613	31187	773383	288422	484961
Насны бүлгээр:						
15 - 19	3284	1719	1565	183735	89007	94728
20 - 24	4741	2799	1942	65387	27840	37547
25 - 29	6632	3211	3421	43860	9038	34822
30 - 34	8042	4069	3973	41158	7727	33431
35 - 39	5808	2953	2855	33370	8075	25295
40 - 44	6136	3286	2850	28001	8458	19543
45 - 49	7036	2659	4377	28725	11029	17696
50 - 54	6751	3005	3746	36644	13293	23351
55 - 59	6406	2779	3627	70657	19587	51070
60 - 64	2775	923	1852	76729	28437	48292
65 - 69	761	56	705	57788	24233	33555
70 +	428	154	274	107329	41698	65631
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	12707	7957	4750	276842	135928	140914
Гэрлэсэн- Батлуулсан	32122	15092	17030	294336	110505	183831
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	3790	1460	2330	42347	7342	35005
Тусгаарласан	2740	881	1859	10381	3111	7270
Цуцалсан	1598	892	706	9712	3476	6236
Бэлэвсэн	5843	1331	4512	139765	28060	111705
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	2904	1771	1133	28273	13430	14843
Бага	4281	2568	1713	61988	25851	36137
Суурь	5414	2679	2735	159534	70714	88820
Бүрэн дунд	13328	5638	7690	164105	61367	102738
Техникийн болон мэргэжлийн	15982	9272	6710	144314	56411	87903
Тусгай мэргэжлийн дунд	3789	1414	2375	61315	15237	46078
Дипломын болон бакалаврын дээд	12001	4100	7901	145764	43132	102632
Магистр ба түүнээс дээш	1101	171	930	8090	2280	5810

ХҮСНЭГТ Г.12. АЖИЛЛАГЧИД, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМАГ, ХУВИАР

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	1146160	100.0	606814	100.0	539346	100.0
Байршлаар:						
Хот	774968	67.6	405984	66.9	368984	68.4
Хөдөө	371192	32.4	200830	33.1	170362	31.6
Бүсээр:						
Баруун	147618	12.9	76893	12.7	70725	13.1
Хангай	239417	20.9	125973	20.8	113444	21.0
Төв	201345	17.6	107024	17.6	94321	17.5
Зүүн	86782	7.6	46822	7.7	39960	7.4
Улаанбаатар	470998	41	250102	41.2	220896	41.0
Аймгаар:						
Архангай	47532	4.2	27317	4.5	20215	3.8
Баян-Өлгий	25779	2.3	13989	2.3	11790	2.3
Баянхонгор	33383	2.9	17347	2.9	16036	3.0
Булган	28234	2.5	13696	2.3	14538	2.7
Говь-Алтай	24249	2.1	12303	2.0	11946	2.2
Дорноговь	31717	2.8	16900	2.8	14817	2.7
Дорнод	26532	2.3	14547	2.4	11985	2.2
Дундговь	22040	1.9	11530	1.9	10510	1.9
Завхан	29239	2.6	14951	2.5	14288	2.6
Өвөрхангай	48448	4.2	26870	4.4	21578	4.0
Өмнөговь	30517	2.7	15919	2.6	14598	2.7
Сүхбаатар	28284	2.5	15300	2.5	12984	2.4
Сэлэнгэ	35936	3.1	19813	3.3	16123	3.0
Төв	39089	3.4	20988	3.5	18101	3.4
Увс	32568	2.8	18384	3.0	14184	2.6
Ховд	35783	3.1	17266	2.8	18517	3.4
Хөвсгөл	50237	4.4	25027	4.1	25210	4.7
Хэнтий	31966	2.8	16975	2.8	14991	2.8
Дархан-Уул	34795	3.0	18007	3.0	16788	3.1
Орхон	31583	2.8	15716	2.6	15867	2.9
Говьсүмбэр	7251	0.6	3867	0.6	3384	0.6

ХҮСНЭГТ Г.13. АЖИЛЛАГЧИД, НАСНЫ БҮЛЭГ, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙС, ХУВИАР

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	1146160	100.0	606814	100.0	539346	100.0
Насны бүлгээр:						
15 - 19	17138	1.5	12056	2.0	5082	0.9
20 - 24	71161	6.2	43047	7.1	28114	5.2
25 - 29	143988	12.6	81891	13.5	62097	11.5
30 - 34	179318	15.6	93638	15.4	85680	15.9
35 - 39	173594	15.1	89441	14.7	84153	15.6
40 - 44	176403	15.4	91068	15.1	85335	15.9
45 - 49	154306	13.5	76200	12.6	78106	14.5
50 - 54	113811	9.9	54271	8.9	59540	11.0
55 - 59	70106	6.1	40775	6.7	29331	5.4
60 - 64	26701	2.3	13071	2.2	13630	2.5
65 - 69	11009	1.0	6879	1.1	4130	0.8
70 +	8625	0.8	4477	0.7	4148	0.8
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	167148	14.6	100549	16.6	66599	12.3
Гэрлэсэн- Батлуулсан	769816	67.2	413949	68.2	355867	66.0
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	105580	9.2	63378	10.4	42202	7.8
Тусгаарласан	27760	2.4	10082	1.7	17678	3.3
Цуцалсан	26541	2.3	9466	1.6	17075	3.2
Бэлэвсэн	49315	4.3	9390	1.5	39925	7.4
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	36611	3.2	23501	4.0	13110	2.4
Бага	60552	5.3	38734	6.4	21818	4.1
Суурь	125757	11.0	72507	11.9	53250	9.9
Бүрэн дунд	173492	15.1	88265	14.5	85227	15.8
Техникийн болон мэргэжлийн	283610	24.7	179822	29.6	103788	19.2
Тусгай мэргэжлийн дунд	73555	6.4	28358	4.7	45197	8.4
Дипломын болон бакалаврын дээд	355947	31.1	159698	26.3	196249	36.4
Магистр ба түүнээс дээш	36636	3.2	15929	2.6	20707	3.8

ХҮСНЭГТ Г.14. АЖИЛЛАГЧИД, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРЫН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР

Салбар	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуйн, загас барилт, ан агнуур	290160	25.3	163862	27.0	126298	23.4
Уул уурхай, олборлолт	57923	5.0	46118	7.6	11805	2.2
Боловсруулах үйлдвэрлэл	90378	7.9	43087	7.1	47291	8.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	19348	1.7	16755	2.8	2593	0.5
Усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	10786	0.9	6240	1.0	4546	0.8
Барилга	68847	6.0	56887	9.4	11960	2.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	160405	14.0	69635	11.5	90770	16.8
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	61123	5.3	52848	8.7	8275	1.5
Зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	36281	3.2	11553	1.9	24728	4.6
Мэдээлэл, холбоо	13019	1.1	7352	1.2	5667	1.0
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	24257	2.1	7713	1.3	16544	3.1
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	1154	0.1	728	0.1	426	0.1
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	18033	1.6	9472	1.6	8561	1.6
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	20163	1.8	10874	1.8	9289	1.7
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	85965	7.5	53271	8.8	32694	6.1
Боловсрол	96108	8.4	25642	4.2	70466	13.1
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	44376	3.9	6980	1.1	37396	6.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	17999	1.6	7102	1.2	10897	2.0
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	24547	2.1	8068	1.3	16479	3.1
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	3275	0.3	1912	0.3	1363	0.3
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	2013	0.2	715	0.1	1298	0.2
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1146160		606814		539346	

ХҮСНЭГТ Г.15. АЖИЛЛАГЧИД, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУС, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

	Бүгд	Ажил олгогч	Цалин хөлстэй ажиллагчгүй бие даасан ажиллагч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	Цалин хөлстэй ажиллагч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид
НИЙТ	1146160	36137	375174	14147	679713	36259	4730
Байршлаар:							
Хот	774967	26302	152120	2596	586279	5338	2332
Хөдөө	371193	9835	223054	11551	93434	30921	2398
Хүйсээр:							
Эрэгтэй	606814	20649	214454	7645	350241	10846	2979
Эмэгтэй	539346	15488	160720	6502	329472	25413	1751
Бүсээр:							
Баруун	147619	6301	68982	546	65895	5249	646
Хангай	239419	4426	110848	3029	108352	11432	1332
Төв	201346	8946	77510	9342	95508	8811	1229
Зүүн	86781	2711	35283	858	38380	8932	617
Улаанбаатар	470995	13753	82551	372	371578	1835	906
Аймгаар:							
Архангай	47532	2261	25327	380	16819	2314	431
Баян-Өлгий	25779	1245	6643	114	17236	351	190
Баянхонгор	33384		18811	1462	12568	543	
Булган	28235	228	13095	703	12887	1293	29
Говь-Алтай	24249	492	13530	102	9581	253	291
Дорноговь	31717	1908	15037	595	12379	1652	146
Дорнод	26532	276	8055	151	15245	2676	129
Дундговь	22040	1037	14520	177	5549	669	88
Завхан	29239	798	13554	153	13030	1660	44
Өвөрхангай	48448	936	27499	284	18571	992	166
Өмнөговь	30517	443	8332	154	16147	5033	408
Сүхбаатар	28283	972	10298	41	10591	6249	132
Сэлэнгэ	35936	1470	12300	3624	18279	132	131
Төв	39089	2492	16034	4145	15056	1274	88
Увс	32568	864	16826	178	11701	2984	15
Ховд	35783	2902	18430		14346		105
Хөвсгөл	50237	415	20379	103	23760	5319	261
Хэнтий	31967	1464	16931	665	12542	8	357
Дархан-Уул	34795	1271	8927	534	23696	19	348
Орхон	31583	586	5737	97	23749	971	443
Говьсүмбэр	7252	324	2358	113	4403	32	22

ХҮСНЭГТ Г.16. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	201634	109686	91948	127736	75228	52508
Байршлаар:						
Хот	160858	89144	71714	107720	64750	42970
Хөдөө	40776	20542	20234	20016	10478	9538
Бүсээр:						
Баруун	35634	17473	18161	19542	9504	10038
Хангай	34089	18661	15428	21327	12264	9063
Төв	26098	12776	13322	16625	8307	8318
Зүүн	16773	8335	8438	11773	6380	5393
Улаанбаатар	89040	52441	36599	58469	38773	19696
Аймгаар:						
Архангай	5168	2780	2388	2372	1288	1084
Баян-Өлгий	19704	9587	10117	8228	3766	4462
Баянхонгор	4213	2115	2098	2615	1080	1535
Булган	3404	2124	1280	1713	929	784
Говь-Алтай	3440	1689	1751	2902	1308	1594
Дорноговь	2066	857	1209	1272	465	807
Дорнод	9046	4475	4571	6995	3901	3094
Дундговь	1722	460	1262	1147	300	847
Завхан	3401	1302	2099	1535	596	939
Өвөрхангай	5770	2514	3256	3285	1755	1530
Өмнөговь	2535	1315	1220	1957	1015	942
Сүхбаатар	4045	2257	1788	2323	1464	859
Сэлэнгэ	4507	2533	1974	1763	1195	568
Төв	2839	1278	1561	1668	637	1031
Увс	3097	1630	1467	2304	983	1321
Ховд	5992	3265	2727	4573	2851	1722
Хөвсгөл	7430	4515	2915	7141	4515	2626
Хэнтий	3682	1603	2079	2455	1015	1440
Дархан-Уул	11296	5811	5485	8014	4341	3673
Орхон	8104	4613	3491	4201	2697	1504
Говьсүмбэр	1133	522	611	804	354	450

ХҮСНЭГТ Г.16. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

Үргэлжлэл

	Боломжит ажиллах хүч			Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	58800	27613	31187	15098	6845	8253
Байршлаар:						
Хот	43905	20401	23504	9233	3993	5240
Хөдөө	14895	7212	7683	5865	2852	3013
Бүсээр:						
Баруун	13091	6911	6180	3001	1058	1943
Хангай	9597	4750	4847	3165	1647	1518
Төв	7802	3310	4492	1671	1159	512
Зүүн	3396	1446	1950	1604	509	1095
Улаанбаатар	24914	11196	13718	5657	2472	3185
Аймгаар:						
Архангай	844	262	582	1952	1230	722
Баян-Өлгий	9939	5061	4878	1537	760	777
Баянхонгор	1598	1035	563			
Булган	1319	975	344	372	220	152
Говь-Алтай	444	317	127	94	64	30
Дорноговь	433	31	402	361	361	
Дорнод	1720	574	1146	331		331
Дундговь	498	138	360	77	22	55
Завхан	1205	524	681	661	182	479
Өвөрхангай	1699	617	1082	786	142	644
Өмнөговь	578	300	278			
Сүхбаатар	841	409	432	881	384	497
Сэлэнгэ	2571	1254	1317	173	84	89
Төв	796	383	413	375	258	117
Увс	741	595	146	52	52	
Ховд	762	414	348	657		657
Хөвсгөл	289	0	289			
Хэнтий	835	463	372	392	125	267
Дархан-Уул	2770	1128	1642	512	342	170
Орхон	3848	1861	1987	55	55	
Говьсүмбэр	156	76	80	173	92	81

**ХҮСНЭГТ Г.17. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ,
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙС, ХУВИАР**

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	201634	100.0	109686	100.0	91948	100.0
Насны бүлгээр:						
15 - 19	10732	5.3	7597	6.9	3135	3.4
20 - 24	27968	13.9	15523	14.2	12445	13.6
25 - 29	27217	13.5	14009	12.8	13208	14.4
30 - 34	27947	13.9	13921	12.7	14026	15.3
35 - 39	27719	13.7	16922	15.4	10797	11.7
40 - 44	23111	11.5	12827	11.7	10284	11.2
45 - 49	20617	10.2	11450	10.4	9167	10.0
50 - 54	18169	9.0	9769	8.9	8400	9.1
55 - 59	11728	5.8	5622	5.1	6106	6.6
60 - 64	5165	2.6	1836	1.7	3329	3.6
65 - 69	833	0.4	56	0.1	777	0.8
70 +	428	0.2	154	0.1	274	0.3
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	62350	30.9	38695	35.3	23655	25.7
Гэрлэсэн- Батлуулсан	97355	48.3	53133	48.4	44222	48.2
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	15277	7.6	8460	7.7	6817	7.4
Тусгаарласан	9900	4.9	3788	3.5	6112	6.6
Цуцалсан	6516	3.2	3639	3.3	2877	3.1
Бэлэвсэн	10236	5.1	1971	1.8	8265	9.0
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	6113	3.0	3923	3.6	2190	2.4
Бага	10096	5.0	6333	5.8	3763	4.1
Суурь	20513	10.2	10958	10.0	9555	10.4
Бүрэн дунд	44944	22.3	24727	22.5	20217	21.9
Техникийн болон мэргэжлийн	60373	29.9	37690	34.4	22683	24.7
Тусгай мэргэжлийн дунд	10603	5.3	4726	4.3	5877	6.4
Дипломын болон бакалаврын дээд	47330	23.5	20863	19.0	26467	28.8
Магистр ба түүнээс дээш	1662	0.8	466	0.4	1196	1.3

ХҮСНЭГТ Г.18. ЗАЛУУ АЖИЛЛАГЧИД, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	88300	100.0	55104	100.0	33196	100.0
Байршлаар:						
Хот	57044	64.6	35053	63.6	21991	66.2
Хөдөө	31256	35.4	20051	36.4	11205	33.8
Хүйсээр:						
Эрэгтэй	55104	62.4	55104	100.0		
Эмэгтэй	33196	37.6			33196	100.0
Бүсээр:						
Баруун	10440	11.8	5984	10.9	4456	13.4
Хангай	17695	20.0	11940	21.7	5755	17.3
Төв	12195	13.8	7951	14.4	4244	12.8
Зүүн	8277	9.4	5836	10.6	2441	7.4
Улаанбаатар	39693	45.0	23393	42.4	16300	49.1
Аймгаар:						
Архангай	4875	5.4	3695	6.8	1180	3.5
Баян-Өлгий	2875	3.2	1620	2.9	1255	3.8
Баянхонгор	2632	3.0	1657	3.0	975	2.9
Булган	748	0.8	447	0.8	301	0.9
Говь-Алтай	1458	1.7	760	1.4	698	2.1
Дорноговь	1637	1.9	779	1.4	858	2.6
Дорнод	3164	3.6	2648	4.8	516	1.6
Дундговь	1743	2.0	1302	2.4	441	1.3
Завхан	1260	1.4	513	0.9	747	2.2
Өвөрхангай	4484	5.1	2455	4.5	2029	6.1
Өмнөговь	1693	1.9	1260	2.3	433	1.3
Сүхбаатар	1942	2.2	1336	2.4	606	1.8
Сэлэнгэ	1919	2.2	1122	2.0	797	2.4
Төв	2367	2.7	1484	2.7	883	2.7
Увс	2909	3.3	2088	3.8	821	2.5
Ховд	1938	2.2	1005	1.8	933	2.8
Хөвсгөл	3240	3.7	2625	4.8	615	1.9
Хэнтий	3170	3.6	1850	3.4	1320	4.0
Дархан-Уул	2375	2.7	1650	3.0	725	2.2
Орхон	1716	1.9	1060	1.9	656	2.0
Говьсүмбэр	462	0.5	355	0.6	107	0.3

ХҮСНЭГТ Г.19. ЗАЛУУ АЖИЛЛАГЧИД, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРЫН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР

Салбар	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуйн, загас барилт, ан агнуур	24 890	28.2	17 278	31.4	7 612	22.9
Уул уурхай, олборлолт	4 623	5.2	3 446	6.3	1 177	3.5
Боловсруулах үйлдвэрлэл	7 884	8.9	5 659	10.3	2 225	6.7
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	150	0.2	150	0.3	-	-
Усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	451	0.5	451	0.8	-	-
Барилга	6 705	7.6	5 714	10.4	991	3.0
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	13 770	15.6	8 249	15.0	5 521	16.6
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	2 518	2.9	1 707	3.1	811	2.4
Зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	5 805	6.6	2 157	3.9	3 648	11.0
Мэдээлэл, холбоо	768	0.9	358	0.6	410	1.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	4 062	4.6	1 408	2.5	2 654	8.0
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	-	-	-	-	-	-
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	1 066	1.2	143	0.2	923	2.8
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	1 866	2.1	1 236	2.2	630	1.9
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	5 598	6.3	4 754	8.6	844	2.5
Боловсрол	2 321	2.6	102	0.2	2 219	6.7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	2 814	3.2	1 233	2.2	1 581	4.8
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	911	1.0	665	1.2	246	0.7
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	1 792	2.0	281	0.5	1 511	4.7
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	236	0.3	85	0.2	151	0.5
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	70	0.1	28	0.1	42	0.1
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	88 300		55 104		33 196	

ХҮСНЭГТ Г.20. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	38700	23120	15580	29864	18251	11613
Байршлаар:						
Хот	29980	18490	11490	24348	15159	9189
Хөдөө	8720	4630	4090	5516	3092	2424
Бүсээр:						
Баруун	5565	2496	3069	3382	1399	1983
Хангай	4427	2444	1983	3469	1671	1798
Төв	5300	2850	2451	3810	2382	1428
Зүүн	3381	2334	1047	2404	1749	655
Улаанбаатар	20027	12996	7030	16799	11050	5749
Аймгаар:						
Архангай	573	410	163	544	381	163
Баян-Өлгий	3731	1713	2018	1924	773	1151
Баянхонгор	788	215	573	625	52	573
Булган	1111	609	502	542	176	366
Говь-Алтай	984	388	596	804	266	538
Дорноговь	509	173	336	194	173	21
Дорнод	1758	1347	411	1065	982	83
Дундговь	305	247	59	235	184	51
Завхан	191	103	88	103	103	
Өвөрхангай	261	161	99	211	112	99
Өмнөговь	741	391	350	741	391	350
Сүхбаатар	839	646	193	732	551	181
Сэлэнгэ	576	317	259	354	303	51
Төв	148	60	88	86	60	26
Увс	253	112	141	196	97	99
Ховд	406	180	226	356	161	195
Хөвсгөл	604	549	55	604	549	55
Хэнтий	784	341	443	607	216	391
Дархан-Уул	2704	1448	1257	1970	1107	863
Орхон	1091	499	592	943	401	542
Говьсүмбэр	316	215	101	229	163	66

ХҮСНЭГТ Г.20. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР
Үргэлжлэл

	Боломжит ажиллах хүч			Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	8025	4518	3507	811	351	460
Байршлаар:						
Хот	5268	3211	2057	367	121	246
Хөдөө	2757	1307	1450	444	230	214
Хүйсээр:						
Бүсээр:						
Баруун	1807	980	827	375	116	259
Хангай	882	744	138	77	29	48
Төв	1425	402	1023	68	68	
Зүүн	809	446	363	167	138	29
Улаанбаатар	3102	1946	1156	124		124
Аймгаар:						
Архангай				29	29	
Баян-Өлгий	1572	903	669	236	38	198
Баянхонгор	163	163				
Булган	521	433	88	48		48
Говь-Алтай	86	58	28	94	64	30
Дорноговь	315		315			
Дорнод	693	365	328			
Дундговь	69	62	7			
Завхан	88		88			
Өвөрхангай	49	49				
Өмнөговь						
Сүхбаатар	55	55		52	40	12
Сэлэнгэ	223	14	209			
Төв	62		62			
Увс	41		41	15	15	
Ховд	19	19		31		31
Хөвсгөл						
Хэнтий	62	27	35	116	99	17
Дархан-Уул	680	284	396	56	56	
Орхон	148	98	50			
Говьсүмбэр	77	42	35	10	10	

ХҮСНЭГТ Г.21. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧ, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БҮС, АЙМГААР

	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулсан			Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулаагүй		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	476 075	270 817	205 258	195 241	113 559	81 682
Байршлаар:						
Хот	193 377	112 638	80 739	171 447	98 913	72 534
Хөдөө	282 698	158 179	124 519	23 794	14 646	9 148
Бүсээр:						
Баруун	81 340	44 978	36 362	22 545	12 477	10 068
Хангай	138 214	76 381	61 833	31 579	17 526	14 053
Төв	101 462	55 689	45 773	29 363	15 563	13 800
Зүүн	54 859	31 607	23 252	12 509	6 788	5 721
Улаанбаатар	100 200	62 162	38 038	99 245	61 205	38 040
Аймгаар:						
Архангай	30 949	18 513	12 436	5 285	3 847	1 438
Баян-Өлгий	8 891	5 908	2 983	8 134	5 353	2 781
Баянхонгор	23 206	12 655	10 551	5 284	2 492	2 792
Булган	16 416	8 953	7 463	2 177	1 047	1 130
Говь-Алтай	14 197	7 523	6 674	1 991	1 281	710
Дорноговь	15 771	9 010	6 761	6 528	3 770	2 758
Дорнод	15 025	7 854	7 171	5 339	2 274	3 065
Дундговь	15 581	8 500	7 081	852	334	518
Завхан	15 618	8 762	6 856	2 374	1 423	951
Өвөрхангай	33 708	18 517	15 191	6 665	3 985	2 680
Өмнөговь	12 401	6 485	5 916	2 959	1 367	1 592
Сүхбаатар	18 847	11 236	7 611	2 986	1 756	1 230
Сэлэнгэ	19 084	10 753	8 331	5 922	3 477	2 445
Төв	24 901	14 214	10 687	5 009	2 912	2 097
Увс	21 332	12 504	8 828	2 226	1 550	676
Ховд	21 302	10 281	11 021	7 820	2 870	4 950
Хөвсгөл	24 908	13 372	11 536	4 788	2 759	2 029
Хэнтий	20 987	12 517	8 470	4 184	2 758	1 426
Дархан-Уул	11 053	5 263	5 790	7 590	3 451	4 139
Орхон	9 027	4 371	4 656	7 380	3 396	3 984
Говьсүмбэр	2 671	1 464	1 207	503	252	251

ХҮСНЭГТ Г.22. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НЭГЖ, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР

Хөдөлмөр эрхлэлтийн статус		Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулсан			Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулаагүй		
		Албан нэгж	Албан бус нэгж	Өрхийн нэгж	Албан нэгж	Албан бус нэгж	Өрхийн нэгж
БҮГД	Албан бус	85 016	383 448	7 238	82 542	109 853	2 582
	Албан	670 085	373	-	660 760	264	-
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	Албан бус	-	-	-	-	-	-
	Албан	14 155	-	-	13 061	-	-
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	Албан бус	-	12 915	17	-	4 817	-
	Албан	9 050	-	-	8 609	-	-
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Албан бус	-	-	-	-	-	-
	Албан	15 947	-	-	15 437	-	-
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Албан бус	-	296 804	3 589	-	79 831	56
	Албан	58 836	-	-	57 609	-	-
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	Албан бус	-	10 997	934	-	1 404	10
	Албан	2 216	-	-	1 186	-	-
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	Албан бус	19 651	4 326	23	19 023	2 719	23
	Албан	283 572	20	-	282 034	-	-
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	Албан бус	29 884	8 359	1 216	29 256	5 693	1 216
	Албан	252 850	353	-	250 749	264	-
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	Албан бус	29 868	14 278	1 422	28 719	12 276	1 277
	Албан	31 414	-	-	30 080	-	-
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч	Албан бус	743	543	-	743	436	-
	Албан	1 190	-	-	1 140	-	-
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	Албан бус	4 011	32 211	37	3 942	1 326	-
	Албан	-	-	-	-	-	-
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	Албан бус	859	3 015	-	859	1 351	-
	Албан	855	-	-	855	-	-

**ХҮСНЭГТ Г.23. ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА,
БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БУС, АЙМГААР**

	Өрхийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч	Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл	Өрхийн хэрэгцээнд хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа
НИЙТ	558574	68708	522919
Байршлаар:			
Хот	337608	7280	334491
Хөдөө	220966	61428	188428
Хүйсээр:			
Эрэгтэй	253746	37832	233154
Эмэгтэй	304828	30876	289765
Бүсээр:			
Баруун	103030	15769	95121
Хангай	190372	30873	179246
Төв	123586	12767	114527
Зүүн	20011	8414	12758
Улаанбаатар	121575	885	121267
Аймгаар:			
Архангай	8615	1471	7403
Баян-Өлгий	30987	2176	29745
Баянхонгор	25574	305	25462
Булган	24306	9661	21260
Говь-Алтай	15403		15403
Дорноговь	25734	267	25734
Дорнод	7286	5962	2201
Дундговь	10866	8517	3879
Завхан	15725	1166	15391
Өвөрхангай	17382	9660	10791
Өмнөговь	19677	22	19677
Сүхбаатар	6538	2210	4369
Сэлэнгэ	32233	738	31691
Төв	13056	2704	11657
Увс	35031	9139	31335
Ховд	5885	3288	3247
Хөвсгөл	51227	9417	51063
Хэнтий	6187	242	6187
Дархан-Уул	19457	470	19327
Орхон	63267	360	63267
Говьсүмбэр	2563	48	2563

ХҮСНЭГТ Г.24. ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БУС, АЙМГААР

	Өрхийн хэрэгцээнд үс зөөх, авах	Өрхийн хэрэгцээний түлээ, түлш бэлтгэх	Өрхийн хэрэгцээний бусад бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	Өрхийн хэрэгцээний байшин барих, засварлах
НИЙТ	827119	710804	232075	56885
Байршлаар:				
Хот	490470	374787	157357	26418
Хөдөө	336649	336017	74718	30467
Хүйсээр:				
Эрэгтэй	493298	393874	106263	34369
Эмэгтэй	333821	316930	125812	22516
Бүсээр:				
Баруун	145643	136854	47039	14926
Хангай	207867	180210	51689	7911
Төв	138922	135760	62791	9522
Зүүн	60558	57553	14313	12937
Улаанбаатар	274129	200427	56243	11589
Аймгаар:				
Архангай	26690	22364	149	890
Баян-Өлгий	40464	39563	12602	3533
Баянхонгор	42384	43858	22918	3173
Булган	20837	20915	1561	1993
Говь-Алтай	17337	19013	17972	2675
Дорноговь	19576	19947	4448	3914
Дорнод	17326	13657	4617	3396
Дундговь	15095	14685	1794	1024
Завхан	24715	25431	994	1442
Өвөрхангай	47465	33844	1047	1128
Өмнөговь	20187	17712	578	296
Сүхбаатар	17515	20039	1261	4826
Сэлэнгэ	34021	34598	27409	790
Төв	27686	28342	1040	988
Увс	28621	25941	15233	6499
Ховд	34506	26905	237	776
Хөвсгөл	50226	41521	25521	317
Хэнтий	25717	23858	8435	4716
Дархан-Уул	19773	18535	27423	2477
Орхон	20266	17708	494	409
Говьсүмбэр	2583	1941	99	34

ХҮСНЭГТ Г.25. ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, БАЙРШИЛ, ХҮЙС, БУС, АЙМГААР

	Гэр цэвэрлэх, хувцас угаах, тухайн өдрийн үндсэн хоол хийх, өрхийн хэрэгцээт зүйлсийг худалдаж авах үйл ажиллагаа	Бусад хоол хүнс, уух зүйлсийг бэлтгэх, тэдгээрийг хураах үйл ажиллагаа	Өрхийн орон сууцны төлбөр, машин засах зэрэг үйл ажиллагаа	Өөрөө засвар, үйлчилгээ хийж байгаа үйл ажиллагаа
НИЙТ	1 711 995	1 425 694	405 305	216 377
Байршлаар:				
Хот	1 279 135	1 040 274	327 140	143 400
Хөдөө	432 860	385 420	78 165	72 977
Хүйсээр:				
Эрэгтэй	689 090	541 217	193 537	154 154
Эмэгтэй	1 022 905	884 477	211 768	62 223
Бүсээр:				
Баруун	210 693	190 729	38 628	41 512
Хангай	318 108	293 445	57 600	37 313
Төв	256 230	217 048	63 590	48 392
Зүүн	125 459	114 985	27 953	18 073
Улаанбаатар	801 505	609 487	217 534	71 087
Аймгаар:				
Архангай	33 523	13 131	1 754	151
Баян-Өлгий	56 382	44 111	9 427	10 509
Баянхонгор	50 747	49 925	9 743	6 445
Булган	36 945	32 258	2 687	1 232
Говь-Алтай	29 446	28 473	18 636	20 689
Дорноговь	38 336	39 672	5 653	4 287
Дорнод	48 007	44 245	11 280	4 871
Дундговь	23 601	21 985	1 467	1 904
Завхан	39 002	34 204	6 756	3 616
Өвөрхангай	68 122	68 935	7 813	3 855
Өмнөговь	34 511	34 251	1 073	384
Сүхбаатар	31 671	30 711	4 640	7 266
Сэлэнгэ	43 767	43 210	26 436	23 908
Төв	52 474	23 544	3 629	3 274
Увс	38 036	36 749	2 059	2 607
Ховд	47 827	47 193	1 750	4 091
Хөвсгөл	77 399	78 642	27 939	23 773
Хэнтий	45 781	40 029	12 033	5 935
Дархан-Уул	54 426	52 620	25 176	14 260
Орхон	51 373	50 553	7 663	1 859
Говьсүмбэр	9 114	1 766	157	374

